

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

SEDMNÁCTÝ ROČNÍK

1

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy.

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

ROZHOVOR

s docentem generálmajorem gšt.

Václavem Matičkou, CSc.

REALIZACE ZÁKONA O VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V ARMÁDĚ

Rozkaz MNO č. 16 z 12. září 1966 se setkal u velitelského sboru naší armády s velmi příznivým ohlasem. Zvláštní pozornost věnují důstojníci, absolventi vojenských vysokých škol, zejména těm ustanovením, která se vztahují na podmínky přiznání titulu „inženýr“ (ve zkratce „Ing.“). Stále však je kolem jednotlivých ustanovení uvedeného rozkazu mnoho nejasností a velmi rozdílných, často zcela protichůdných názorů, zejména kdo a kde může žádat a za jakých podmínek bude přiznán titul „inženýr“?

Nejprve odpovím na první část otázky. O přiznání titulu „inženýr“ **mohou žádat všichni absolventi** Vojenské akademie Antonína Zápotockého, Vojenské technické akademie Antonína Zápotockého a Vojenské akademie Klementa Gottwalda, pokud ke dni účinnosti zákona č. 19/1966 Sb. o vysokých školách (tj. 1. 5. 66) nedosáhli v příslušném oboru označení absolventa vysoké školy (stavovského označení Ing. apod.) podle dříve platných předpisů.

Protože právním nástupcem zrušené VTA AZ (Vojenské technické akademie Antonína Zápotockého) v Brně a VA KG (Vojenské akademie Klementa Gottwalda) v Praze je VA AZ (Vojenská akademie Antonína Zápotockého) v Brně, předkládají jejich dřívější absolventi žádosti (stejně jako absolventi VA AZ) Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně. Vojíci z povolání podávají tyto žádosti u svého nadřízeného velitele, ostatní absolventi u okresní nebo cbvodní vojenské správy podle místa jejich stálého bydliště.

A nyní k další části otázky. Došlé dotazy a mnohé protichůdné názory kolem R MNO č. 16/1966 skutečně ukazují na velmi různé chápání rozkazu vcelku i jeho jednotlivých ustanovení. Domnívám se, že společná příčina velké

části těchto dotazů a mnohých nejasností vyplývá z dosud malých znalostí nejen samotného RMNO č. 16/1966, ale zejména zákona ze dne 16. března 1966 o vysokých školách a Rozkazu presidenta republiky z 9. září 1966, který obsahuje ustanovení k realizaci tohoto zákona na úseku vojenských vysokých škol.

Hlavním důvodem vydání nového zákona o vysokých školách byla naléhavá potřeba zajistit další rozvoj našeho vysokého školství tak, aby bylo schopno plnit nově, vysoce náročné potřeby celé naší socialistické společnosti nejen v současné době, ale i v dalším období vědeckotechnické revoluce. Zákon č. 19/1966 Sb. se stal právním podkladem k realizaci směrnic, které vytyčil Ústřední výbor KSČ na svém zasedání již v říjnu 1964 k otázkám výchovy mládeže a k úkolům dalšího rozvoje školství. Zákon o vysokých školách vychází z toho, že **vojenské školy jsou nedílnou součástí jednotné celostátní školské soustavy.** Tato skutečnost proto vyžaduje, aby **základní otázky vojenských vysokých škol** — a v ně nesporně patří i přiznávání titulu — byly v podstatě upraveny podle stejných principů.

K mnohým jednostranným, až k extrémním výkladům jednotlivých ustanovení R MNO č. 16/1966 by nedocházelo, kdybychom hlouběji studovali požadavky ÚV a XIII. sjezdu KSČ na vysoké školství a kdybychom skutečně vycházeli ze **smyslu zákona o vysokých školách**, jak to ostatně ukazuje čl. 3 Rozkazu presidenta republiky z 9. září 1966 („Provedení zákona v oboru působnosti MNO a na úseku vojenských škol vychází ze smyslu zákona...“).

Jakékoliv automatické přiznávání titulů, jak o něm mluví např. některé názory, by tedy nijak nevedlo ke zvýšení znalostí absolventů vojenských vysokých škol, nepřispělo by ani nepodnítilo u nich snahu po ovládnutí základních metod vědecké nebo organizátorské a řídicí práce na vědeckém základě, nevedlo by je ke studiu nových poznatků vědy a praxe, k jejich kritickému hodnocení a k jejich tvůrčí aplikaci v praxi, jak to vyžaduje R MNO č. 16. Automatické nebo blahovolné přiznávání titulů by tedy nejen nevedlo k dalšímu zvyšování znalostí značné části velitelského sboru naší armády, ale naopak mohlo by již od samého začátku znehodnotit přiznávaný titul v očích široké veřejnosti.

Za stejně nesprávný pokládám však i druhý extrémní názor, tj. že přiznání titulu „inženýr“ by mělo být podmíněno v podstatě studiem nově připravovaného oboru velitelsko-organizátorského, případně organizátorsko-ekonomického (zaváděného v novém systému vojenského školství) nebo osvojením si takových znalostí, které se dnes požadují ve vyšších akademických kursech či při rigorózním řízení. **Zastánci tohoto názoru nepochopili, že přiznáním titulu „inženýr“ se nijak nemění kvalifikace důstojníků, kterou dosáhli v příslušném oboru absolvováním vojenských vysokých škol v minulých letech a že tedy v podstatě jde jen o dodatečné přiznání titulů** (ve smyslu § 57 zákona č. 19/1966 Sb. obdobně jako u absolventů jiných vysokých škol, např. Vysoké školy politické a sociální v Praze).

Jaký bude postup při posuzování žádostí a při vlastním řízení o přiznání titulu „inženýr“?

Žádosti absolventů, doložené podle čl. 1 a) R MNO č. 16/1966 (tj. diplom nebo jiný doklad o úspěšném absolvování vojenské vysoké školy, doklady o výsledcích praxe po jejím absolvování a dalším zvyšování odborné kvalifikace, stručný životopis, seznam publikací, řešených vědeckých a jiných odborných úkolů, případně jiných prací, které svědčí o tom, že absolvent tvůrčím způ-

sobem využívá a dále rozvíjí znalosti získané na vojenské vysoké škole) budou předány odborným komisím, ustanoveným velitelem VA AZ. Tyto komise na základě předložených dokladů posoudí, zda u žadatele má být upuštěno od diferenčních zkoušek nebo v jakém rozsahu se jim podrobí, popřípadě jaké další doklady má předložit ke své žádosti.

Rozhodnutí komise, jaké další doklady má absolvent předložit, v jakém rozsahu a z kterých disciplín se má podrobit diferenčním zkouškám, jak VA AZ přispěje k jeho přípravě na tyto zkoušky, bude žadateli sděleno písemně.

Podle čl. 1 b) bude upuštěno od diferenčních zkoušek u těch absolventů, **kteří získali vědeckou hodnost ve vědním oboru, který souvisí s oborem studia, v němž dosáhli vysokoškolské kvalifikace.** Stejně tak bude upuštěno od řízení u absolventů, **kteří absolvovali jinou vysokou školu, popřípadě mají jiné ucelené školení v trvání nejméně 10 měsíců.** R MNO č. 16/1966 čl. 1 d) výslovně však uvádí, že to musí být takové školení, jehož **předpokladem je předchozí vysokoškolské vzdělání.** Takovým školením organizovaným např. na VA AZ jsou vyšší akademické kursy (VAK), nejsou však jimi ve smyslu uvedeného článku různé zdokonalovací a účelové kursy, i když trvaly rovněž 10 měsíců (např. VZK, ZK apod.). **Zdůrazňuji, že ve všech případech, kdy se upouští od doplňujících zkoušek, zůstává první a základní podmínkou absolvování vojenské vysoké nebo jiné vysoké školy.**

Odborné komise podle předložených dokladů posoudí rovněž, **zda i u některých dalších absolventů může být upuštěno od doplňujících zkoušek.** Půjde o takové absolventy, kteří prokáží že ovládají základní metody vědecké práce nebo že si osvojili metody organizátorské a řídicí práce na vědeckém základě a že je v praxi uplatňují, že jsou způsobilí osvojovat si nové poznatky vědy a praxe, kriticky je hodnotit a tvůrčím způsobem aplikovat v praxi.

K prokázání těchto schopností může žadatelům sloužit zejména jejich publikační činnost, jimi zpracované vědecké úkoly a výzkumné zprávy, jakož i jejich podíl na řešení různých náročných odborných úkolů. Při posuzování těchto skutečností odborné komise budou přihlížet i k dalším hlediskům, zejména k prospěchu žadatele při absolvování vojenské vysoké školy, na jakých funkcích a jakých výsledcích dosahoval žadatel po absolvování vysoké vojenské školy a jak usiloval po absolvování vysoké vojenské školy o zvýšení svých znalostí v oborech a předmětech souvisejících s potřebami soudobého vojenského ství.

Podle toho, co jste dosud řekl, se ukazuje, že značná část dřívějších absolventů, kteří budou žádat o přiznání titulu „inženýr“, bude se muset podrobit diferenčním zkouškám, jak uvádí odstavec 1 c) a 1f) R MNO č. 16/1966. Podle jakých zásad budou komise určovat rozsah diferenčních zkoušek a kterých oblastí se budou zejména týkat?

Odborné komise při určování obsahu a rozsahu diferenčních zkoušek musí vycházet ze skutečnosti, že absolventi jednotlivých specializací v minulých letech studovali **podle různých učebních plánů a že zejména náplň a úroveň funkcí, které zastávali po absolvování vojenské vysoké školy, byla často velmi rozdílná.** Mnozí z nich samostatným studiem anebo i v různých organizovaných formách (v kursech, večerních universitách, dálkovým nebo externím studiem) dále prohlubovali a zvyšovali svoje vědomosti, osvojovali si nové poznatky vědy a techniky a prosazovali je v praxi.

Bude proto třeba přihlížet k získaným znalostem absolventů v takových oborech a disciplínách, které mají především vztah k vědeckým základům organizátorské a řídicí práce, k oblasti společenských věd, sociologie, psychologie řízení, teorie velení, k metodám operačního výzkumu, teorie použití ZHN a ochrany proti nim, raketové techniky, radiotechnických prostředků, techniky a taktiky příslušného druhu vojska, mechanizace a automatizace, přírodních věd apod.

Důležitým kritériem posouzení obsahu a rozsahu diferenčních zkoušek musí být i **výsledky, kterých absolvent dosahoval v praxi**, zejména při řešení náročných vojenských odborných úkolů, ve výchově a při předávání svých znalostí a zkušeností podřízeným a vojenské veřejnosti (např. v publikační činnosti).

Stejně však bude třeba brát v úvahu i prospěch, se kterým žadatel absolvoval vysokou školu, úroveň, charakter a náplň funkcí, které po absolvování vysoké vojenské školy zastával. Všechna uvedená kritéria musí být zvážena **komplexně** a nebude proto možné přeceňovat v jednom případě např. jen úspěšné plnění dosavadních funkcí nebo v jiném případě zase jen publikační činnost.

Je tedy možné již dnes říci, že rozsahu i obsahu diferenčních zkoušek budou muset odborné komise věnovat nejvyšší pozornost. **Budou muset velmi citlivě a v každém případě individuálně přistupovat k jejich stanovení v potřebném rozsahu jak pro jednotlivé skupiny absolventů dané specializace, tak i pro každého jednotlivce.**

Obsah diferenčních zkoušek měl by být vždy určován tak, aby **absolventi při přípravě na tyto zkoušky zvýšili svou kvalifikaci ve svém oboru a funkci — a zejména, aby prohloubili své znalosti v organizátorské a řídicí práci.**

Na tuto oblast klademe proto již dnes tak veliký důraz, protože v budoucnu v novém systému vojenských vysokých škol má přiznávaný titul „inženýr“ pro absolventy velitelských a týlových specializací vyjadřovat vysokoškolské vzdělání především v organizátorské a řídicí práci. Kromě toho je **toto vzdělání vysoce potřebné pro celý náš velitelský sbor a dosud se převážně většině absolventů v požadovaném rozsahu nedostalo.**

Další oblast, z níž budou diferenční zkoušky určovány, je **vojenská technika** (zejména teorie použití a ochrany proti prostředkům hromadného ničení, raketová technika, radiotechnické prostředky) s nejnужnějším fyzikálním a všeobecně technickým základem.

Konečně třetí oblast tvoří **vojenskoodborné disciplíny** (operačně taktické, technické, ekonomické) podle odbornosti žadatele.

Kde se budou moci absolventi seznámit s požadovaným rozsahem těchto oblastí?

Odborné komise VA AZ zpracovaly již obsahové rozsahy diferenčních zkoušek pro jednotlivé specializace a žadatelé s nimi budou seznámeni. V těchto rozsazích budou uvedeny i studijní prameny pro jednotlivé předměty.

Můžete uvést, jaký je přibližný rozsah a obsah diferenční zkoušky z organizátorské a řídicí práce?

Ano, také tento rozsah je již zpracován a zahrnuje tři části:

- teoretické základy velení,
- vědeckou organizaci řídicí práce a

— Štábní službu.

Vzhledem k tomu, že rozsah této oblasti je společný pro více specializací, uvedu jej podrobněji:

Teoretické základy velení:

— Kybernetika, předmět a obsah. Rozdělení kybernetiky. Rozbor složitých a dynamických soustav a jejich vazeb. Řízení a regulace, povaha systému, entropie a homeostáze. Možnosti aplikace teoretické a technické kybernetiky na vojenské soustavy. Vztahy velení a řízení s důrazem na vojenské soustavy. Obsah velení.

— Objasnění základních pojmů z teorie informace (šum, zpětná vazba, bezchybnost přenosu a požadavky na přenos s tím spojené, filtry, signál, data).

Specifika získávání a přenosu vojenské informace, kvantita a kvalita vojenské informace, technické prostředky přenosu informací a specifika ve vojenských soustavách, technické vybavení.

— Metody operačního výzkumu a jejich využití ve velení. Metody výzkumu jevů a operací. Matematické analytické metody, jejich principy a význam.

Vědecká organizace řídicí práce

— Všeobecné zásady vědeckého řízení. Význam, funkce a systém řízení. Druhy řídicí práce. Metody organizátorské práce. Organizace práce vedoucích pracovníků. Političnost a vědeckost, ekonomie času, plánování, rozhodování, druhy a fáze řízení, rozhodovací proces a metody, organizace statická a dynamická, racionalizace práce, kvalifikace. Pravidla správného řízení, funkce, smysl a cíl plánování. Funkce a obsah kontroly.

— Mechanizace a automatizace, vnitřní a vnější vztahy. Prostředky řízení. Vztahy mezi mechanizací a automatizací. Rozdělení mechanizační a automatizační techniky a její použití v procesu řízení. Podmínky mechanizace a automatizace.

Štábní služba

— Základní vztahy mezi operačním uměním v teorii velení, mezi kybernetikou a teorií velení. Místo a funkce velitele, štábu v ozbrojeném zápase. Vliv velení na organizaci štábů.

— Formalizované dokumenty, jejich význam, smysl a funkce. Zásady platné pro zpracování operační formalizované dokumentace. Možnost využití formalizovaných dokumentů ve štábech.

— Osobnost náčelníka, požadavky kladené na velitele a náčelníka. Zásady stylu práce velitele a náčelníka. Zásady organizování práce vlastní a podřízených, požadavky kladené na pomocné a administrativní síly. Měřítko schopnosti, výkonnosti a kádrového obsazení funkcí.

— Možnosti použití vojenských standardizovaných programů pro SP v práci štábů. Principy blokových schémat. Algoritmizace. Možnosti práce a programy na jednotlivých stupních velení. Obecné zásady automatizovaných systémů.

Jak budou diferenční zkoušky a zejména příprava na ně organizovány?

Po individuálním stanovení obsahu a rozsahu diferenčních zkoušek pro každého žadatele budou vytvořeny skupiny absolventů k přípravě a provedení zkoušek. Tyto skupiny zamýšlíme připravovat metodou několika konzultačních

shromáždění obdobně jako je tomu u studujících při zaměstnání. R MNO č. 16/1966 stanoví, že na absolventy v období přípravy na diferenční zkoušky se vztahují stejné pracovní úlevy a hospodářské zabezpečení jako na studující při zaměstnání.

Nepředpokládáme, že by bylo třeba u každého žadatele vyžadovat doplňující zkoušky ze všech oblastí. Každá zkouška bude zpravidla vytvářena komplexem hlavních problémů, které budou vybrány z profilujících disciplín ve dříve řečených oblastech. Podle povahy předmětů mohou být při zkoušce prověřeny i znalosti základních aplikací těch vědních disciplín, které tvoří teoretický základ profilujících předmětů. **U všech žadatelů, jimž budou uloženy diferenční zkoušky, bude zpravidla ukládána zkouška z oblasti vědeckých metod organizátorské a řídicí práce** (pokud tyto předměty absolvent nestudoval v základním studiu nebo ve speciálním kursu).

Zkoušky budou ústní nebo formou vypracování písemné práce na zadané téma. V některých případech může komise volit kombinaci obou forem. Bude-li komisí určena zkouška formou vypracování písemné práce, bude ji žadatel obhajovat před odbornou komisí. Vedoucí komise v takovém případě určí nejméně jednoho oponenta z počtu členů komise z příslušné odborné katedry VA AZ. Komise může povolit, aby žadatel jako písemnou práci předložil i publikaci, odbornou nebo vědeckou práci, významné studijní materiály, které zpracoval po absolvování vojenské vysoké školy, a to i v rámci svých služebních úkolů (např. pro přípravu velitelů a štábů). Předložené práce (studia) musí však svou úrovní odpovídat nárokům a obsahu diferenčních zkoušek předepsaných pro danou specializaci.

Výsledky diferenčních zkoušek budou klasifikovány dvěma stupni — prospěl nebo neprospěl. Ti absolventi, kteří při diferenčních zkouškách neprospějí, budou je moci ještě jednou opakovat, nejdříve po třech měsících. Proti průběhu a výsledku řízení se mohou žadatelé odvolat k veliteli VA AZ do 15 dnů ode dne doručení výsledku. Jeho rozhodnutí je konečné.

Budou nějaké odchylky ve způsobu přiznávání titulu „inženýr“ u absolventů vojenských vysokých škol v armádách spřátelěných států?

Odpovídá-li charakter těchto škol charakteru VTA AZ, VA KG nebo VA AZ a pokud tito absolventi nedosáhli již jejich absolvováním označení absolventa vysoké školy (stavovského označení apod.) podle dřívějších předpisů, nebudou žádné odchylky. **Nutnou podmínkou k přiznání titulu je však nostrifikace jejich studia podle § 18 zákona č. 19/1966.** O nostrifikaci rozhoduje příslušná fakulta VA AZ.

Kromě absolventů VA AZ, VTA AZ a VA KG je mezi vojáky z povolání řada důstojníků, kteří absolvovali jiné vojenské školy (např. Vysokou školu vojenskou, Vysokou školu válečnou). Tyto školy byly však zrušeny před účinností zákona o vysokých školách a nejsou uvedeny v části II, odst. 4 a 5 rozkazu prezidenta republiky. Mohou i oni žádat o přiznání titulu „inženýr“?

Tito absolventi ve smyslu části III, odst. 2 RPR a části II, R MNO č. 16/1966 mohou žádat ve **zvlášť odůvodněných případech** o přiznání titulu „inženýr“.

Podle rozhodnutí ministra národní obrany nebo jím zmocněného orgánu řízení v takových případech, hodných zvláštního zřetele, bude řešen rovněž podle zásad, které jsem již vysvětlil v předchozích částech.

Mnozí absolventi VTA AZ, VA KG i VA AZ nejsou dnes již vojáky z povolání. Vztahuje se R MNO č. 16/1966 také na ně a v čem se bude lišit řízení v jejich případech od toho, co jste již řekl?

Také absolventi těchto vojenských vysokých škol, kteří dnes již nejsou vojáky z povolání, mohou žádat o přiznání titulu „inženýr“. Řízení je obdobné jako u vojáků z povolání. Jak jsem již řekl, tyto absolventi podávají žádosti u okresní nebo obvodní vojenské správy podle místa jejich bydliště. Při samotném řízení, **stejně jako u vojáků z povolání**, musí být vždy zváženo, zda žadatel se nezpronevěřil požadavkům kladeným na absolventa. Odst. 1 g) R MNO stanoví, že odborná komise si vyžádá v případě potřeby k posouzení stanovisko ústředního orgánu podle pracovního zařazení absolventa.

I když tedy jsou podmínky řízení u absolventů, kteří nejsou vojáky z povolání stejné, **bude nutno brát zřetel na určité zvláštnosti při stanovení obsahu a rozsahu diferenčních zkoušek**. Diferenční zkouška nebude zahrnovat vojenské odborné předměty, bude však klást zvláštní důraz na oblast vědeckých základů organizátorské a řídicí práce, ekonomické, obecně technické předměty a na aplikaci obecně teoretických disciplín.

V jaké době proběhne asi řízení po podání žádosti?

Na tuto otázku je dnes ještě těžké odpovědět. V současné době bylo na VA AZ vytvořeno celkem 12 komisí (tři vševojskové, tři týlové a po jedné ve specializaci ženijní, spojovací, chemické, dělostřelecké, protiletadlového dělostřelectva a letecké včetně leteckého týlu). Ke sjednocení zásadních hledisek a postupu v práci všech odborných komisí při přiznávání titulu byla zpracována směrnice, která byla schválena vědeckou radou VA AZ. Počet absolventů, kteří již dnes žádají o přiznání titulu „inženýr“ je několik set. Lze očekávat, že do konce března 1967 dojdou další žádosti.

Komise dosud nemají žádné zkušenosti z vlastního řízení. Pracovníci těchto komisí nebudou moci být pro tuto práci v komisích uvolnění více než po určité době v každém měsíci. Mnoho však bude záležet, jak budou žádosti úplné, zvláště jak budou doloženy z těch hledisek, o nichž jsem mluvil v první části.

Hlavním problémem však zůstane vlastní příprava absolventů na diferenční zkoušky. Zde půjde především o podmínky, které budou žadatelům vytvořeny pro jejich přípravu v místech jejich služebního zařazení, o zajištění potřebných studijních materiálů a o organizační zajištění případných konzultací na VA AZ.

A poslední otázka — jak budou předány doplněné diplomy?

Diplomy, doplněné doložkou o přiznání titulu (popřípadě osvědčením o přiznání titulu), budou předány slavnostním způsobem na fakultě příslušné specializace. Termíny určí náčelníci fakult.

Rozhovor připravil a vedl podplukovník Vladimír Grubner

K československé vojenské doktríně

Pod pojmem československá vojenská doktrína chápou „...soustavu oficiálně československým státem přijatých názorů, zásad a norem pro řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války Československem,“¹⁾ vojenskou vědu pak jako vědu, jejímž předmětem zkoumání je příprava a vedení ozbrojeného zápasu.²⁾

Na základě uvedených pojetí československé vojenské doktríny a vojenské vědy lze konstatovat:

— Obecně vzato je každá vojenská doktrína soustavou závazně kodifikovaných norem, jimiž je příslušnou autoritou určována realizace příprav a případného vedení války;

— V současné historické epoše je nejpevnější institucionální společenskou autoritou stát, a proto také státní vojenské doktríny jednotlivých států jsou nejzávažnější kategorií vojenských doktrín; jejich realizace je zabezpečována mocenským aparátem příslušného státu.

— Oprávněnost a praktická účinnost skupinových vojenských doktrín (např. koaličních) je přímo úměrná stupni integrace v příslušné nadstátní mocenské instituci nebo stupni ovládnutí členů příslušné koalice vedoucím členem daného společenství nebo závisí na stupni „akceptace“ koaličních doktrínálních zásad do státních vojenských doktrín členských států.

— Československá vojenská doktrína je tedy prakticky souhrnem československých státních norem, určujících odpovídajícím orgánům ČSSR jak připravovat a vést potenciální válku (nikoliv jen ozbrojený zápas, ale válku v celé šíři a hloubce obsahu tohoto pojmu).

— Vojenská věda naproti tomu nikterak není „státního“ charakteru, ale charakteru celospolečenského. Vojenská věda je kategorie celospolečenského

1) viz autorův článek v Lidové armádě č. 2/66 „Je či není československá vojenská doktrína?“

2) viz autorův článek ve Vojenské mysli „Věda a válka“.

poznání v oblasti ozbrojeného zápasu. Gnoseologicky tedy nemůže existovat nějaká „státní vojenská věda“. Dnes přijaté dělení celospolečenského poznání v oblasti ozbrojeného zápasu na socialistickou vojenskou vědu a buržoazní vojenskou vědu je dělení nikoliv z hlediska gnoseologického, ale z hlediska ideologicko-politického; je to pouze vnitřní dělení celospolečenské vojenské vědy podle dalšího, dodatečného kritéria — v daném případě, stručně řečeno, podle světového názoru vědeckých pracovníků.

— Ve srovnání s vojenskou doktrínou tedy vojenská věda, odhalující a zkoumající zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu, rozpracovává a připravuje jen vojenskou (vojenskovědní) část norem (názorů a zásad) vojenské doktríny. Další část vědecky rozpracovávají a připravují další vědy, především pak politické, společenské a ekonomické.

Při diskusích, které se u nás rozvinuly o československé doktríně, mnozí z diskutujících poměrně často, a přitom zcela neoprávněně, zaměřovali, resp. ztotožňovali dva problémy: na jedné straně existenci či neexistenci československé státní vojenské doktríny a na druhé straně závislost či nezávislost československé vojenské doktríny na sovětské vojenské doktríně a na vědeckých výsledcích, dosažených sovětskou vědeckovýzkumnou základnou v oblasti vojenské vědy a věd politických, společenských a ekonomických.

To, že v zájmu ujasnění existujícího objektivního stavu bylo nutné vystoupit proti názorům, popírajícím existenci československé státní vojenské doktríny (a obdobně i existenci vojenských doktrín dalších samostatných států), to přece neznamenovalo, že by nebyl uznáván zásadní vliv např. sovětské vojenské doktríny na vojenské doktríny ostatních států socialistického tábora a tedy i na naši československou vojenskou doktrínu.

Tento naprosto nepopiratelný vliv nelze ovšem chápat jako dogmaticky neměnný svým rozsahem a zejména pak svou formou. Vývoj tohoto vlivu má svůj časově i obsahově historický fixovatelný průběh.

Když po osvobození Československa v roce 1945 vyvstala nezbytnost upřesnit zásady budování nových ozbrojených sil, byly u tehdejších politických i vojenských představitelů velmi rozdílné představy o těchto zásadách — tedy o zásadách státní vojenské doktríny (i když jsme je tehdy doktrínou nenazývali).

Nejen do února 1948, ale i po něm, probíhaly v oficiálních kruzích diskuse i spory o tom, jaké ozbrojené síly a zejména podle kterého vzoru by mělo Československo budovat. Vedle názorů vyžadujících budování našich ozbrojených sil podle „východního“ nebo podle „západního“ vzoru se vyskytly i názory, že československé ozbrojené síly by měly být budovány podle československé vojenské doktríny. Tehdy ovšem pod termínem „československá vojenská doktrína“ byl chápán buď názor předmnichovského vedení buržoazního státu a buržoazního armádního vedení na přípravu obrany buržoazní republiky nebo vojenská doktrína Československa, jako státu vybudovaného podle tzv. teorie „mostu“ mezi Východem a Západem. Je tedy zcela jasné, že pro lidově demokratické Československo a rozhodující složku jeho politického vedení, dělnickou třídu, byly především politické normy takovýchto pojetí „československé“ vojenské doktríny nepřijatelné.

Nechci rozebírat boje o politickou moc v novém Československu, jejichž jedním ze základních projevů je i vytyčení zásad budování a použití ozbrojených sil.

Zvítězila jediné správná linie odpovídající objektivním zákonitostem své doby a československé ozbrojené síly byly budovány — podle sovětského vzoru.

Otázka, které je třeba věnovat pozornost v mém článku, je **forma způsobu převzetí vojenské doktríny velkého státu malým státem** — převzetí sovětské vojenské doktríny Československem.

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let vedení naší strany a vedení našeho státu zvolilo při přejímání sovětské vojenské doktríny jedinou možnou tehdy variantu, to je její převzetí v celém komplexu, tedy včetně i těch zásad a norem, jež byly vysloveny specifikou SSSR na daném stupni jeho vývoje a jež ve specifických podmínkách Československa potřebovaly citlivou aplikaci. Na takovou aplikaci však tehdy nebylo ani dostatek času, ani dostatek vědecky fundovaných a přitom tříděně spolehlivých pracovníků, schopných teoreticky rozpracovat potřebné rozborů a návrhy.

Vedení naší strany a našeho státu akceptováním sovětské vojenské doktríny vytvořilo si své názory, kodifikovalo je jako závazné normy pro přípravu a realizaci „obranu naší republiky“, a **de facto tak ustavilo státní vojenskou doktrínu nové Československé republiky**, i když jsme v oné době náplň termínu „vojenská doktrína“ chápali zcela jinak... Při tom na věci nic nemění ani ten fakt, že tato československá doktrína byla, obrazně řečeno, „doslovným překladem z ruštiny“.

Charakteristickým rysem takového vytvoření vojenské doktríny je tedy bezprostřední převzetí vojenské doktríny jednoho státu státem druhým.

V procesu budování našich ozbrojených sil a řešení úkolů přípravy státu k případné válce, v souhlasu s růstem tříděně politické i odborné kvality odpovídajícího státního aparátu, bylo pak v dalších letech postupně přikročeno k rozborům a rozpracování určitých otázek, určitých československých specifik.

A jak je tomu se vztahem československé vojenské doktríny k vojenské doktríně sovětské dnes?

Dnešní vztah obou uvedených doktrín je ve své podstatě nezměněn: **obsah sovětské vojenské doktríny**, jako doktríny politicky, ekonomicky, vědecky, technicky i vojensky daleko nejsilnějšího státu socialistického tábora **je determinujícím východiskem pro vojenské doktríny ostatních socialistických států a tedy samozřejmě i pro československou vojenskou doktrínu**.

Ovšem v naší současnosti přijímají stranické i státní orgány případné **nové závěry, názory a normy za doktrínální** nikoliv jako nějaký „překlad“ z ruského textu „sovětské vojenské doktríny“, ale **jako výsledek rozborové a návrhové činnosti naší československé vědecké základny**, absorbující ovšem do svých výchozích teoretických a vědeckých fondů výsledky vědecké práce celospolečenské vědecké základny, tedy výsledky vědecké práce vědeckých pracovníků především sovětského, ale i našeho státu a ostatních socialistických států, stejně tak i dostupné nám výsledky práce vědeckých pracovníků států našich potenciálních nepřátel.

Obsah sovětské vojenské doktríny, vojenské doktríny československé a vojenských doktrín ostatních členských států Varšavské smlouvy tvoří dialektickou coincidenci: **shodné celkové cíle a shodné obecné zásady jsou propracovávány ve specifické systémy názorů, zásad a norem pro přípravu a vedení války jednotlivými státy v rámci koaliční války, podle individuálních specifik jednotlivých členských států**.

Z předchozího rozboru vyplývá i **vztah československé vojenské doktríny k příslušným vědním oblastem**. Použijeme-li analogie k právně vědní oblasti, pak můžeme vzájemný vztah státní vojenské doktríny a příslušných vědních oblastí

přirovnat ke vztahu „zákoníku“ (jako souhrnu zákonů) k příslušné teorii, na jejímž podkladě jsou návrhy zákonů formulovány, upřesňovány, zdůvodňovány a doporučovány k právní kodifikaci zákonodárným orgánům státu.

Veškerá vědecká, teoretická práce při přípravě „doktrinálních návrhů“ je funkcí vědy: návrhy politických doktrinálních zásad jsou funkcí politických věd, návrhy ekonomických doktrinálních zásad — funkcí ekonomických věd a návrhy vojenských principů vojenské doktríny pak — funkcí vojenské vědy.

Tento vztah vědy a doktríny může být ovšem nerespektován mocenským rozhodnutím státní autority, která může kodifikovat za doktrinální normu i vědecky neprokázaný nebo dokonce i nevědecký, subjektivistický názor (ať určitého jedince, či kolektivu).

Jiné narušení správného vztahu vojenské doktríny a vědy může nastat posuzováním doktrinálních zásad jako apodiktických, nediskutovatelných dokonce i pro oblast vědeckého poznání.

Vedle této stránky vzájemného vztahu doktrína—věda, při čemž vědecká teorie představuje jakousi oblast nadřazenou doktríně, oblast v níž se tedy tvoří, vyvíjejí a formulují návrhy doktrinálních zásad a předkládají se pak mocenským orgánům k jejich politicko-právní kodifikaci — existuje ještě **druhá stránka tohoto vztahu: vojenská doktrína**, jako státní norma pro řešení otázek přípravy a vedení války daným státem **určuje vědním oblastem, které problémy a které otázky mají přednostně řešit**, aby byla zabezpečena realizace doktríny v praktickém životě daného státu. A v této funkci je tedy vědecká teorie — vojenská doktríně prakticky podřízena.

Povšimněme si nyní blíže vlivu těchto závěrů na vojenskou vědu. **Vojenské závěry československé vojenské doktríny vyžadují od vojenskovědecké základny ČSLA, aby byla trvale schopna sledovat realizaci procesu poznání v oblasti ozbrojeného zápasu.** Vojenskovědecká základna ČSLA musí proto mít vybudovánu a dostatečně dotovanu především **vojenskovědní informační složku.**

Nebylo by únosné požadovat, aby vojenskovědecká základna ozbrojených sil malého státu, jako je Československo, vědecky „rozhledla“ všechny oblasti vojenskovědeckého zkoumání. Pokud snad se takové požadavky u nás vyskytují, jsou to požadavky příliš velikašské a v našich konkrétních podmínkách nerealizovatelné.

Je ovšem nezbytné zabezpečit takovou organizaci a takové vybavení vojenskovědecké informační služby ČSLA, aby bylo možné podchytit a trvale sledovat všechny poznatky celospolečenského vědeckého bádání v oblasti přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Instituce takto chápané informační služby pak musí být schopny v přehledných studiích trvale informovat vedení naší strany, našeho státu a velení našich ozbrojených sil o současném stavu poznání v příslušných vědních oborech nebo v příslušných problémech, či otázkách.

A takto vybudovat vojenskovědeckou informační službu ČSLA — je objektivním požadavkem československé vojenské doktríny vůči oblasti vojenské vědy.

Vedle informační složky je ovšem nezbytné vytvořit v ČSLA i **výkonnou řešitelskou vojenskovědeckou základnu** z tvůrčích vědeckých pracovníků, schopných řešit specifické československé problémy a otázky v příslušných vědních oblastech.

Tento požadavek je rovněž objektivním požadavkem československé vojenské doktríny vůči vojenské vědě.

Analogické jsou i vztahy politických doktrinálních závěrů k politickým vědám a ekonomických doktrinálních závěrů k vědám ekonomickým, jakož i cel-

kových doktrínálních požadavků k ostatním vědním oborům, jako např. k technickým vědám, různým společenským vědám apod.

Obecně lze učlenit **požadavky československé vojenské doktríny vůči vědecké základně** našeho státu do dvou skupin úkolů:

1. Zabezpečit trvalou, komplexní informaci o současném stavu společenského poznání v dané oblasti;

2. zabezpečit vyřešení specificky československých problémů a otázek dané oblasti.

Zvláštní a přitom velmi **závažnou úlohou vojenské doktríny každého státu je její koordinační a integrační funkce**: vojenská doktrína je totiž realizátorem sladění politických, vojenských a ekonomických zásad řízení a rozhodování státní moci v oblasti přípravy a případného vedení války.

I když např. výsledky poznání jednotlivých věd a vědních oblastí opravňují k formulaci návrhu úpravy nebo změny příslušné doktrínální zásady či normy, je to právě proces kodifikace těchto návrhů, během něhož musí být koordinovány, sladěny a případně i upřesněny a pozměněny návrhy nejen teorie politických, vojenských a ekonomických věd, ale zejména i podmínky, realita, či nereálnost jejich realizace ve specifických podmínkách daného státu.

Vojenská doktrína propouští do praktického života státu jen ty myšlenky, zásady, teorie a normy, které jsou v dané historické etapě, v daném státě účelné a realizovatelné. Naproti tomu vojenskou doktrínou neprojdou do praxe a realizace ty návrhy závěrů, norem, či celých teorií, které státní moc nekodifikuje, nepřijme, i kdyby z hlediska příslušné vědy byly sebeprogressivnější a sebevědeckější.

Druhou úlohou koordinační a integrační funkce státní vojenské doktríny pak je její usměrňování nejen ozbrojených sil, ale všech resortů a všech orgánů řízení státního života k uskutečňování potřebných jak celostátních, tak resortních opatření v oblasti přípravy a vedení války podle jednotné vůle, podle jednotných závěrů, zásad a norem — prostě podle státní vojenské doktríny.

* * *

Chápeme-li tedy státní doktrínu jako souhrn závazných státních norem, pak musí být vytvořeny potřebné podmínky, aby plnění těchto norem mohlo být mocensky vynuceno. Takové pojetí vojenské doktríny a její funkce ve státě vyžaduje určitá organizační opatření:

— I když nelze předpokládat, že státní vojenská doktrína by mohla být zpracována jako nějaká souhrnná publikace, přece jen je nezbytné **soustředit základní doktrínální zásady a normy**, formulované a kodifikované dnes na nejrůznějších místech: ve státní ústavě, v jednotlivých zákonech, vládních nařízeních, v základních řešeních ústředních stranických orgánů apod.;

— Ve státě je nezbytný **orgán, jehož právem a povinností by bylo sledovat realizaci státní vojenské doktríny** ve všech orgánech, resortech a institucích státního řízení a zejména pak upozorňovat ústřední mocenské orgány státu na případné nedodržování doktrínálních zásad při řízení vnitřního života jednotlivých resortů (např. průmyslu, dopravy apod.).

Stručná charakteristika vojenského poměru sil

Vojenský poměr sil, který je objektivním základem vojenské politiky, podléhá jako každá historická kategorie změnám. Ani v posledních letech se vývoj vojenského poměru sil ve světě nezastavil. Naopak, neustálé změny v rozhodujících oblastech společenského života měnily charakter vojenského poměru sil i jeho zpětný vliv na vojenskou politiku států.

Zajímavé však na poválečném poměru vojenských sil (který je určen především vojenskými systémy SSSR a USA) je to, že nikdy nebyla zásadně porušena rovnováha, v níž vyústil vývoj po druhé světové válce. Sociálně ekonomické a vojenskotechnické změny sice měnily obsah i skladbu faktorů, určujících poměr sil a tím i jeho charakter, rovnováha však zůstávala ve všech etapách zachována. Ba co víc, vývoj rozhodujících vojenských faktorů probíhal v táborech potenciálních protivníků rovnovážně, takže „koordinovaně“, což vedlo k postupnému vzrůstování prvků stabilizujících rovnováhu vojenských sil a válečných možností stran.

V prvním poválečném období (zhruba do poloviny padesátých let) existovala labilní rovnováha, založená hlavně na dvou protikladně působících komponentech:

předstih USA ve výrobě jaderných zbraní se kompenzoval převahou socialistických armád na pozemních válčistištích. Na počátku tohoto období vznikala zvláštní situace — převaha v jaderných zbraních mohla být dočasně vyrovnána v konvenčních silách.

Cím to bylo především způsobeno? V prvním poválečném desetiletí došlo k zásadním sociálně ekonomickým změnám, avšak materiálně technická základna války se ještě podstatně nezměnila. Důsledky vědeckotechnické revoluce se ve vojenskosti zatím plně neprosadily — zbraně hromadného ničení nebyly všeobecně zavedeny. Spojené státy měly z počátku značně omezený počet atomových pum. Vybudování jaderných sil, jejichž použitím by bylo možno zbavit protivníka vůle k odporu, popřípadě zničit zdroje jeho síly, vyžadovalo ještě dlouhodobé úsilí. Mezitím však SSSR prolomil atomový monopol USA a schopnost zničujícího jaderného útoku získávaly obě strany více méně současně. Sovětský svaz ke konci tohoto období dokonce získal určitý předstih ve vývoji termonukleárních zbraní, tisíckrát účinnějších než atomová puma. Důsledky rychlého růstu palebné síly se však plně projeví až později. V prvním období se fyzické důsledky násilí, i když byly větší, zásadně nelišily od toho, co jsme poznali koncem druhé světové války. V každém případě materiálně technické podmínky války v tomto období dovozovaly použít násilí, aniž ještě šlo o riziko termonukleární sebevraždy.

Faktor, který v tomto období zdržoval imperialistické mocnosti před použitím násilí vůči socialistickým zemím, byl pro ně nepříznivý poměr sil na euroasijských válčistištích. A poněvadž by se v dané situaci rozhodovalo právě zde, hrála převaha socialistických států v konvenčních silách úlohu omezujícího faktoru, který zdržoval imperialistickou agresi. Spojené státy, hlavní síla kapitalistického tábora, disponovaly výhodou územní výlučnosti a nezranitelnosti. Hlavní riziko, které USA nesly v případě rozpoutání všeobecné války proti socialistickému táboru, bylo obsaženo v nebezpečí ztráty západní Evropy. Ačkoliv se riziko netýkalo přímo území Spojených států, nebylo zanedbatelné vzhledem ke strategickým důsledkům, které by způsobila ztráta západní Evropy v celkovém i vojenském poměru sil.

Rovnováha, založená na protikladných faktorech, však nemohla mít dlouhé trvání. Výroba jaderných zbraní a jejich zavádění do výzbroje sovětské, americké a britské armády se natolik zrychlily, že koncem padesátých let lze hovořit o jejich

masovém zavedení. Z výjimečně zbraně se staly všeobecným a základním prostředkem vedení ozbrojeného zápasu.

V tomto období došlo rovněž k vytvoření mezikontinentální rakety, která se stala po doplnění mohutnou mnohomagnetovou jadernou hlavici a po vyřešení problému kosmického průzkumu kvalitativně novým prostředkem strategického napadení. Vybudováním strategických raketových vojsk Sovětský svaz likvidoval výhodu územní výlučnosti a nezranitelnosti USA, vytvořil novou vojenskostrategickou situaci ve světě a v pravý čas vyrovnal poměr sil v hlavní oblasti — ve strategických prostředcích jaderného napadení. Všeobecná jaderná válka se pro USA změnila „z jednosměrné na dvou-
směrnou silnici“.

Americká strategie musí od té doby počítat nejen s rizikem ztráty západní Evropy, ale i s rizikem mnohem vážnějším — zničením vlastního území v důsledku odvratných úderů sovětských mezikontinentálních raket.

Masovým zavedením jaderných zbraní do výzbroje armád a vytvořením nových prostředků strategického napadení vzniká rovnováha vojenských sil kvalitativně odlišná od předchozího období. Už nekompenzace komponentů, ale rovnováha v hlavní oblasti — rovnováha jaderných potenciálů koncentrovaných do dvou pólů. Vojenský poměr sil od té doby lze charakterizovat jako rovnováhu, založenou na schopnosti obou stran zničit se ve vzájemném střetnutí.

Vzhledem k obrovské ničivosti jaderných zbraní a jejich nahromadění na obou stranách představuje stále existující hrozba jejich použití smrtelné nebezpečí pro samotné základy života na zemi. A byly to právě zcela nové sociální a ekonomické důsledky všeobecné jaderné války (platí pro všechny zúčastněné země), které již koncem padesátých let stabilizovaly rovnováhu.

Vývoj v první polovině šedesátých let ještě dále posílil prvky, stabilizující rovnováhu vojenských sil. Zcela mimořádný vliv na stabilizaci rovnováhy mají dvě změny vojenských systémů SSSR a USA. Za prvé, došlo k nahromadění takového množství jaderné munice, že stačí k několikašobnému zničení všech hlavních cílů a objektů druhé strany. Byla vytvořena tzv. „overkill capacity“, která znamená, že se blíží plnému nasycení vojenských systémů jadernými zbraněmi, kdy hlavní důraz bude kladen ne na další zvyšování jejich počtů, ale na zdokonalení jejich technických parametrů, tak aby byla za všech okolností zajištěna

schopnost neodvratitelného úderu. S tím již přímo souvisí druhá změna: zdokonalením systémů jaderného napadení (v první polovině šedesátých let vznikly tzv. tvrdé raketové jaderné systémy umístěním raketových zbraní pod zem, na mobilní ponorkové i pozemní základny) získaly obě strany schopnost ekvivalentní odpovědi i po překvapivém jaderném útoku druhé strany.

Tím byla rovnováha dovedena k novému, vyššímu stupni. Soutěž ve zdokonalování a hromadění jaderných zbraní propůjčila v polovině šedesátých let oběma stranám neodvratitelnou schopnost vzájemně se ve všeobecné válce zničit. Nic víc, ale také nic méně. Vzhledem k tomu, že nelze jedním ani několika údery vyřadit všechny jaderné zbraně protivníka, i vzhledem k tomu, že k ekvivalentnímu zničení druhé strany stačí jen jejich menší část, stěží může další zvyšování ničivé schopnosti některé stran poskytnout rozhodující převahu. Za všeobecného dostateku jaderných zbraní a za situace, kdy žádná strana není schopna odvrátit drtivý jaderný protiútok, se rozdíl v počtech jaderných zbraní stává méně podstatným faktorem. I menší část jaderné kapacity, která by zbyla po překvapivém úderu nepříteli, by stačila ke zničení obyvatelstva a materiálních zdrojů útočnicka. Zajištění této schopnosti věnovaly v posledních letech obě strany hlavní pozornost.

O kvantitativní stránce tohoto úsilí mnohé vypovídá **tabulka 1**, sestavená z ročních přehledů poměru sil, které uveřejňuje britský ústav strategických studií.¹⁾

Tabulka potvrzuje vývojové tendence, na něž jsem již poukázal. Celkový počet prostředků jaderného napadení v poslední době nijak pronikavě nevzrůstá, mění se však jejich skladba a kvalita. Na jedné straně stagnuje či klesá počet pilotovaných prostředků (za poslední dva roky o 30 těžkých bombardovacích letounů USA, za poslední čtyři roky o 1408 středních bombardovacích letounů NATO a o 200 VS), na druhé straně roste počet mezikontinentálních řízených střel a balistických řízených střel na lodích a ponorkách (za poslední čtyři roky vzrostl počet

1) Přestože uváděné údaje nejsou oficiální, tj. ty, se kterými pracují generální štáby, nelze je bagatelizovat. Jsou to totiž údaje, s nimiž Západ operuje ve „studené válce“ a je na nich založena oficiální strategická koncepce USA a NATO. Navíc jsou to zřejmé cifry, které se pohybují, alespoň pokud jde o ozbrojené síly kapitalistických států, blízko skutečných hodnot. V tomto směru si politika odstraňování nesporně žádá svou daň. Předešlým z těchto důvodů se musíme těmito údaji vážně zabývat.

Poměr sil v hlavních vojenskotechnických prostředcích (1962–1966)

	Státy kapitalistických paktů					Socialistické země				
	1962–1963	1963–1964	1964–1965	1965–1966	1966–1967	1962–1963	1963–1964	1964–1965	1965–1966	1966–1967
Mezikontinentální řízené střely	400–500	475	925	854	934	74	100	200	270	300
Balistické řízené střely na lodích (ponorkách)	250	192	480	544	624	—	100	120	120	150
Balistické řízené střely středního dosahu		—	—	—	—	700	800	750	750	750
Těžké bombardovací letouny	630	630	630	625	595	200	200	200	200	200
Střední bombardovací letouny	1630	780	580	430	222	1400	1400	1400	1250	1200
Letadlové lodi všech druhů	40	38	37	38	37	—	—	—	—	—
Křižníky	29	33	33	31	22	20	19	20	20	20
Doprovodné lodi	242	—	593	591	623	124	—	130	268	239
Ponorky s konvenčním pohonem	212	199	181	197	195	445	446	443	416	395
Ponorky s atomovým pohonem	32	33	54	62	70	12	23	30	40	50

Viz Buchan A., NATO in the 1960's, New York 1963, str. 177

The Military Balance 1964–1965, ISS, Londýn 1964

The Military Balance 1965–1966, ISS, Londýn 1965

The Military Balance 1966–1967, ISS, Londýn 1966

mezikontinentálních řízených střel USA o 459 a SSSR o 200, balistických řízených střel na lodích a ponorkách USA o 432 a SSSR o 50). Počty balistických řízených střel středního dosahu, kterými SSSR pokrývá rozsáhlá území západní Evropy, Středního východu a Asie dosáhly zřejmě dostatečné úrovně a v posledních čtyřech letech se nemění.

Pokud jde o počet mezikontinentálních řízených střel v operačním stavu, zůstal v roce 1966 zachován poměr sil 3 : 1 ve prospěch USA. I v tomto roce se projevila slabá tendence k snižování početní převahy USA. Srovnání pouze kvantitativních ukazatelů však nedává ještě úplný obraz o poměru sil v této významné oblasti. Důležitou stránkou při hodnocení poměru sil v raketových jaderných prostředcích strategického významu je rovněž ničivá

vojsk tvoří mezikontinentální řízené střely s průměrnou ničivou účinností 10 megaton. Přitom značná část sovětských mezikontinentálních a globálních raket nese hlavice s ničivou účinností 30 i více megaton.

Přes probíhající technickou revoluci ve vojenství neztratily na významu další faktory a ukazatele síly. Lze říci, že s růstem úlohy, která se v americké strategii pružné reakce přisuzuje omezeným válkám, roste i význam ostatních druhů ozbrojených sil. Jedním z nejdůležitějších ukazatelů síly je proto velikost ozbrojených sil vcelku a pozemních sil zvlášť.

Některé tendence, prosazující se v pohybu početních stavů ozbrojených sil Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu v posledních pěti letech ukazuje tabulka 2.

Tabulka 2

Srovnání početních stavů ozbrojených sil VS a NATO v letech 1962–66

	Ozbrojené síly celkem (tis.)	Pozemní síly (tis.)	Vojenské námořnictvo (tis.)	Vojenské vzdušné síly (tis.)
Rok 1962				
Země Varšavské smlouvy	4579,0	3315,0	538,0	726,0
Země NATO	5914,0	3231,0	1016,5	1474,5
Rozdíl	— 1335,0	+ 84,0	— 478,0	— 478,5
Rok 1966				
Země Varšavské smlouvy	4272,0	2875,0	515,0	682,0
Země NATO	5955,4	3182,2	1125,7	1486,7
Rozdíl	— 1683,4	— 307,2	— 610,7	— 804,7

účinnost raketových hlavice. Nutno brát v úvahu nespornou a všeobecně uznávanou skutečnost, že sovětské mezikontinentální řízené střely jsou vybaveny ničivějšími bojovými hlavicemi než jejich americké protějšky. Jádro amerických raketových prostředků strategického dosahu tvoří rakety Minuteman 1 a 2 s ničivou účinností o ekvivalentu 1 — 2 megaton TNT. Pouze malou část raketové výzbroje amerických ozbrojených sil tvoří rakety Titan 2 s hlavicemi o síle více než pěti megaton. Jádro sovětských raketových

Z tabulky je zřejmé, že v posledních pěti letech se početní stavy ozbrojených sil Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu udržují na přibližně stejné úrovni. Přitom u ozbrojených sil Varšavské smlouvy lze pozorovat tendenci k poklesu počtů ozbrojených sil (asi o 300 tisíc) u ozbrojených sil NATO vzestupnou (asi o 50 tisíc).

Ke zvlášť výrazným přesunům došlo v početních stavech pozemních sil. V roce 1955 poprvé předstihly pozemní síly členských zemí NATO pozemní síly zemí Var-

šavské smlouvy (asi o 40 tisíc). Loni se tato tendence ještě zvýraznila — pozemní síly NATO převýšily pozemní síly zemí Varšavské smlouvy již o tři sta tisíc osob. Mělo na to vliv několik souběžně probíhajících procesů: snižování početních stavů ozbrojených sil zemí Varšavské smlouvy na jedné straně, na druhé straně snižování počtů ozbrojených sil především Francie a Velké Británie bylo dříve vyvažováno růstem ozbrojených sil NSR a v posledních dvou letech rychlým růstem pozemních sil USA (jenom za poslední rok vzrostly početní stavy amerických pozemních sil téměř o 250 tisíc osob). Tato tendence vyplývá především ze zvýšeného úsilí USA ve Vietnamu. Projevuje se však i v Evropě, kde dochází k početnímu vyrovnání pozemních sil Varšavské smlouvy a NATO při zachování asi dvojnásobné převahy armád Varšavské smlouvy v počtu divizí. Vojenský systém členských zemí Varšavské smlouvy je však při rovnosti počtu pozemních sil všeobecně účinnější než systém NATO vzhledem ke geostrategickému faktoru (vnitřní linie) a k současné dislokaci na kontinentálních válčících.

V posledních deseti letech byl poměr sil určován především vývojem raketových jaderných systémů. Po dosažení „overkill capacity“ může být stupňováním této schopnosti jen stěží dosaženo nějaké podstatnější změny v poměru sil ve světě. V situaci, kdy obě strany nesou riziko zničení ve všeobecné jaderné válce se hledá východisko ve vytvoření dokonalých systémů protivzdušné, především protiraketové obrany. Žádná strana dosud takový systém nevytvořila. Jaderné údery, vedené nejmodernějšími prostředky napadení, jsou zatím neodvratitelné. Hlavní úsilí se proto věnuje vytvoření alespoň dílčího systému protiraketové obrany. V této oblasti dosáhl Sovětský svaz v minulém roce významných úspěchů. Podle prohlá-

šení maršála Malinovského na XXIII. sjezdu KSSS o „modrém pásu“ a podle údajů, které se objevily v buržoazním tisku, podařilo se Sovětskému svazu vybudovat protiraketovou obranu kolem Moskvy, Leningradu a dalších velkých sovětských měst. Nemůže být sporu o tom, že vývoj vojenského poměru sil v nejbližších letech bude určen vývojem právě v této oblasti.

V další etapě bude zřejmě vojenský poměr sil určen soutěží ve využití kosmického prostoru k vojenským účelům. Podle názorů amerických stratégů budou o vojenském poměru sil na zemi během 10 — 15 let rozhodovat kosmické ozbrojené síly. Ačkoliv jde o dlouhodobější perspektivu, úvahy o vojenském poměru sil a vojenské strategii se musí přizpůsobit těmto novým dimenzím.

Podstatné změny vojenského poměru sil ve světě může přinést řada dalších faktorů vědeckotechnického a sociálně ekonomického vývoje. Právě sociálně ekonomické procesy a mezi nimi ne bezvýznamné procesy dezintegrační, mění v posledních letech politickou mapu světa a mohou se stát významným korektivem vojenského poměru sil.²⁾

Tendence ke stabilizaci rovnováhy vojenských sil, která se v posledních letech významně prosazuje, je ve složitě mezinárodně politické situaci nesporně činitelem mírotvorným. Riziko jaderného zničení zadržuje agresivní kapitalistické síly před rozpoutáním všeobecné války. Vznik takové války však nevylučuje. Politika předních kapitalistických mocností (zvláště USA a NSR) a jejich vojenských paktů, přestože sílí stabilita rovnováhy, ponechává otevřenou možnost vzniku všeobecné jaderné války.

2) Poznámka redakce: Těmito problémy se autor podrobněji zabývá v knize „Poměr sil a strategie Západu“, Naše vojsko 1966, str. 221.

Plukovník Jiří Kuzin,
major Jan Zahradníček

KYBERNETIKA A ROZVOJ TEORIE VELENÍ

V článku se chceme vyjádřit jednak k některým modernistickým hlasům, které přeceňují kybernetiku a exaktní metody a stavějí je v podstatě na úroveň teorie velení, jakož i k ojedinělým pokusům zatracovat tyto metody. Tak jako nelze bez kybernetiky vytvořit soudobou teorii velení, tak současně kybernetika není a nikdy nebude teorií velení. Celý problém si vyžádá hodně usilovné konkrétní vojenské vědeckovýzkumné práce.

Možnosti aplikace kybernetiky

V uplynulých letech došlo k přehodnocení starých a odhalení mnoha nových zákonů, principů a pouček vojenské vědy. Byly rozpracovány principy výstavby ozbrojených sil, organizace druhů vojsk, forem a způsobů boje. Zvláštní důraz byl položen na řešení problematiky systému a procesu velení v počátečním období války.

Avšak převážná většina těchto závěrů nebyla, ani nemohla být ověřena v podmínkách, které by plně obrazy případného boje. Za takové situace, kdy se od vědního oboru požaduje rozpracování kvalitativně nových problémů a komplexní přehodnocení dosavadních závěrů — bez možnosti náležitých pokusů, exaktní přístup je jedinou a nejspolehlivější metodou ověřování výsledků.

Matematickostatistické a kybernetické metody, stejně jako aparát operačního výzkumu, mohou poskytnout v tomto směru poměrně značné možnosti. Tyto metody mohou mít dalekosáhlý význam nejen pro ověřování výsledků, nýbrž a hlavně pro samotné konstituování a zdokonalování řady oblastí ve vojenství a velení zvláště.

V armádním organismu se setkáváme — podobně jako v každé jiné složité společenské soustavě — se spleť vzájemného

působení značného množství různých prvků. Jen málokde ve společenských systémech je tak pestrý řetěz množiny prvků vázaných vzájemným působením příčin a účinků, přičemž rozhodujícími prvky v celém komplexu systémů vazeb jsou lidé. Ve vojenském organismu, centraliticky řízeném a disciplinovaném, k dosažení stanovených cílů je možné poměrně rychle všechny jeho prvky shromážďovat, rozdělovat, spojovat i různě přeskupovat do požadovaných systémů. Armáda má tak ve svých rukou velké množství řízení průběhu jak mírových, tak i válečných procesů, které v jiných společenských organizacích probíhají daleko volněji a často i živelně. Tím se vlastně dokresluje to, že rovnováha fungování a řízení systémů návazných činností může mít pro vojenství poměrně značný význam. Zvláště pro plánování přesunů, přeskupování a veškeré bojové i operační činnosti se snad již v blízké budoucnosti stanou velmi důležitými pomocnými disciplínami statistika, kybernetika a operační výzkum.

Využití kybernetiky ve vojenství může výhodně posloužit jak významným cílům poznání, tak praktické realizaci různých úkolů. Poznávacích cílů lze dosahovat

proto, že kybernetika umožňuje nový pohled na způsob vazeb různých prvků, jakož i na fungování vojenských systémů. Tento pohled může být vytvářen — pochopitelně ve velmi hrubých rysech — jak z hlediska celkového funkčně strukturalního uspořádání, tak i jeho jednotlivých částí, např. řízení paleb, přesunů, zásobování, optimalizace prostředků napadení atd. Tyto otázky byly usilovně zkoumány od vzniku moderní armády. Avšak do vzniku kybernetiky nebyla známa taková metoda, která by pomocí formálního vědeckého aparátu umožňovala dostatečně přesně tyto problémy formulovat a řešit.

Možnosti uplatňování kybernetických metod ve vojenství a zvláště ve velení jsou bezesporu značné. Přitom ale nelze opomíjet, že aplikace těchto metod nebyla dosud dostatečně prozkoumána. Ve výzkumu je třeba mít na zřeteli, že velení v armádě je sice jednotné a současně vysoce centralizované, není to však jednoduchý, ani homogenní proces. Jeho složitost vyplývá ze specifiky vojenského organismu a hlavně ze spletnosti řízení soudobého ozbrojeného zápasu.

I přesto, že až dosud bylo napsáno několik zásluhných dílčích prací o možnosti aplikace kybernetických metod ve vojenství, bádání v tomto směru je dosud v začátcích. Současný stav zkoumání využití kybernetiky ve vojenství je ve stadiu základního si ujasňování, nalézání podstaty této teorie a jejích metod, zvláště z hlediska jejich aplikace v teorii velení. Přitom potřeba a význam tohoto výzkumu za dané situace vyplývá především z vysoce aktuálních potřeb teoretického a metodologického si ujasňování struktury a procesu velení.

Teoretickým předpokladem možnosti vzniku ucelené teorie velení, jako syntetického výrazu uplatnění nejmodernějších výsledků vědeckovýzkumné práce v různých oblastech je pojetí vojenských činností jako specifické, ale současně organické součásti celkového společenského pohybu, jako velmi složitého, pravděpodobnostního, dynamického řízení procesu. Tedy procesů a systémů, jejichž výzkumu se moderní vědy a jmenovitě kybernetika přednostně věnují.

Rozvoj velení, jako vědní disciplíny, vzhledem ke své specifické dvojediné odborně politické stránce, jakož i dalším vlastnostem, determinovaným sociálními a technickými změnami, vyžaduje ne pouhou mechanickou aplikaci kybernetiky, nýbrž důkladný a mnohostranný kybernetický výzkum. Kybernetika jako věda, která se zabývá nejobecnějšími zákony, tendencemi a zásadami řízení a regulování

systémů návazných činností, může vnést do řízení vojenských procesů systematický přístup. Vyzbrojit velitele a pracovníky štábů teoretickými znalostmi obecných zásad a kategorií řízení, do určité míry umožnit i univerzální přístup k vojenským řízeným procesům. Na tomto základě dovolit předvídání průběhu procesů velení se značnou přesností a experimentovat v oblasti, kde byl experiment dosud pokládán za málo vhodný nebo nemožný.

Velkou předností kybernetiky je, že odhalila analogie a obecné zásady, kterým podléhají systémy návazných procesů. Teoretický i praktický význam těchto odhalení je hlavně v tom, že tak byla objevena existence strukturalní analogie v nejrůznějších procesech přírodní i společenské činnosti. Je sice pravda, že obdobné pokusy byly i v minulosti, např. Fayolovo pojetí řízení a správy, sociologický darwinismus apod. Analogie však byly nedůsledné, nevědecky, povrchně a někdy i vulgárně konstruovány. Oproti tomu kybernetika objevila daleko hlubší analogie, založené na vnitřní strukturalní podobnosti způsobu působení systémů.

Odhalení naznačených analogií má velký význam, neboť umožňuje konstruovat různé kybernetické modely procesů, které probíhají v reálném světě. V kybernetickém modelování se v současné době uplatňují dva druhy analogií a od nich odvozené modely chování a systémů, přičemž každý kybernetický model systému je současně i modelem chování, avšak opačně to být nemusí. Kybernetické modelování v podstatě vychází jednak z relativní samostatnosti funkce na struktuře, jakož i z relativní nezávislosti chování celého systému na okolí i na vlastní struktuře.

Při analýze vojenských procesů, zejména pak procesů bojové a operační činnosti, v souvislosti s modelováním nabývá na významu i jejich simulace. Posuzujeme-li různé metody simulace z hlediska praktického významu, pak lze dodat pouze to, že tyto metody jsou pouze pomocným nástrojem k hlubšímu poznání složitých problémů. Největším problémem je však možnost vyjadřování dynamiky modelů bojové činnosti adekvátními formálními (matematickými) prostředky.

Metody kybernetického modelování umožňují odhalovat společné ve fungování různých soustav a tak využívat různých poznatků pro výstavbu nových sil či zkvalitňování dosavadních organizačních struktur. Uplatňování kybernetických metod výzkumu a řešení dílčích problémů velení je závislé i na patřičném využití samostatných počítačů. Jen ony umožňují zpra-

covat obrovské množství dat, které každý proces velení představuje.

Teorie a metody kybernetiky obsahují nejobecnější podstatné zákonitosti, kategorie a principy řízení a sdělování ve složitých, dynamických, pravděpodobnostních soustavách. Z této skutečnosti však zároveň vyplývají dvě protichůdné možnosti využití kybernetiky. Vzhledem k vysokému stupni obecnosti svých závěrů má nesmírně veliký dosah pro vědecké výstavby a fungování vojenských systémů velení. Z toho plyne, že vytvoření vědy o řízení vojenských procesů vůbec (a válečných zvlášť) není myslitelné bez plného využití poznatků kybernetiky. Kybernetika ale zdaleka nepostihuje, ani postihnout nemůže celkovou bohatost a mnohotvárnost vztahů, rozsah činnosti a zvláštnosti fungování, které jsou vlastní jednotlivým vojenským systémům. Proto nebude vhodné závěrů kybernetiky v jejich obecné podobě vždy přímo používat pro velení ve vojenských organismech.

Pokoušíme-li se uplatňovat kybernetické metody ve velení, máme tím na mysli tu oblast vojenských vztahů a jevů, které zkoumá vojenské umění. Přitom nelze pochybovat o tom, že předmětem i obsahem velení nejsou toliko otázky vojenského umění, nýbrž že sem náleží zejména rozsáhlá oblast vazeb a mnohostranného působení vojenského organismu. Rozsáhlé

možnosti účelného použití kybernetických metod jsou bezpochyby dány i v ostatních odvětvích vojenské vědy a v činnosti i jiných orgánů, než velitelsko-štábních (např. řízení stranickopolitické práce, průzkum, materiálně technické a zdravotnické zabezpečení atd.). Dále značné výhody mohou tyto metody a jejich techniky přinášet při zajišťování bojové pohotovosti jednotek a útvarů při mobilizaci a jejím všestranném zabezpečení, při plánování a projektování vojenských objektů a vůbec při různých příležitostech mírového života vojsk.

Současně ale kybernetické stroje a metody nemohou nahradit dosavadní teorie a metody vojenské vědy, která má především v historickém materialismu svou výchozí teorii a metodu vědeckého poznání společenské reality a jejího pohybu. V ostatních společenskovědných oblastech má pak konkrétní teoretický materiál, bez něhož důsledný výzkum velení v armádních organismech není možný. Možná, že již v blízké budoucnosti matematika a kybernetika doplní tradiční teoretický a hlavně metodologický aparát i společenských věd a z jejich syntetické jednoty vyplynou dalekosáhlé závěry, které umožní budovat mnohem dokonalejší společenské řídicí systémy a řídit jejich cílové procesy s dostatečnou přesností.

Zvláštnosti uplatňování kybernetiky

Aplikace kybernetických metod v různých oblastech nutně musí mít různou podobu i význam, neboť ne ve všech oborech lze použít výsledků těchto metod. Při pokusech o aplikaci exaktních metod ve vojenství vůbec a ve velení zvlášť je nutné především si ujasnit, které postupy kybernetiky, kterých jejich metod, v jaké rovině, míře a podobě lze použít.

Při použití kybernetických přístupů ve velení nejde jen o řešení složitých úloh matematických, nýbrž i o řešení velice náročných problémů vojenskoteoretických a sociálně politických se značným důrazem na logický aparát.

Podrobnější analýza možností aplikace těchto metod ve velení, zejména uplatnění teoretických poznatků a závěrů v jejich konkrétním využití v praxi, vyžaduje mnohostrannou a rozsáhlou spolupráci vševojskových velitelů, příslušníků štábů a jiných odborníků. Přitom těžiště výzkumu zůstává v teorii velení, vojenského umění a jiných součástech vojenské vědy, jakož i v některých dalších společenskovědných disciplínách. Při používání kybernetiky a metod operačního výzkumu ne-

bude patrně obtíž v řešení daných úloh, nýbrž spíše v matematicko-logickém formulování různých vazeb a závislostí.

Taková cesta může být nastoupena bezprostředně, rozšiřuje teoretické poznání odborné stránky řízení a silně působí proti dosavadním představám o velení.

Nerespektování kybernetického přístupu při realizaci procesů velení v minulosti v mnohém poučilo.

Vezměme jen např. rozdíl v kybernetickém a „tradičním“ chápání systému velení. V kybernetickém pojetí vystupuje řídicí soustava jako množina prvků (orgánů) a množina informačních vztahů jednak mezi těmito prvky a jednak prvky a okolím. Prvky řídicí soustavy musí být sestaveny tak, aby informace, které do nich ústí, mohly být co nej kvalitněji zpracovány a nejvýhodnější formou předávány. To jsou základní předpoklady, aby chování soustavy (aktivita) jednotné a organizované směřovalo k určeným cílům. V „tradičním“ pojetí ale systém velení často vystupuje jen jako souhrn stupňů velení se značnou preferencí horních stupňů v této hierarchii. Ze zřetelů uniká, že

součástí systému je i nejnižší článek, na jehož úrovni se zpravidla proces velení dovršuje. V tomto pojetí nám tedy vznikají v určitém slova smyslu systémy dva: „řídící systém“, který však slouží hlavně přenosu informace a jejímu „tlumočení“ a „objekt řízení“, který informaci realizuje ve výsledky. V kybernetickém pojetí však jde o cílový proces, na kterém se proporcionalně podílí celá soustava.

Chápání systému velení jen jako souhrn stupňů velení má celou řadu negativních důsledků. Vzpomeňme jen na řadu reorganizací v minulosti. Ať byl jejich zámysl sebelepší, sledovaly kromě operačně teritoriálního rozmístění vojsk převážně jen úpravy v oblasti hierarchie (vnitřní i vnější) jednotlivých stupňů velení. Takovéto změny podmiňovaly jen další reorganizace a nemohly přinést podstatné výsledky.

Naproti tomu kybernetické pojetí řízení znamená především řízení procesů. Zde vystupují zcela zřetelně účelovost a cílovost, které jsou založeny na tom, že systémy v procesu své činnosti neustále hledá cestu neoptimálnějšího řešení úkolu a neefektivnějších forem a metod jeho realizace. Jde tedy o harmonickou jednotu cíle a prostředku, k čemuž kybernetické metody dávají odpovídající kybernetické nástroje. Účelné cílové jednání soustavy pak kybernetika současně chápe jako základní vnitřní vlastnost. Projevuje se v podobě soustavy regulátorů, jejichž úlohou je jednak udržet pohyb soustavy v určitých mezích a současně bránit rušivým vlivům, které působí na systém zevnitř i z vnějšího prostředí. Kybernetický systém tedy předpokládá určitou samoregulaci procesů, které realizuje. Řídící zásahy člověka by pak měly prohloubit zkvalitnit průběh procesů, a to jak vytvářením co nejvhodnějších podmínek, tak přeměnou živelné cílovosti v uvědomělou cílevědomost jednání soustavy. Kybernetika tak dává pojmu „řízení“ (v širším slova smyslu) nový obsah. Vysvětluje jej jako jednotu „samoregulace“ a „řízení“ (v užším slova smyslu). V tomto pojetí pak mohou

jako jednotlivé stupně velení vystupovat podstatně jiné orgány, neboť se budou zabývat především problematikou stanovení cílů, vytvářením podmínek a budou uplatňovat vliv na vyšší optimálnost a efektivnost cílevědomě usměrňovaných procesů.

Jakkoliv je cesta aplikace kybernetiky ve velení lákavá a v mnohém rychle uskutečnitelná, přesto není zcela vhodná. Vyčlenění jednotlivých prvků, nebo soustavy prvků a jejich řídicích vazeb z celkového vojenského organismu zdaleka ještě nedovolí úplně prozkoumat všechny stránky procesů velení. Zejména nedovolí plně poznat všechno to zvláštní, které v nich jak v míru, tak hlavně ve válce aktivně vystupuje.

Je zcela pravděpodobné, že speciální kybernetický výzkum vojenských řízených procesů povede dříve či později k odhalení podstatných zákonitostí a prvků funkčně strukturalního uspořádání armády jako řízeného systému a na jejich základě ke konstituování samostatné teorie řízení vojenských systémů a procesů. Vždyť sám zřejmý výčet komponentů vstupuje do problematiky velení a jejich velký teoretický rozsah svědčí o tom, že ztěžší vystačíme s pouhou aplikací výsledků některých přírodních, technických vojenských a společenských věd na vědecké řešení procesů a systémů velení.

Obtížnost využití kybernetických metod v systému velení nespočívá pouze v kvantitě, složitosti a různorodosti vztahů a vazeb, nýbrž v samotné kvalitě velení. To znamená ve sféře, kde pro možnost širšího uplatňování těchto metod a jejich technik bude nutné vyřešit poměrně značné množství náročných problémů. Tato náročnost vyvěrá hlavně z toho, že ve velení se projevuje ve značné míře subjektivní faktor v různých proměnných. Jednou z nich je celý komplex mravních, citových a volních vlastností velitelů a štábních cílů v ozbrojeném zápase. Avšak tak složité stavy vůle, mravní odvaha a odolnosti u lidí zatím nedovedeme exaktně matematicky ani logicky popsat a vyjádřit v parametrech.

Armáda a nová soustava řízení

Při řešení zdokonaleného systému řízení bylo důkladně diskutováno, jaké mají být dodavatelsko-odběratelské vztahy, které vznikají při dodávkách k zabezpečení obrany a bezpečnosti státu.

Obecně byla v diskusi uznávána zvláštnost těchto vztahů, která vyplývá z toho, že jde o materiální zajištění úseků, na kterém společenská důležitost silně převažuje nad čistě ekonomickými hledisky. Nároky na vyjádření této rozdílnosti v dodavatelsko-odběratelských vztazích se rozcházejí. V diskusi šlo o to, zda a zejména v jakém rozsahu mají v podmínkách zdokonalené soustavy být u dodávek k zabezpečování obrany státu stanovené závazné úkoly a zda a v jakém rozsahu má být v podmínkách nové soustavy zachována tzv. kontraktní povinnost, tj. obecná povinnost dodavatelů uzavřít za určitých podmínek hospodářské smlouvy na dodávku, a samozřejmě i uskutečnit dodávku, je-li prokázáno, že je určena k zabezpečení obrany státu. Přitom bylo jasné, že jak stanovení závazných úkolů, tak kontraktní povinnost jsou do určité míry v rozporu se zásadou volného výběru dodavatele a odběratele, která je jednou ze základních zásad zdokonalené soustavy řízení.

Názor, že dodávky pro obranu a bezpečnost státu nemají mít žádné preferenční, vycházel v diskusích z formalistické

kého a mechanického uplatnění principů zdokonalené soustavy na tento důležitý specifický úsek. Přehlíží, že ani v cílovém řešení nové soustavy se nepředpokládá, že by došlo k úplnému odstranění direktivního řízení. Nutnost direktivního řízení ostatně vyplývá ze samotné existence státu. Stát si ponechává podle podmínek větší či menší rozsah direktivního řízení, a to především na úsecích, které zabezpečují jeho existenci, tedy zejména na úseku vnější a vnitřní bezpečnosti. Zavádění nového systému řízení na hospodářském úseku nelze chápat jako mechanické odstraňování direktivního řízení, ale jako jeho diferencovanou úpravu na určitou hranici, která je optimální pro dané podmínky a pro danou etapu vývoje.

Povinnosti dodavatelů uzavírat hospodářské smlouvy na dodávky důležité k zabezpečení obrany a bezpečnosti státu musí být zachována proto, že v současné etapě vývoje nejsou známy prostředky ekonomického působení, které by byly natolik účinné, aby tuto povinnost nahradily. Naléhavost dodávky pro obranu státu závisí i na mezinárodní situaci, ve které dochází ke změnám a na něž je nutné rychle reagovat. Nelze proto nechat na vůli dodavatelů, zda chtějí nebo nechťejí uskutečňovat dodávky pro obranu a bezpečnost státu. Orgány ministerstva národní obrany musí mít prostředky, aby v případě potře-

by mohly dodavatele donutit k uzavření smlouvy a uskutečnění dodávky.

Postavení dodavatelů je i u vojenské techniky značně monopolní. Odběratel nemá možnost vybrat si dodavatele. Ustanovení o volném výběru dodavatele v dodavatelsko-odběratelských vztazích, uvedené ve vyhlášce Státní plánovací komise 90/65 Sb., nemá proto ve většině případů větší význam, než zbožné přání. Je-li jeden výrobce nelze přirozeně o volném výběru dodavatele vůbec mluvit.

Ani přestavba cen nevyřeší všechny problémy. Zkušenosti hlavních dodavatelů vojenské techniky, např. v leteckém průmyslu ukazují, že finalistům se nepodařilo zajistit poddodávky ani tehdy, když nabízel velmi značné příplatky k cenám. Hodnota dodávek pro obranu představuje v úhrnném společenském produktu poměrně malou část. Tím spíše je však nutné, aby tyto dodávky byly přesně a včas zajištěny a aby úprava na úseku dodavatelsko-odběratelských vztahů vytvářela všechny předpoklady k využití prostředků pro stanovený účel.

I v nových podmínkách je nutné plně zachovat všechny výhody, které možnosti plánovitého rozvoje poskytuje socialistické hospodářství, charakterizované společným vlastnictvím výrobních prostředků a z této skutečnosti vyplývající možnosti účinného a účelného ovlivňování hospodářského vývoje centrem v zájmu celé společnosti. Socialistický stát se nemůže vzdát svého práva direktivně zasahovat v případech nezbytné potřeby do činnosti podniků. Vzdání se tohoto práva by bylo odvržením jedné z významných předností, které právě socialistické hospodářství má. Jde proto jen o právní úpravu této možnosti v tom smyslu, aby v těch případech, kdy jí bude použito, nebyla vyvolána nedůvěra podniků ve stabilitu jim zaručených podmínek a nebyl oslabován ekonomický zájem na tvorbě hrubého důchodu. Proto byla přesně stanovena možnost ukládat závazné úkoly k dodávkám. Pokud je třeba donutit dodavatele k dalším dodávkám je nutné počítat s tím, že mu bude nutno uhradit majetkovou újmu, pokud mu ovšem takovou vynucenou dodávkou vznikne a pokud ji prokáže. Majetkovou újmu se myslí skutečná škoda, ne tedy to, co by dodavatel získal, kdyby vyráběl a dodával jiné výrobky, než výrobky k zabezpečení obrany a bezpečnosti státu. Podnik má právo domáhat se této majetkové újmy u nestranného orgánu.

Při posuzování těchto problémů nelze přehlížet ani tu skutečnost, že v současné době existují v našem národním hospodář-

ství přechodné potíže. Jejich příčinou je to, že nová soustava řízení je zaváděna v situaci, kdy trvá napjatost a nerozvážený stav mezi zdroji a potřebami prakticky na všech úsecích dodavatelsko-odběratelských vztahů, tj. v oblasti materiálně technického zásobování, investic, dodávek pro vnitřní obchod atd. Tato dlouhá léta trvající situace vytvořila stav, kdy dodavatelé jsou rozhodujícím činitelem na trhu a mohou diktovat své podmínky. Uvolnění některých direktivních zábran, jako zrušení kontraktační povinnosti prakticky na všech úsecích kromě úseku dodávek pro obranu a bezpečnost, jim jejich situaci dále ulehčilo. Tato skutečnost spolu s monopolizací výroby a dosud nesprávně fungujícím cenovým systémem přináší na počátku zavádění nové soustavy další zvýšení úlohy dodavatele. S takovým důsledkem je nutné při přechodu na novou soustavu počítat. Působení nové soustavy se dosud nerozvinulo a začíná se teprve v různých směrech projevovat. Rozhodování dodavatele není již v takové míře jako dříve omezovalo direktivním rozdělováním produkce. Kde není stanovena povinnost k dodávce, neváže se dodavatel uzavíráním hospodářských smluv a ponechá si možnost bez odpovědnosti dodat kdykoliv, kdy se mu to hodí. Tím přivádí do svízelné situace dodavatele, kteří výrobky potřebují vždy k určitému termínu.

Převaha trhu dodavatelů z hlediska zabezpečení obrany a bezpečnosti by se bez direktivní povinnosti dodávek pro armádu projevila v některých případech tím, že by dodavatelé odmítli pro armádu prostě dodávat. Nechť dodávat armádě souvisí s tím, že armáda jako jeden z mála odběratelů důsledně trvá na kvalitě výrobků, které odebírá a kontroluje náročně jejich jakost často již v průběhu výrobního procesu. Pokud jde o investiční výstavbu jsou stavby pro dodavatele z civilního sektoru málo lákavé jednak proto, že jsou menšího rozsahu a většinou na místech málo přístupných. Z ekonomického hlediska bývají pro dodavatele málo zajímavé. I na stavbách trvá ministerstvo národní obrany na kvalitě dodávky daleko náročněji, než jiní odběratelé.

Lze očekávat v souladu se závěry některých teoretických pracovníků, že působení tržních vztahů bude v socialistickém hospodářství vždy poněkud mírnější než v hospodářství kapitalistickém. Bude vždy ovlivněno podstatně daleko větší existenční jistotou výrobních vztahů. Hrozba drastických důsledků likvidace nezaměstnanosti apod. nemůže v socialistickém hospodářství nikdy tak silně působit. Nebude tudíž na druhé straně vyvolávat tak sil-

nou snahu dodavatelů uspokojit a předcházet si odběratele.

V socialistickém hospodářství bude asi vždy určitý předstih poptávky před nabídkou a v důsledku toho i určitá nadvláda dodavatelů, i když výsledkem zdokonaleného způsobu řízení by mělo být podstatné zlepšení těchto relací. Již tato situace samotná si vyžádá direktivní zásahy v těch případech, kde by byly ohroženy potřeby tak důležitého úseku jako je obranyschopnost státu.

Konečně nelze podcenit ani to, že dodavatelé se snaží využívat nedostatku výrobků k získávání jednostranných výhod. Tyto výhody samozřejmě daleko snáze a jednostranněji prosazují vůči těm odběratelům, kterým nejsou povinni dodávat a kteří je nemohou nijak k dodávce přinu-

tit. Jde zejména o to, že dodavatelé požadují přírázky k cenám, a to i v těch případech, kde na ně podle platných předpisů nemají nárok. Tam, kde převažuje trh dodavatele a dodavatel není povinen uzavírat hospodářské smlouvy si vyložil často nové zásady řízení po svém. Velmi rychle se přizpůsobil nové situaci a využívá jí ke zlepšení svých hospodářských výsledků způsobem, který hraničí se spekulací a je vyloženě proti dobrým mrávům, pokud není vyloženě protiprávní. Do této situace by se dostalo i ministerstvo národní obrany, pokud by nemělo i nadále možnost využívat kontraktní povinnosti a závazných úkolů. Je nepochybné, že odbourání těchto direktivních instrumentů by vedlo k dalšímu zvednutí cenové hladiny u dodávek k zabezpečení obrany a bezpečnosti státu.

Z uvedených několika poznámek vyplývá jasně, že zachování kontraktní povinnosti i závazných úkolů k dodávce pro úsek obrany a bezpečnosti státu je z celospolečenských hledisek nezbytné. Je nezbytné do té doby, dokud trh dodavatele nebude převážně trhem odběratele, dokud odběratelé nedosáhnou výlučného postavení na trhu. Podmínkou ovšem je, aby do-

davateli nevznikla majetková újma, kterou by byl neodůvodněně postižen. Takovou újmu musí odběratel uhradit. Tím bude docíleno faktického souladu se zásadami zdokonaleného řízení našeho hospodářství, dosaženo potřebné proporce v uplatňování ekonomických a direktivních metod při zabezpečování materiálních potřeb obrany-schopnosti státu.

Podplukovník Jiří B r u s,
podplukovník Vladimír K o v á ř

Průlom obrany nepřítele v POV zahájené bez použití JZ*)

Jedním z úkolů přípravy velitelů a štábů je procvičování otázek bojové činnosti bez použití JZ.

V článku se vyjádříme k organizaci a metodice prolamování obrany nepřítele.

Toto nerozlučně souvisí s vedením bojové činnosti bez použití JZ. Proniknout obranou nepřítele v těchto podmínkách vyžaduje zvláštní, důkladnou organizaci palebného zabezpečení, která nám umožní potřebný stupeň umlčení a ničení nepřátelské obrany v předem zvoleném úseku, aby vojska byla schopna proniknout taktickou hloubkou obrany a vyjitím do operačního prostoru zlomit obranu nepřítele v celé šířce pásma útoku.

Vznik podmínek pro průlom obrany nepřítele v POV

Vycházíme-li z počtu sil a prostředků NATO na střeoevropském válčišti a připočteme-li k tomu síly, které mohou být v krátkém čase dopraveny do Evropy ze zámoří, dospějeme k závěru, že nemá dostatek sil k tomu, aby bez jaderné podpory přešlo do útoku

na celé frontě našeho válčiště, byť s omezeným cílem.

Domníváme se, že akce NATO v Evropě při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní budou charakteristické právě různorodou bojovou činností. Nepřítel za zmíněných

*) Článek má pomoci k přípravě na velitelská zaměstnání. Názory autorů jsou totožné s oficiálními názory MNO.

podmínek může na některých operačních směrech přejít do obrany s cílem udržet stanovené čáry, což mu umožní na druhých směrech vytvořit silná úderná uskupení.

Počítáme, že vojenské akce sil NATO budou spíše zaměřeny proti jednotlivým státům naší koalice a mohou být výsledkem nejen vojenského hodnocení sil, ale i výsledkem hodnocení okamžité politické situace v Evropě.

S nutností prolamovat obranu nepřitele se můžeme setkat i v jiných fázích operace. Nepřítel může přejít

do obrany v důsledku neúspěšného střetného sražení, při obraně boků a týlu hlavního úderného uskupení a v některých dalších případech.

Proto bereme v úvahu, že náš některý svaz (případně vyšší svaz) může stát před problémem útoku na nepřitele, který přešel do obrany. Bude nucen nejen vést střetné sražení, ale v některých případech i průlom obrany nepřitele, která bude typická celou řadou předem připravených palůb, léček a silných protiztečí.

Obranná operace polní armády bez použití JZ podle názoru velení NATO

Vedení obranných operací bez použití JZ bude mít mnoho společného s teorií i praxí 2. světové války. Na druhé straně však vylučuje úplný návrat k těmto principům v důsledku kvalitativních změn ve výzbroji vojsk a především v důsledku nepřetržitěho nebezpečí použití JZ.

Své uskupení v Evropě pokládá NATO za dostatečně silné, ovšem s tím, že bude v krátkém čase posílno svazky, přisunutými z jiných kontinentů a válčící.

I když v současné době počet prisunovaných sil bude závislý i na okamžitém postoji Francie k cílům, sledovaným tímto druhem války, a nelze říci, že by byl zvlášť příznivý pro NATO, je třeba počítat se značnými lidskými zálohami západu i značnými možnostmi jeho ekonomiky. Zvažujeme i tu skutečnost, že americké, západoněmecké a francouzské svazky výrazněji převyšují naši divízi pokud se týče palebných možností, počtu protitankových řízených střel i počtu živé síly.

Při vedení obrany bez použití JZ vidí velení NATO tyto odlišnosti:

- bojovou činnost vedou vojska v podmínkách nepřetržitěho nebezpečí použití JZ;

- nepřítel ničí vševojskové svazky

a svazy při širokém použití letectva a dělostřelectva;

- předpokládá široké použití letectva, které je hlavní údernou silou na válčisti. Rovněž předpokládá, že vybudování vzdušné nadvlády ve vzduchu bude mít daleko větší význam;

- uskupení nepřitele bude ničit postupně;

- vojska povedou bojovou činnost v rozptýlených sestavách. Na směrech hlavního úderu nepřitele budou vytvářet značné hustoty, zejména na směrech, které z hlediska konfigurace terénu umožní útočícím vojskům použít všech druhů vojsk. Na druhé straně však zdůrazňuje, že pro rozmístění záloh platí stejné zásady, jako při vedení činnosti s použitím JZ;

- narůstá úloha záloh, které zabezpečují potřebné hustoty a narůstání úsilí, umožňují přehrazení směrů i rozhodné protizteče a protiúder;

- narůstá úloha zátarasů všeho druhu.

Podle toho, jak v současné době známe názory našeho pravděpodobného nepřitele, může obrana na středoevropském válčisti, podobně jako obrana při zahájení války bez použití JZ, zahrnovat pásmo příkrytí (v našem pojetí zabezpečovací pásmo),

obránná pásma a strategickou čáru obrany.

Hloubka zabezpečovacího pásma může dosáhnout 25 — 50 km a jeho přední kraj bude většinou procházet na státní hranici. Na některých směrech se však může hloubka zabezpečovacího pásma zkracovat. Tuto tendenci jsme mohli zaznamenat především v souvislosti s realizací koncepce „přední obrany“, prosazované především západoněmeckým velením.

Pásma obrany může zahrnovat přední a několik mezilehlých pásem obrany, konečné pásmo obrany a řadu příčných postavení.

Přední pásmo obrany bezprostředně navazuje na zabezpečovací pásmo a dosahuje hloubky 20 až 30 km, první mezilehlé pásmo může být od předního okraje předního pásma obrany na 30 — 60 km, druhé mezilehlé pásmo 60 — 150 km a konečné pásmo obrany až 200 km od předního kraje.

Poslední důležitou obrannou čarou se jeví strategické pásmo obrany.

Rovněž v celkovém chápání principů obrany došlo k některým změnám.

Tak např. pozici obrana byla nahrazena tzv. obranou prostoru (nebo rájónu).

Podstata obrany prostoru spočívá v tom, že se počítá s udržením určitého rájónu. Přitom obrana prostoru může být organizována jak na široké, tak i na normální frontě. Při vytvoření obranné sestavy se většina sil vylučuje do předního pásma obrany s cílem udržet výhodné terénní čáry.

Obrana prostoru je tedy dalším rozvitím pozici obrany. Nové pojetí spočívá především v tom, že nejsou přesně odlišena dřívější obranná postave-

ní. Toto se nejvíce odrazí ve struktuře obrany na stupni divize, brigády a praporu.

Pokud se týče obsazení jednotlivých prvků obrany nepřítel, může v pásmu překrytí (podle zkušeností ze cvičení) působit okolo 20 % sil z celkového počtu (nejen lop, průzkumné prapory, ale celé obrněné a tankové divize). Přední pásmo obrany brání zpravidla asi 50 % sil a zbývající síly jsou v záloze.

Šířka pásma obrany polní armády může dosahovat 200 i více km, armádního sboru 60 — 120 i více km, divize 20 — 30 i více km, zvláště pak v horském a zalesněném terénu.

Velení NATO připouští tři způsoby přechodu do obrany:

1. Plánovitě zaujetí obrany mimo dotyk s nepřítel (nebo do zahájení války). Pak bude členění obrany úplné, včetně zabezpečovacího pásma.

2. Přechod do obrany na důležitých čarách v průběhu války s cílem zastavit útok nepřítel. K tomu mohou být především využita pásma v hloubce teritoria, která mohou být připravována v průběhu válečného střetnutí.

3. Vynucený přechod do obrany v bezprostředním dotyku s nepřítel. V tomto případě nebude připraveno a obsazováno zabezpečovací pásmo a rovněž operační a bojové uclenění bude poněkud jiné (nebude v řadě případů druhý sled apod.).

Každý z vyjmenovaných způsobů se bude odlišovat i dokonalostí ženíjní přípravy obranných čar, různým stupněm organizace paleb, zátarasů, hloubkou obrany, hustotou sil a prostředků, silou záloh a druhých sledů.

Zvláštnosti organizace průlomu obrany nepřítel

Průlom obrany nepřítel není otázkou zcela nová. Řadu norem bude vhodné si osvěžit a k některým přistupovat poněkud jiným způsobem.

Nepřetržitě nebezpečí použití jader-

ných zbraní nám nedovolí (právě tak jako nepřítel) soustředit pro průzkum takové síly a prostředky, jak tomu bylo v průběhu 2. světové války.

Rovněž mechanika vlastního průlo-

mu bude odlišná. Vzhledem k činnosti nepřítele a situaci vlastních vojsk může být průlom zahajován vně dotyku s nepřítelem (tzn. vyvedením sil z hloubky), nebo přímo z dotyku (viz schéma příloha 1).

Jsme toho názoru, že hlavním způsobem prolamování obrany bude první způsob, tzn. s vyvedením sil z hloubky. Tak budou zahajovány první operace, tímto způsobem mohou být prolamována obranná pásma v hloubce.

Teprve nepodaří-li se tento druh průlomu, nebo v případě značného vyčerpání vojsk, která splnila svůj úkol, nebo která z jiných důvodů nebudou schopna pokračovat v útoku, a rovněž v případě přechodu do útoku po předchozím vedení dočasné obrany může být průlom zahajován z dotyku, případně i kombinovaným způsobem (část vojsk z dotyku a část může být vysazována po vyvedení z hloubky).

Volba směru hlavního úderu a úseku průlomu bude ovlivněna především uskupením sil nepřítele. Při jejich volbě musí velitelé přihlížet k nutnosti využít nejslabších míst v obraně nepřítele. Z hlediska sil a prostředků nebudou naše svazy a svazky schopny prolamovat obranu nepřítele v celé šířce pásma útoku,

ale pouze v jeho určité části, tzn. v úseku průlomu.

Šířka pásma průlomu bude závislá na několika činitelích. Především bude určována palebnými možnostmi svazu a svazku, kapacitou zvoleného směru a hustotou sil nepřítele. Naše řády hovoří o šířce úseku průlomu divize v rozmezí do 4 km. Máme za to, že tato šířka platí za předpokladu, že divize nepřítele brání pásma okolo 20 — 30 km a naše divize útočí v pásmu 10 km. V případě rozšíření pásma obrany divize nepřítele nebo pásma útoku našeho svazku (což bude charakteristické především pro první operace, kdy nebude dostatek sil) se budou tyto normy měnit.

Určujícím činitelem šířky pásma průlomu jsou palebné možnosti, vyjádřené schopností svazku umlčovat opěrné body rot 1. a 2. sledu (po odečtení hodnot, potřebných k umlčení dělostřelectva nepřítele, velitelských stanovišť a záloh v hloubce). Při výpočtu úseku průlomu bereme v úvahu i možnosti letectva, i když v tomto případě jeho hlavním posláním bude umlčovat cíle v hloubce obrany a bránit nepříteli v manévru do prostoru průlomu.

V zásadě můžeme říci, že armáda může prolamovat obranu nepřítele na směru hlavního úderu v šířce 10 až 12 i více km.

Organizace průlomu obrany nepřítele při zahájení první armádní operace s důrazem na volbu směru hlavního úderu

První operace, zahajované průlomem obrany nepřítele, budou charakteristické tím, že volba doby zahájení průlomu bude v našich rukou a k zabezpečení průlomu bude možné přibrat maximum palebných prostředků, což nebude vždy možné při průlomu v průběhu operace.

Značná složitost je v tom, že obrana nepřítele může být v různé vzdálenosti od státní hranice. V některých

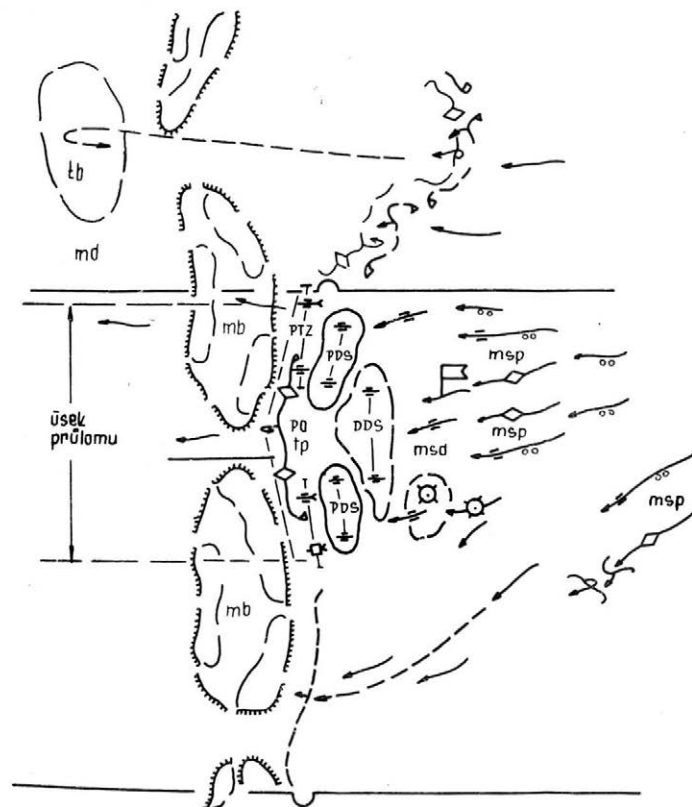
případech může být v dosahu našich klasických prostředků, ve většině případů však bude přední kraj obrany mimo jejich dosah a vojska budou nucena před jeho prolomením překonávat zabezpečovací pásmo, zpevněné řadou zátarasů. Celá organizace průlomu bude někdy znásobena složitými geografickými podmínkami.

Rovněž nebude možné, abychom zjistili předem všechny podmínky, za

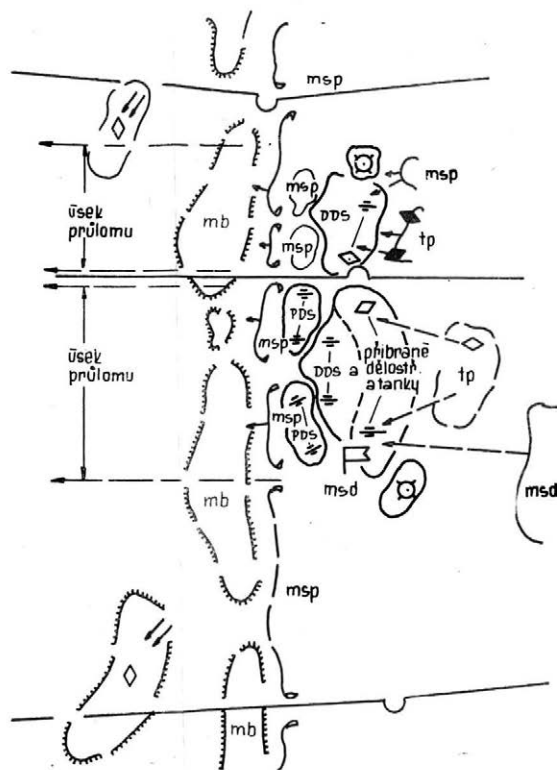
VARIANTY PRŮLOMU

PŘÍLOHA I

VYVEDENÍM SIL Z HLoubKY

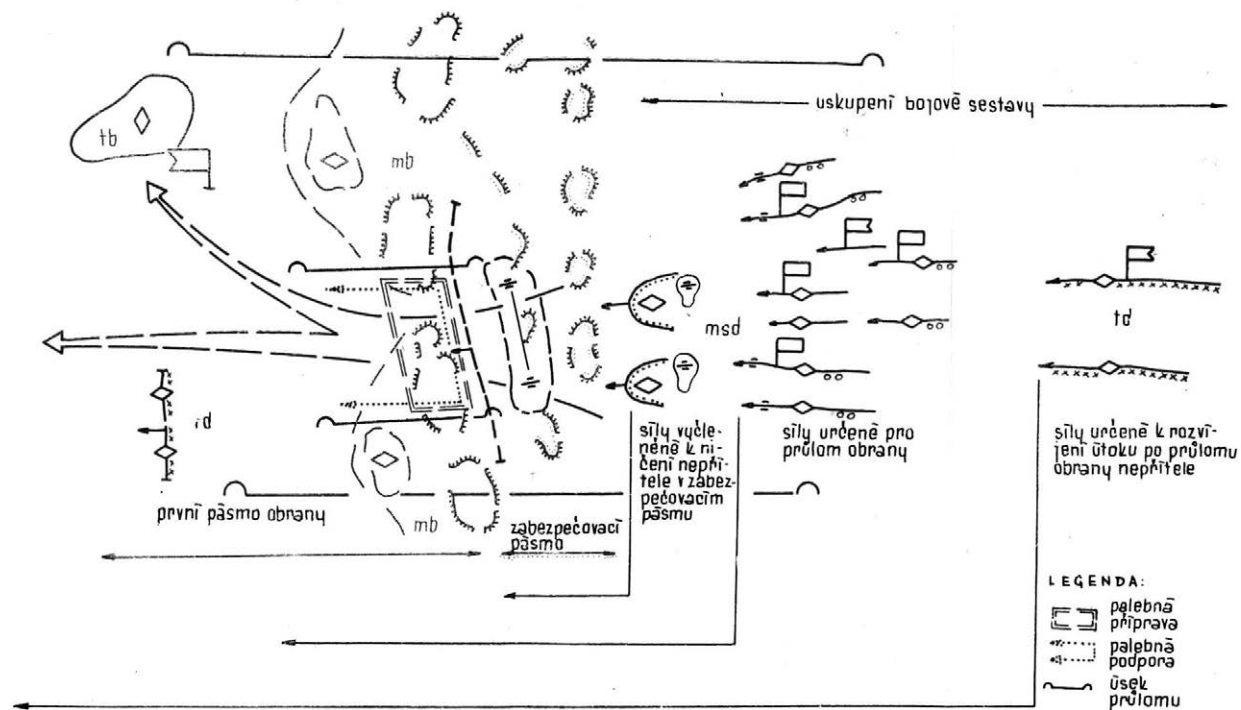

PRŮLOM Z DOTYKU

PRŮLOM OBRANY BEZ POUŽITÍ JZ

PŘÍLOHA 2

kterých budeme zahajovat boj. Obranu na státní hranici může nepřítel zaujmout prakticky přes noc. Tam, kde jsme očekávali rychlé přenesení bojové činnosti na území nepřitele se za těchto podmínek může stát tvrdým oříškem a v případě nepřipravenosti našich velitelů a štábů může stát mnoho obětí i značně vyčerpat naše síly již v samotném počátku.

Volbu úseků průlomu bude do značné míry ovlivňovat terén (zejména horský a zalesněný), jeho konfigurace a možnosti rozvinout síly v omezeném prostoru. Při tom bude účelné soustředit maximum sil a prostředků na ty směry, které mají největší kapacitu.

Útok bez použití JZ bude charakterizován údery, směřujícími k obklíčení a postupnému zničení hlavních sil nepřitele. Přitom bude nutné pro směr hlavního úderu vybrat nejslabší místa, která nám umožní vyjít do boku a týlu hlavního uskupení nepřitele.

Ve většině případů směr hlavního úderu a úsek průlomu nebude totožný se směrem hlavního úderu, zvoleným pro útok s použitím JZ.

Tyto okolnosti staví před štáby úkol vytvořit takové uskupení sil a prostředků, které by nesvazovalo manévry, ale naopak umožňovalo zasadit svazky na směr, kde je předpoklad dosažení vysokých temp útoku. Tato situace i nutnost oklamat nepřitele o skutečném směru hlavního úderu bude v některých případech vyžadovat manévry silami a prostředky, využít i svazků druhého sledu a jejich neočekávaným zasazením oklamat nepřitele o skutečném výběru hlavního úderu. Tzn. že bude výhodné nevyvádět všechny svazky, předurčené do prvního operačního sledu, těsně ke státní hranici, ale vytvořit pro některé z nich a rovněž pro svazky druhého sledu takovou situaci, aby mohly být zasazeny na kterémkoliv směru bez časové ztráty a nutnosti jejich přeskupování.

Potřeba silného palebného zabezpečení bude vyžadovat silných dělostřeleckých skupin v plucích a divizích. Vytváření armádních dělostřeleckých skupin pokládáme za nepravděpodobné.

Operační uskupení svazu by mělo v zásadě odpovídat i potřebě překonat při zahájení operace hlubší či mělčí zabezpečovací pásmo při zachování základního uskupení vojsk k průlomu (viz **schéma příloha 2**). Z tohoto hlediska najdou své uplatnění silné předsunuté odřady, vyčleněné ze svazků prvního sledu, posílené dělostřelectvem a jednotkami pohraniční stráže.

Bojová sestava svazků by měla být učleněna tak, aby zejména v horském terénu zahajovaly průlom motostřelecké útvary, zatím co tankové pluky budou zpravidla v druhém sledu připraveny k plnění úkolů předsunutých odřadů po prolomení obrany brigád prvního sledu, nebo k rozvíjení úspěchu případně k plnění některých dalších úkolů.

Poněkud jinak pohlížíme i na pohotovost vojsk k průlomu obrany nepřitele. V případě nutnosti prolamování obrany při zahájení první armádní operace bude výhodnější i za cenu určitého zdržení důkladně připravit průlom, než zahájit útok nedostatečně připravený a tím se vystavit nebezpečí zmaření operace v samém jejím začátku. Palebné zabezpečení bude totiž vyžadovat před zahájením průlomu důkladný průzkum a splánování paleb, upravit uskupení tak, aby odpovídalo požadavkům průlomu, přisunout dělostřelectvo a tanky svazků druhého sledu a přitom dodržet zásady maximálního utajení. Pak bude příprava trvat 15 — 20 hodin času.

Při organizaci průlomu počítáme i se zneškodňováním jaderných fугасů. Tento úkol bude trvale platný právě tak, jako povinnost nepřetržitě ničit jaderné prostředky nepřitele.

Organizace průlomu v průběhu útočné operace

Jak jsme uvedli, může být průlom v průběhu útočné operace zahajován po vyvedení vojsk z hloubky, nebo z dotyku, případně i kombinovaným způsobem.

Při organizaci průlomu po vyvedení sil z hloubky vycházíme z těchto požadavků:

- do předpokládaného úseku průlomu je nutné předsunout palebné prostředky tak, aby mohly zahájit palebnou přípravu při vyjití vojsk na účinný dostřel nepřátelského dělostřelectva;

- v průběhu útoku a přibližování k obraně nepřítele je třeba z chodu soustředit potřebné síly do úseku průlomu a vytvořit odpovídající sestavu;

- aktivní činností PO a průzkumných odřadů získat maximum zpráv o nepříteli;

- včas organizovat přesun a zaujetí VS tak, abychom mohli řídit průlom a zabezpečit spolehlivé velení.

Pro tento způsob bude charakteristické to, že svazky budou zpravidla závislé pouze na svých silách, budou pocítovat velký nedostatek zpráv o obraně nepřítele a průlom budou organizovat pod značným tlakem času. Palebné přípravy nebo přepadu se zpravidla nebudou zúčastňovat dělostřelectvo a tanky druhého sledu a záloh armády, neboť její operační sestava bude značně roztažena a přibrání těchto prostředků bude časově neuskutečnitelné.

Poměrně jiná situace bude vytvořena při zahajování průlomu obrany nepřítele vojsky v dotyku. V tomto případě bude možno přibrat k palebné přípravě dělostřelectvo druhých sledů a záloh armády, průzkum bude uskutečněn značnými silami v dotyku, průlomu bude zpravidla předcházet přeskupení sil a prostředků.

V tomto případě bude organizace průlomu klást značné požadavky na utajení všech příprav a opatření.

Organizace palebného zabezpečení průlomu obrany nepřítele

Na organizaci palebného systému a dovedném manévrování závisí úspěch operací bez ohledu na to, jsou-li vedeny bez nebo s jadernými prostředky.

V operaci bez použití JZ dochází k zásadní změně v organizaci a plánování palebného systému. Těžiště se přenáší z frontu a armády na vševojskové svazky. Náplň organizace a plánování palebného systému na operačním stupni bude spočívat především v kalkulaci potřeby dělostřelectva a letectva k prolomení nepřátelské obrany a rozvíjení operace do hloubky, posílení podřízených svazů a svazků a řízení činnosti vyčleněného úsilí letectva. Vlastní organizace, plánování a uskutečnění palebného systému (palebné přípravy a podpo-

ry) na jednotlivých směrech, bude náplní vševojskových svazků.

Toto je dáno:

- kvalitativně odlišnými palebnými prostředky s podstatně nižším dosahem a účinností;

- průlom je uskutečňován, vzhledem k organizaci obrany nepřítele, dodržování zásad rozptýlení vojsk a dalších opatření vyplývajících z možnosti rychlého přechodu k použití jaderných zbraní **na jednotlivých směrech**;

- množství dělostřelectva postačuje zpravidla jen k posílení svazků prvního sledu;

- vzhledem k rozptýlené sestavě, množství dělostřelectva a jeho palebného dosahu není účelné vytvářet armádní dělostřelecké skupiny a tudíž

i organizovat samostatný palebný systém.

Základem palebného systému v operaci bez použití JZ je klasické dělostřelectvo a letectvo. Na tyto prostředky jsou kladeny kvalitativně i kvantitativně odlišné požadavky, zejména při zabezpečení průlomu.

Úloha dělostřelectva je dána těmito ukazateli:

- dělostřelectvo je kromě letectva jediným a základním prostředkem palby,

- používá se k ničení hlavních cílů nepřítele v pásmu průlomu,

- při zabezpečení průlomu se používá masově a centralizovaně;

- vede boj s taktickými prostředky jaderného napadení nepřítele a protibaterijní činnost.

Letectvo je jediným efektivním prostředkem operačně taktického dosahu frontu. Na letectvu spočívá tíha boje s operačně taktickými prostředky jaderného napadení nepřítele, zálohami a dalšími cíli mimo dosah dělostřelectva.

Potřeba letectva a dělostřelectva je dána potřebou dostatečného umlčení cílů v úseku průlomu, především dělostřelectva, tanků a protitankových prostředků.

Průlom obrany zabezpečujeme:

- palebnou přípravou
- palebnou podporou a
- postupným umlčováním a ničením nepřítele soustředěnou palbou dělostřelectva a údery letectva do celé hloubky bojového úkolu.

Základ palebné přípravy tvoří palba dělostřelectva a údery letectva.

Cílem palebné přípravy je:

- umlčet opěrné body prvního a druhého sledu v pásmu průlomu;

- vyřadit prostředky protitankové obrany v pásmu průlomu;

- vyřadit taktické prostředky jaderného napadení a umlčet dělostřelectvo v pásmu útoku (operace);

- vyřadit nebo umlčet VS a naváděcí zařízení;

- umlčet zálohy nepřítele (především taktické), které by mohly být zasazeny do boje při průlomu daného postavení nebo pásma obrany;

- umlčet radiotechnické prostředky.

Vycházíme-li ze zásad organizace obrany předpokládaného protivníka je třeba, aby divize prolamující obranu nepřítele v pásmu 4 km umlčovala a ničila cíle na ploše asi 150 — 200 ha. I když bereme v úvahu, že na pokrytí této plochy nemá vliv jen počet a ráže hlavní, ale i množství munice a doba trvání palebné přípravy, nepostačí nám na plnění tohoto úkolu jen dělostřelectvo svazků prvního sledu.

Proto bude třeba na palebnou přípravu přibírat podle konkrétní situace:

- organické a posilové dělostřelectvo divizí prvního sledu;

- plukovní dělostřelectvo pluků prvního sledu;

- divizní dělostřelectvo divizí druhého sledu;

- armádní dělostřelectvo;

- PTZ armády a frontu;

- tankové prapory a pluky, pluků a divizí druhého sledu.

Dobu trvání a uspořádání palebné přípravy určujeme podle:

- rázu nepřátelské obrany;

- množství palebných prostředků, které se jí zúčastní;

- podle množství střeliva vyčleněného pro palebnou přípravu;

- času potřebného pro spolehlivé umlčení nepřítele;

- času potřebného pro rozvinutí prvního sledu ke zteči.

Dobu trvání, uspořádání, jakož i spotřebu střeliva na palebnou přípravu neurčujeme jen odhadem podle zkušeností, nebo kopírování předcházejících operací, ale musí být kalkulačně zdůvodněná.

Přibrání dělostřelectva a tanků k palebné přípravě a způsob palebné přípravy, tj. délku, strukturu a spotřebu střeliva stanoví vševojskový velitel na základě podrobné kalkulace štábu dělostřelectva v součinnosti se zpravodajskou správou (oddělením).

Vzhledem k tomu, že útok jednotlivými divizemi bude se rozvíjet na směrech, zejména v horském a zalesněném terénu, je třeba základní údaje palebné přípravy počítat po směrech.

Délka palebné přípravy je dána časem potřebným k odpálení střeliva potřebného k umlčení cílů nepřítele a časem, který vojska útočící z chodu potřebují k překonání vzdálenosti od čáry dosahu nepřátelského dělostřelectva do čáry zteče. Vzhledem k tomu, že jednotlivé směry nebude nepřítel bránit stejnými silami a na všech směry nebude přibíráno stejné množství dělostřelectva, nebude délka přípravy v celém pásmu frontu nebo armády stejná. Bude odpovídat konkrétní situaci na daném směru.

Palebná příprava se bude skládat z několika palebných přepadů. Uspořádání přepadů musí zabezpečit umlčení cílů v takovém pořadí, aby zabezpečovalo rozvinutí sil a útoku z chodu s co nejmenšími ztrátami. Při přibližování k frontě je třeba umlčovat především nepřátelské dělostřelecké baterie a před vyražením ke zteči musí být dostatečně umlčena ohniška odporu rot prvního a druhého sledu, zejména protitankových prostředků.

Struktura palebné přípravy bude závislá vždy na konkrétních podmínkách.

Při organizaci palebné přípravy věnujeme zvláštní pozornost systému obrany nepřítele. Rozhodující je okolnost, zda prolamujeme obranu přímo z dotyku, nebo musíme před průlomem zdolat pásmo příkrytí (zabezpečovací pásmo), nebo určitou vzdálenost do navázání dotyku (v průběhu

operace). Toto má vliv jak na délku, tak i na strukturu palebné přípravy i učenění dělostřelectva.

Pásmo příkrytí je třeba zdolávat předstunutými odřady po palebném přepadu dělostřelectva. Po zdolání opěrných bodů prvního postavení pásma příkrytí je třeba hlavní síly dělostřelectva začlenit před hlavní síly a včas je z chodu rozvinout a připravit k zabezpečení průlomu obrany nepřítele z chodu.

K průlomu obrany v horském a zalesněném terénu po předchozím překonání pásma příkrytí zpravidla nebude možné využít dělostřelectva a tanků útvarů a svazků druhého sledu. Průlom bude třeba zabezpečit organickým a přiděleným dělostřelectvem s hlavním důrazem na umlčení např. baterií v součinnosti s letectvem. Hlavní tíha ničení odporů v ohniscích rot bude ležet na tancích a dělostřelectvu vyčleněním pro přímou střelbu. V případě, že nepřítel v počátečním období války předem zaujme obranu na státní hranici tak, že bezprostřední na státní hranici bude přední okraj pásma příkrytí a přední okraj obrany v hloubce mimo dosah dělostřelectva, je možná i taková varianta, že se dělostřelectvo a tanky svazků druhého sledu používají k umlčení ohnisek odporu v pásmu příkrytí a organické a posilové dělostřelectvo bude postupovat na čele hlavních sil připraveno zabezpečit průlom obrany z chodu.

Velký význam při organizaci průlomu bude mít přímá střelba dělostřelectva, ke které se přibírají PT zbraně, tanky, někdy i dělostřelectvo větších ráží. Přímá střelba je schopna spolehlivě umlčet cíle v opěrných bodech rot prvního sledu.

Letecká příprava by měla být zaměřena především na cíle mimo dosah dělostřelectva, tj. prostředky jaderného napadení, zálohy, letiště, VS a baterie PVO apod. Letectvo zpravidla bude působit v průběhu paleb-

né přípravy mimo dosah dělostřelectva. Palebná příprava dělostřelectva a letectva musí být sladěna na stupni armád i divízi.

Palebná podpora se bude uskutečňovat:

- postupným soustřeďováním palby, nebo
- palebným valem, nebo
- kombinací obou.

Přítom by bylo účelné, aby palebná podpora probíhala na hloubku praporů prvního sledu nepřítele, které tvoří jádro obrany; při dostatku střeliva až do hloubky záloh, brigád, tj. asi do hloubky 5 — 8 km. Navazuje bezprostředně na palebnou přípravu. Délka palebné podpory odpovídá tempu útoku vojsk a hloubce palebné podpory.

Způsob palebné podpory je určován systémem obrany nepřítelů a počtem dělostřelectva a munice.

Tak např. na 1 km fronty při palebné podpoře postupným soustřeďováním palby je třeba asi jeden dělostřelecký oddíl.

Na palebný val je třeba na 1 km fronty do dvou dělostřeleckých oddílů.

Kromě toho v obou případech vyčleníme po jednom oddílu na pluk a divízi prvního sledu k ničení prostředků jaderného napadení, dělostřelectva, minometů, prostředků PVO a pro ničení nově zjištěných cílů.

Zhruba je na palebný val potřeba o $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ více dělostřelectva než na palebnou podporu postupným soustřeďováním palby. Z toho plyne, že v současných podmínkách budeme palebnou podporu uskutečňovat zpravidla postupným soustřeďováním.

Letecká podpora bude zaměřena především na:

- podporu předsunutých odřadů;
- ničení jednotek při obsazování pásma nepřátelské obrany;
- ničení záloh;

— zabezpečení vysazení a podporu boje výsadků;

— ničení operačně taktických prostředků jaderného napadení;

— ničení VS a naváděcích systémů;

— ničení prostředků PVO;

— ničení odcházejícího nepřítele.

Palebná podpora přechází v postupné umlčování a ničení nepřítele soustředěnou palbou dělostřelectva a údery letectva do celé hloubky bojového úkolu. Tyto úkoly plní dělostřelectvo a letectvo podle požadavků tankových a motostřeleckých svazků a útvarů postupně tak, jak zjišťují a narážejí na odpory nepřítele.

Nyní několik poznámek k použití raketových útvarů.

Použití raket s tříštivotrhavou náplní ovlivňuje především dosahovaná efektivnost a stálá připravenost k provedení jaderných úderů. Vzhledem k rozptylu a malému účinku tříštivotrhavých raket nelze jich použít k ničení jednotlivých, malorozměrných cílů (z hlediska rozptylu). Střelbu volíme „na plochu“, která si samozřejmě vyžádá mnoho raket.

(K vyřazení 10 % živé síly na ploše 4 km² operačně taktickými raketaми s tříštivotrhavou náplní je třeba při 90 % pravděpodobnosti zásahu asi 22 raket.) Proto použití raket s tříštivotrhavou náplní považujeme za výjimku.

V operaci vedené bez použití jaderných zbraní roste význam protivzdušné obrany, zejména PVO vojsk a stíhacího letectva. PVO vojsk a činnost stíhacího letectva je ovlivňována těmito činiteli:

— letectvo je v operaci vedené bez použití jaderných zbraní hlavním prostředkem operačně taktického dosahu i na straně protivníka;

— letectvo pravděpodobného nepřítele je vůči nám v převaze;

— vzhledem k silné PVO protivníka a poměrně malému taktickému do-

letu našeho letectva máme malé možnosti ničení nepřátelského letectva na letištích.

Horský terén do určité míry kanalizuje vojska na směry a prostory, které brání jejich rozptýlení do šířky a tím umožňuje lepší centralizaci letectva protivníka a zvyšuje jejich účinky. Organizace systému PVO může v horském a zalesněném terénu často rozhodnout o úspěšném vedení operace.

Roste význam i některých druhů

zabezpečení bojové činnosti zejména průzkumu, ženiijního zabezpečení, týlové zabezpečení apod., což vyžaduje samostatného rozpracování.

* * *

Při vedení operace zahájené bez JZ musí být štáby a vojska stále připraveny odhalit včas přípravy protivníka k použití JZ, předejít ho v prvním hromadném úderu a v krátké době provést všechna opatření spojená s vedením operace za použití JZ.

Boj msp

v horském a zalesněném terénu

Boj v horském a zalesněném terénu je jedním z velmi častých druhů bojové činnosti. Tento boj ovlivňuje terén, který je nepříznivý k vedení útočné činnosti, zejména ve vysokých tempech.

Útočnou činnost ovlivňuje tím, že

- ztěžuje manévr silami a prostředky (nedostatek komunikací, nesjízdny terén),
- krajně omezuje bojovou činnost tanků,
- v horách dochází na podzim, v zimě i na jaře k náhlým změnám počasí,
- v horách a lesích se projevuje stínící účinek na provoz radiotechnických prostředků všeho druhu,
- špatné komunikace, velké převýšení a strmost stoupání snižují výkon strojů, zvyšuje se spotřeba PHM a abnormálně se opotřebovává bojová technika,
- nepřítel má možnost účinně přehradit směry a komunikace postupu palbou, závaly a zátarasy s minimálním vypětím sil a techniky,
- nepřehlednost terénu podstatně ztěžuje pozorování, zajištění útočících jednotek před pronikáním pozemního průzkumu a diverzní činnosti nepřítel v celé hloubce sestavy,
- terén podstatně zhoršuje efektivní využití paleb, zhoršuje manévr palbou, zkracuje dálku paleb a vytváří rozsáhlé hluché nepostřelované prostory,
- podstatně zhoršuje přísun a odsun a tím i celou práci týlu,
- zvyšuje fyzickou námahu vojáků, vyžaduje vysokou morální pevnost a houževnatost, iniciativní a tvůrčí přístup k překonání těžkostí a překážek na všech stupních, především v nejmenších jednotkách.

Tyto negativní vlastnosti vystupují do popředí zvláště při překračování příhraničního pásma, kdy nepřítel má již v míru dostatek času k tomu, aby postup přes toto pásmo co nejvíce ztížil, včetně příprav k použití zbraní hromadného ničení.

Zahájení bojové činnosti po vyhlášení bojového poplachu

Nenadállost napadení vyžaduje, aby útvary byly v nepřetržitě bojové pohotovosti, byly schopny co nejrychleji opustit posádky a vést bojovou činnost ihned po opuštění posádek se snahou přenést v co nejkratší době boj na území nepřítelů.

Protivník se bude snažit, aby v maximální míře zdržel postup našich vojsk ke státní hranici a tím dosáhl odstranění jedné z vážných nevýhod v počátečním období války, která vyplývá z jeho dislokace. K tomu může použít jaderné údery, údery letectva, vytvářet rozsáhlé zamořené prostory, narušit velení a použít zátarasy všeho druhu. Za tohoto stavu nejsou vojska schopna sama, bez důkladného zabezpečení a součinnosti s jednotkami Pohraniční stráže úspěšně plnit úkoly v počátečním období války v přihraničním pásmu. Splnění úkolu si vyžaduje včas organizovat průzkum na všech stupních velení a u všech druhů vojsk tak, aby byl neustálý přehled o činnosti a možnostech nepřítelů, zabezpečit dokonalou protivzdušnou obranu, dále vytvořit bojovou sestavu útvaru tak, aby byl schopen samostatně zahájit bojovou činnost. To si vyžaduje začlenit posilové prostředky ihned po opuštění posádky (především ženijní jednotky a prostředky) do sestavy prvosledových jednotek a tak zabezpečit rychlý postup vlastních vojsk. Přitom není možné se spoléhat pouze na činnost ženijních jednotek, ale připravovat i vševojskové jednotky k tomu, aby byly schopny samy překonávat pásma zátarasů a používat všech prostředků k odstraňování jednotlivých druhů zátarasů. Od jednotek PS budeme vyžadovat

- znalost objektů na státní hranici u nepřítelů,
- znalost režimu života jednotek krytu státní hranice,
- důkladnou znalost všech komunikací a možností objet prostory, které může protivník přehradit,
- vytvářet průchody v nepřátelských zátarasech a obsadit důležité objekty, které zabezpečí rychlý postup vlastních jednotek,
- ničit jednotky krytu státní hranice nepřítelů,
- vést průzkum a rychle předávat zprávy útvarům,
- vyčlenit průvodce, kteří jsou schopni vést jednotky přes státní hranici,
- znát úkoly vševojskových jednotek.

Bojová sestava motostřeleckého pluku musí být uzpůsobena tak, aby odpovídala stanovenému úkolu, terénu a vycházela ze současné dislokace. Jde o začlenění posilových prostředků a vyčlenění silného předsunutého odřadu, který by byl schopen rychle překročit v součinnosti s PS státní hranici a vytvořit výhodné podmínky pro zasazení hlavních sil pluku na území protivníka. Bojová sestava bude zpravidla sestávat ze dvou sledů, předsunutého odřadu, obcházecích odřadů, dělostřelecké skupiny a záloh. Při boji v horském a zalesněném terénu je zvláště důležité volit bojovou sestavu podle skutečné situace, terénu a zámyslu použití zbraní hromadného ničení. Při boji v horách roste význam odřadů zabezpečení pohybu a odtarasovacích skupin, vysílání obcházecích odřadů a jednotek k zabezpečení boků a týlu. Útokem na směrech může totiž často dojít k odkrytí boků a týlu a k možnosti pronikání nepřátelských jednotek do sestavy pluku. Pásmo útoku pluku bude široké a může činit 10–15 i více kilometrů. Předsunutý odřad bude zpravidla v síle zesíle-

ného praporu a může působit zpočátku samostatně s úkolem v součinnosti s jednotkami PS překročit státní hranici, zničit jednotky krytu, ovládnout důležité objekty a vytvořit tak podmínky k zasazení hlavních sil pluku. Druhosledové prapory musí být schopné kdykoliv převzít úkol za vyřazené nebo zničené první sledy.

Bojová činnost v horském a zalesněném terénu

Charakteristickým znakem pro bojovou činnost v příhraničním prostoru bude snaha rychle ovládnout výhodné prostory. Boj bude veden na směrech, zpravidla po praporech a jednotky se budou snažit pronikat mezerami v sestavě nepřítele do hloubky jeho území. Jednotky se nezavazují do boje na státní hranici, ale snaží se odpory obcházet a ničit je druhosledovými jednotkami nebo útvary. Půjde ve většině případů o střetný boj pronikajících jednotek. Tento způsob boje bude klást velké nároky na velitelský sbor, kde především půjde o uplatnění iniciativy, smělosti a rozhodnosti velitelů a to i na nejnižších stupních velení.

Roste význam použití ručních zbraní, především kulometů, dále bezzákluzových kanónů a zvláště minometů, které mohou působit na odvrácené prostory. Tanky je výhodné použít soustředěně k rozvíjení útoku do hloubky a k ovládnutí důležitých objektů. K tomu je potřeba i vybírat terén tak, aby tanky mohly působit v tankům dostupném terénu a měly dostatek komunikací. Tankový prapor použijeme zpravidla v součinnosti s motostřeleckými jednotkami, aby byla zabezpečena ochrana tanků. Z toho důvodu by bylo výhodné, aby i tankové jednotky (útvary) měly již organicky začleněny motostřelecké jednotky. Při boji v horském a zalesněném terénu není pravděpodobné, že bude docházet k obklíčení velkých uskupení nepřítele. Zpravidla půjde o malé jednotky, které budou obklíčovány částmi sil msp. Hlavní síly pluku musí bezpodmínečně postupovat v nařízeném směru, zničit hlavní síly protivníka a splnit stanovený úkol. V normálních podmínkách při nepředvídaných okolnostech (protizteče, zasazení záloh nepřítele apod.) má útočící možnost svými zálohami nebo druhým sledem okamžitě ovlivnit vývoj situace. V horách tuto možnost nemá. Proto musí být možnost manévru zastírána tam, kde lze nejvíce předpokládat nutnost manévru zálohami a druhým sledem a to zpravidla v prostorech úkolů, stanovených jednotkám a útvarům. Tyto úkoly musí být voleny tak, aby mohly být splněny v původní sestavě, bez předjíždění a měnění sestavy v úsecích terénu, kde pro to nejsou komunikační předpoklady. Spolu s hloubkou úkolu úzce souvisí i průměrné tempo útoku. Tempo bude záviset na mnoha faktorech — kromě terénu, charakteru nepřátelské obrany, použití ZHN, důslednosti a včasnosti průzkumu a na všestranném zabezpečení bojové činnosti i na rozhodné činnosti vojsk a rychlém manévru. Je třeba umět vhodně zasadit druhý sled, vyslat předsunutý odřad k rozvíjení útoku do hloubky, průzkumné speciální skupiny a odřady k získání zpráv o nepříteli, ovládnutí důležitých soutěsek, k zabezpečení boků a týlu sestavy a především k ničení tankových prostředků ZHN.

Druhý sled bude nejvýhodnější zasadit v těch případech, kdy prvosledovým jednotkám se nepodařilo rychle překonat pásmo zátarasů v příhraničním prostoru, a to na směrech, které nejsou dostatečně chráněny nepřítelem, nebo do mezer v nepřátelské sestavě, aniž by došlo k složitým manévrum nebo pokračování jednotek. Tím můžeme udržet vysoké tempo útoku.

Některé zvláštnosti průzkumu

Při vyhlašování nejnižších stupňů bojové pohotovosti zaujímají průzkumné jednotky pozorovací stanoviště na státní hranici, odkud sledují činnost příhraničních jednotek, změny v jejich režimu služby, příznaky k zahájení bojové činnosti a ženijní opatření v celém příhraničním prostoru.

Získané zprávy doplňují jednotky PS, zejména z těch prostorů, kde nejsou pozorovací stanoviště vojsk. Výměna zpráv probíhá zpravidla na stupni prapor PS — pluk, brigáda PS — svazek. Při zahájení bojové činnosti vysílají průzkumné jednotky PzS a pluky PzS a prapory BPzH s úkolem zjistit přípravu a použití ZHN všeho druhu, činnost a zámysl jednotek nepřítele. V horském a zalesněném terénu působí jednotky na směrech od výhledu k výhledu.

Pásmo průzkumu se zvětšuje i na boční a přílehlé komunikace. Na udržení nepřetržitého spojení závisí včasné a úplné splnění všech stanovených úkolů průzkumu, které musí být plněny se značným předstihem a na možnou maximální vzdálenost. To vyžaduje větší množství rádiových stanic, zejména retranslačních a plně využití terén pro předávání zpráv.

Důležité je správně využít zpráv nadřazeného štábu (vzdušného a radio-technického průzkumu). Pozemní PzS a BPzH pak situaci upřesní a umožní se jim zaměřit se jen na určité prostory a objekty vzhledem k širokému pásmu průzkumu.

Zbraně hromadného ničení a ochrana proti nim

Na použití ZHN a ochranu proti nim bude mít vliv konfigurace terénu, různé výšky a hustoty porostu a časté změny meteorologické situace. Horský a zalesněný terén poskytuje jednotkám větší možnost krytí před účinky jaderného napadení. Za útoku je třeba počítat se zvýšenými ztrátami (1,25—2,5X) na převrácených svazích, na odvrácených svazích budou ztráty v průměru 1,2—2X menší.

Je třeba počítat, že nepřítel použije jaderných úderů na zničení horských cest, soutěsek a průchodů.

Trvalé otravné látky bude nepřítel především používat k zamoření důležitých komunikačních uzlů a úseků, kde nepředpokládá vlastní činnost. Meteorologická situace bude velmi ovlivňovat trvalost otravných látek v terénu.

Deště mohou strhávat OL do údolí a způsobovat zamoření dalších prostorů nebo vodních toků od původního místa zamoření.

Při zahájení boje bude nutné realizovat úkoly podle připravených plánů a podle konkrétní situace je usměrňovat a upřesňovat.

Půjde především o rychlé vyvedení jednotek i s jejich materiálním zabezpečením z prostorů posádek a přes důležité komunikační uzly, které mohou být cílem nepřátelských úderů ZHN.

K zabezpečení činnosti jednotek pluku bude hlavní zásadou, aby hlavní opatření OPZHN (řízení VRHS, radiační a chemický průzkum, likvidaci následků napadení ZHN atd.) byly schopny jednotky plnit vlastními prostředky.

Parametry JÚ budou chemická průzkumná družstva zjišťovat převážně za přesunu a jejich činnost proto bude plně závislá na připravenosti nejnižších velitelů. V členitém terénu a za přesunu budou často zjištěné parametry přicházet na štáb pluku a vyšší stupeň se zpožděním.

Bude proto ztíženo i varování jednotek pluku před nebezpečím napadení ZHN a zamořením otravnými látkami nebo RL. Zaviňuje to i ta skutečnost, že na stupni útvar — svazek není samostatná síť rádiové informace. Uvědomování jednotek o nebezpečí zasažení OL nebo RL probíhá jen po velitelské síti, která v tomto období bude značně přetížena a proto bude nutné tyto zprávy odesílat s označením WZD.

Rozhodnutí o způsobu, místě a času určitých opatření k odstranění následků napadení ZHN bude často spočívat na nižších velitelích. Bude proto nutné dále zlepšovat vybavení vševojskových jednotek potřebným chemickým materiálem, zejména prostředky pro speciální očistu.

V průběhu boje bude mít OPZHN některé zvláštnosti.

Pro radiační, chemický a biologický průzkum je třeba mít dostatek sil a prostředků a dovedně je rozdělit na celou hloubku sestavy pluku. Důležitou úlohu chemického průzkumu bude hrát manévr a proto bude správná snaha přimknout družstva rchpz co nejbližší k bojujícím jednotkám. Bude třeba posílit chemické průzkumné družstvo předsunutého odřadu. Každá jednotka musí vést radiační a chemický průzkum vlastními prostředky. Velkou důležitostí při zjišťování skutečné radiační situace má využití vrtulníků nadřídzeného velitele. Tato pomoc nadřídzeného nebude možná u pluku 1. sledu. Vyhlašování varovných signálů jednotkám pluku bude záviset téměř výhradně na rádiovém spojení, kde i signály po velitelské síti nebudou často ihned doručitelné.

Jednotky musí být připraveny bojovat v zamořených prostorech a překonávat různé druhy zátarasů, zejména překonání pásma jaderných min.

Překonávání pásma jaderných min právě v příhraničních prostorech (horské a zalesněné) bude vyžadovat nesmírného úsilí.

Vzniklými krátery, závaly a požáry může nepřítel přehradit a na určitou dobu téměř neprostupně uzavřít útočné pásmo nejen pluku, ale i celé divize. Při překonávání pásma zátarasů zvlášť důležitou úlohu bude hrát dobře organizovaná spolupráce ženijních a chemických jednotek.

Dlouhodobý pobyt v zamořených prostorech si vyžádá dobrou a účelnou organizaci dozimetrické kontroly. Každá samostatně působící jednotka nebo skupina by měla mít samoodečítací dozimetry, aby v průběhu boje mohla získávat údaje o ozáření alespoň systémem skupinové kontroly.

Dozimetrickou kontrolu organizuje každý prapor ihned po překonání zamořeného pásma, jakmile to dovolí bojová situace.

Těžiště likvidace následků jaderného úderu zůstane na plukovních ZUO. Základní vševojskové jádro bude určováno z jednotek, které postupují bezprostředně za napadenou jednotkou na tomtéž směru. Jejich činnost zabezpečujeme částí sil a dělostřeleckou palbou.

I tak likvidace následků v průběhu boje je velkým problémem.

Při jaderném úderu na komunikaci v horském úzkém údolí lemovaném vzrostlým lesem nebude výhodné cestu znovu upravovat. Uvolňování cesty a odstraňování závalů má smysl jen tam, kde čas potřebný na obnovu nebude převyšovat čas na nový manévr.

Ztížený manévr a plynulost zásobování bude vyžadovat, abychom jednotky pluku vybavili větším množstvím prostředků PCHOJ a speciální očisty, vytvořili dostatečné zásoby průkazných trubiček a zdrojů k dozimetrickým přístrojům, zejména u praporů a rot.

Použití dělostřelectva

V horském a zalesněném terénu stoupá význam dělostřelectva, zvláště hlavného. Toto zjištění vyplývá ze skutečnosti, že

— horský a zalesněný terén poskytuje více výhod obránci než útočníkovi, což zvyšuje význam palby vůbec;

— účinky vlastních jaderných úderů zčásti paralyzuje terénní kryt a zčásti jsou pro útočníka nevýhodné, což opět zvyšuje význam palby hlavného dělostřelectva;

— možnost hromadného využití tanků bude omezena na poměrně úzké pásy průchodného terénu, což opět předurčuje dělostřeleckou palbu jako univerzální prostředek ražení cesty motostřeleckým jednotkám;

— v mnoha případech bude nutné umlčovat ohniska odporu nepřítele, umístěná v bocích pronikajícího uskupení vojsk, která budou mimo účinný dostřel ručních zbraní a na které nebude možné přímo útočit. V tomto případě může paralyzovat a blokovat tato ohniska pouze dělostřelectvo.

Vzhledem k obtížnému pozorování rozmístění jednotek a jejich účinnosti je nutné volit i více pozorovatelů, využívat předsunutých a bočních pozorovatelů a k vyloučení (zmenšení) hluchých prostorů volit palebná postavení ve větší vzdálenosti od předního okraje, na bocích nebo i v sestavě sousedů. Velmi častá bude přímá střelba na velké dálky.

Tyto zvláštnosti horského a zalesněného terénu prodlužují i činnost dělostřeleckého průzkumu cílů a průzkumu vlastních prvků bojové sestavy, s čímž je nutné počítat při plánování přípravného období.

Z jednotlivých druhů dělostřelectva najdou v tomto prostředí největší uplatnění houfnice a minomety všech ráží hlavně pro menší náročnost na volbu palebných postavení. Použití oddílů jako celku bude výjimečné. Naopak je výhodné přidělovat dělostřelecké jednotky msp a používat je i po četách nebo jednotlivých dělech (RM).

Použití jednotek PTRS bude omezeno terénem (porostlý terén s množstvím přírodních překážek — nevýhoda pro typy naváděné drátovým vodičem), což nutí velitele používat baterie PTRS v rámci msp i v útoku jako PTZ a jejich zásahy promyšleně rozplánovat.

Naopak jednotky 82mm BzK bude účelné používat i po jednotlivých dělech a jejich přidělení jednotlivým prvosledovým rotám bude běžné. Kanónové dělostřelecké oddíly ráže 100 mm a 122 mm budou klást největší požadavky na volbu palebných postavení, komunikační možnosti, skryté použití, volbu záložních palebných postavení a požadavek plného využití jejich dostřelu.

Současná organizace dělostřelectva msd nezabezpečuje splnění úkolů v pohraničním horském a zalesněném terénu. Vzhledem k dislokaci musí mnohdy jednotlivé předsunuté odřady msp ovládnout hraniční přechody a bojovat na území protivníka v hloubce nejméně 3—5 km bez dělostřeleckého zabezpečení. Je nezbytné, aby každý msp měl organický dělostřelecký houfnicový oddíl. U dělostřeleckého pluku je nutné v zásadě změnit výzbroj jednotlivých oddílů dělostřelectvem větší ráže a většího dostřelu, protože současná organizace nezabezpečuje umlčovat a ničit ZHN nepřítele klasickým dělostřelectvem. Vezmeme-li v úvahu, že msd bude překračovat státní hranici nejméně dvěma pluky v prvním sledu, pak ani typ organizace dp o třech oddílech nezabezpečuje požadované posílení prvosledových pluků v prvních hodinách války a vyžaduje organizaci dp o čtyřech oddílech. Zvláštní pozornost musí hlavně

dělostřelectvo věnovat povětrnostnímu průzkumu. Počasí podléhá rychlejší změně, proto bude nutné získávat údaje povětrnostní dělostřelecké stanice častěji a stanici přiblížit co nejvíce k palebným postavením dělostřelectva. Důležitost potvrzuje tato tabulka:

km	Raketové vojsko	Dělostřelectvo	RM
10	4 hodiny	3 hodiny	4 hodina
35	3 hodiny	2 hodiny	3 hodiny
60	2 hodiny	1 hodina	2 hodiny

Přízemní vlivy budou vlivem konfigurace terénu a prostorů značně odlišné.

Rovněž v otázkách topogeodetického průzkumu jsou některé zvláštnosti. V nepřehledném terénu bude připojení značně ztíženo, připojení v rychlých fázích boje bude možné jen podle mapy a přístrojů nebo povšechným způsobem. Bude nutné využívat na jednotlivých směrech automechanických prostředků. Velmi výhodné bude na důležitých směrech připojení podle snímků pořízených v nejkratších možných lhůtách před zahájením boje nebo v jeho průběhu. V maximální míře bude možné využívat polygonálních pořadů o mnoha stranách, směrová orientace na nebeská tělesa nebo pomocí gyrokompasu.

Základní průzkum bude v maximální míře využívat pohyblivých pozorovatelů na čelech a bocích bojových sestav, popř. v mezerách mezi jednotkami, pronikat do bojových sestav nepřítele s důrazem na důležité komunikační uzly, přísunové a odsunové cesty v úzkých soutěskách.

Častější bude palba na odvrácené svahy, zvýší se požadavek na zásobení hlavního dělostřelectva časovacím střelivem (močály, soutěsky atp.).

Součinnost dělostřelectva s podporovanými vševojskovými a tankovými jednotkami budou klást zvýšené požadavky na její organizaci. Celkovou činnost dělostřelectva, zvláště v počátečním období, ovlivní zvýšená spotřeba střeliva a s tím spojené otázky přísunu, složení v palebných postaveních, odsuny poškozeného materiálu obalů a nábojnic.

K ženíjnímu zabezpečení

Již z charakteru horského a zalesněného terénu a zejména z rozboru konkrétního nepřítele vyplývají některé zvláštnosti ženíjního zabezpečení útočného boje a použití všech jednotek pluku. Hlavním úkolem zůstává zabezpečení pohybu jednotek, tj. průzkum, vytyčení a úprava komunikací a pomocných cest.

K zabezpečení rychlého postupu bojujících jednotek je zejména nutné

- zřizovat průchody v nepřátelských zátarasech, odstraňovat závaly na postupových cestách, zvláště po jaderných úderech;
- na úzkých cestách zřizovat výhybky, především v zatáčkách, na úsecích stoupání a klesání;
- před těžko průchodnými úseky cest budovat vyčkávací prostory pro dopravní prostředky a bojovou techniku;
- zřizovat a udržovat vodní zdroje.

Ženíjní jednotky se přidělují mspr (msr), které působí na jednotlivých směrech a začleňují do vševojskového průzkumu s úkolem zabezpečit dobytý terén, pozorovat pohyb nepřítele apod. Zvláštní pozornost je nutné věnovat ochraně křižovatek, cest, komunikačních objektů, dále ženijnímu průzkumu a vyhledávání cest, stezek, tras pro zřizování pomocných cest a prostorů přepravišť.

U motostřeleckých praporů je nutné vytvořit silné odtarasovací a komunikační skupiny, u pluku silný OZP. Tyto je třeba vybavit dostatečným množstvím trhavin, ženijní technikou (buldozery, motorové pily, kompresory apod.) a ženijním nářadím, jako jsou pily, sekery, lana, sochory a zesílit motostřeleckými jednotkami. Ženíjní prvky bojové sestavy pluků je nutné vysunout více dopředu bojové sestavy než za normálních podmínek, tj. odtarasovací a komunikační skupiny praporů na čele sestavy nebo ihned za ČPZ, OZP pluku na čelo sestavy pluku nebo na čelní jednotky pluku.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat důsledné materiální a technické přípravě těchto úkolů, důsledné organizovanosti a pevnému velení ženijním jednotkám (zvláště OZP).

K týlovému zabezpečení

V horském a zalesněném terénu dvojnásobně vynikají současné nedostatky organizační struktury týlu. Zdůrazňujeme velkou realnost při řešení týlového zabezpečení. Dopravní prostředky týlu praporů a pluku typu P V3S nejsou schopny sledovat bojující vojska mimo komunikace a je reálné nebezpečí, že při nedostatku cest nebo při jejich narušení dojde k odtržení týlu, zejména při větší sněhové pokrývce. Musíme počítat se zvýšenou spotřebou materiálu, především PHM a munice — pěchotní, tankové a minometné, kterou v mnoha případech pro malý počet cest nebude možné k jednotkám přisunout, neboť vozidla nebudou moci předjíždět, ani se vracet zpět.

Podle zhodnocení úkolu a terénu lze týlové zabezpečení řešit:

a) Je-li předpoklad krátkodobé činnosti pluku v terénu, kde se vozidla typu P V3S nemohou pohybovat, je nutné zvýšit na nejvyšší možný stupeň zásoby munice a PHM u tanků, OT a ostatní techniky a praporeční týly slučovat do 1. sledu týlu pluku.

b) Je-li předpoklad dlouhodobé činnosti pluku v terénu, kde vozidla typu P V3S mohou sledovat tanky a OT, je nutné kromě zvýšených zásob PHM a munice u techniky za bojovými sestavami praporů vést jejich týly a tyto ještě zesilovat letádkami s municí a PHM ze zásob týlu pluku.

Pro rozmístění týlu pluku je rozhodující časová kalkulace (ne vzdálenost v km) pro doplnění zásob a pro odsun raněných. Týl členíme na celou hloubku bojové sestavy pluku a na směry bojové činnosti. Normy spotřeby u PHM jsou zvýšeny na 0,65 — 0,8 n pro pásová vozidla a 0,45 n pro kolová vozidla a u munice na 0,8 pp tankové, 0,5 pp pěchotní a 0,9 pp minometné, což předpokládá doplňovat jednotky dvakrát denně.

V horském a zalesněném terénu nelze počítat s pravidelnou zásobovací činností a proto ZT pluku musí mít předem přesné kalkulace spotřeby a doplnění munice a PHM a jejich zvýšené zásoby řešit i na úkor technického, automobilního a tankového materiálu. Zvýšenou pozornost musí ZT věnovat zabezpečení jednotek teplým nápojem, pitnou vodou a dostatečným množstvím teplého oděvu, především bot pro řidiče a rukavic pro střelce.

Také na velení týlu klademe zvýšené nároky. Za boje je ZT na VS u náčelníka štábu, odkud řídí 1. sled týlu. V týlu pluku má svého zástupce, určeného z některého náčelníka služby a je-li týl na několika směrech, vyčleňuje s každou skupinou některého náčelníka služby anebo velitele automobilní čety. Spojení mezi sebou udržují pomocí motospojek, nebo přes velitele jednotek po velitelské rádiové stanici.

Zdravotnické zabezpečení

Zdravotnické zabezpečení řešíme tak, aby na každém směru bojové činnosti bylo praporeční obvaziště a pojízdňá převazovna byla na směru, kde je nejvíce jednotek, nebo u výhodných křižovatek cest.

Odsuny raněných a nemocných nebudou však možné. Tito budou buď vezeni u jednotek anebo na vozidlech praporečního obvaziště s jednotkou, nebo budou uloženi na vhodném místě u cesty a tam budou čekat, až k nim dojde plukovní obvaziště a jeho odsunové prostředky.

K praporečním obvazištím je nutné před zahájením bojové činnosti vyslat k zesílení 2—3 podpůrné skupiny a 1—2 vozidly, vyčleněnými z divizního zdravotnického praporu. Současně je nutné zvýšit zásobu léčiv — především obvazového materiálu a antibiotik u jednotek a na praporečním obvazišti. Rovněž praporeční obvaziště se zabezpečuje odsunovými pytli, zvýšeným množstvím příkrývek a zásobou teplých nápojů.

Velení a spojení

Složitost počátečního období války a především zahájení bojové činnosti ihned po opuštění posádky klade velké požadavky na zabezpečení velení a spojení okamžitě po vyhlášení bojového poplachu. I když v této fázi bojové činnosti je do určité míry závislá činnost na samostatném a iniciativním rozhodování velitelů útvarů a jednotek, vyžaduje na druhé straně pevného a nepřetržitého velení. Velký důraz klademe na zabezpečení velení veliteli pluku a štábu. Z toho důvodu je nutné, aby velitel a štáb pluku již předem znal orientačně úkoly a po vyhlášení bojového poplachu měl dostatek zpráv o situaci a mohl se správně rozhodovat. V této etapě závisí dosažení úspěchu do určité míry na včasném vydání zpracované dokumentace podřízeným a upřesnění úkolů [ještě ve shromaždištních štábech pluku].

Členitost terénu bude nutit velitele pluku k decentralizaci velení na směrech a ke zvýšení souvislosti. Proto je nutné, aby velitelé, působící na samostatných směrech znali úkoly na delší dobu dopředu. Motostřelecký pluk bude organizovat velitelské stanoviště, mimo to však bude velitel pluku daleko více zřizovat pozorovatelný k získávání zpráv o situaci na jednotlivých směrech, kam také bude s některými příslušníky štábu vyjíždět (NPz, ŽN, pomocník NŠ, velitel dělostřelectva).

Technické a spojovací vybavení štábu motostřeleckého pluku zatím neodpovídá zcela požadavkům boje v daných podmínkách. Stále je převážně vybaven skříňovými nákladními auty, která jsou v daném terénu málo pohyblivá, značně zranitelná, neumožňují vzájemné spojení mezi osádkami za pohybu. V současné době nejsou ani obrněné transportéry upraveny pro práci velitele a štábu pluku a používají se ve velké míře pouze jako spojovací prostředky.

VS se rozmísťuje ve skrytu ve výhodném terénu v horských zářezích, úzlabinách a jiných prostorech skýtajících přirozenou ochranu proti ZHN a umožňujícím i dobrou obranu proti nepřátelským diverzním skupinám.

Vzhledem k stínícímu účinku hor je nutné zřizovat řadu pohyblivých retranslačních míst, zajišťujících velení jednotkám na odlehlých směrech a údobích.

Z á v ě r

Boj v horském a zalesněném terénu si vyžaduje dokonalé přípravy všech jednotek již v míru, podstatně se odlišuje od boje v normálních podmínkách a klade zvýšené nároky na schopnosti velitelského sboru, připravenost jednotek, materiálů, technického i zdravotnického zabezpečení. Při boji v příhraničním pásmu vystupuje ještě do popředí ta skutečnost, že je nutné zabezpečit vysokou bojovou pohotovost a v co nejkratší době ovládnout důležité přechody na státní hranici k zasazení hlavních sil motostřeleckého pluku k rozvíjení útoku do hloubky nepřátelského území.

Průzkum divize a ničení ZHN

Skupiny hloubkového průzkumu divize mohou působit až do hloubky 100 km, průzkumné skupiny divize do hloubky až 80 km a průzkumné skupiny pluků až do hloubky 50 km. Jejich úkolem při průzkumu prostředků jaderného napadení nepřítele je nejen získávat podklady k palbě RVD divize, ale také tyto prostředky ničit.

Požadavek ničit tyto důležité prostředky nepřítele v prostorech bojového rozmístění, v palebných postaveních i na přesunu je odůvodněn řadou skutečností, např.

— RVD divize nebude mít vždy dostatek možností k úderu či palbě dělostřelectva (dostřel, počet raket, pohotovost, vhodná kilotonáž);

— prostory bojového rozmístění prostředků jaderného napadení nepřítele včetně palebných postavení jsou silně střeženy a maskovány. Palebné postavení zaujímá palebná jednotka v řadě případů těsně před splněním úkolu, přičemž doba pobytu prostředků jaderného napadení může být malá (viz tabulku 1). Z těchto důvodů se průzkumným orgánům vždy nepodaří dodat podklady včas a s náležitou přesností;

— raketové útvary a jednotky nepřítele včetně dělostřelectva jsou mobilní a budou se minimálně 1/3 doby přemísťovat; ničit je RVD za přesunu je nevhodné;

— skupinám hloubkového průzkumu a průzkumným skupinám se vždy nepodaří udržet nepřetržitě spojení s orgánem, který je vyslal;

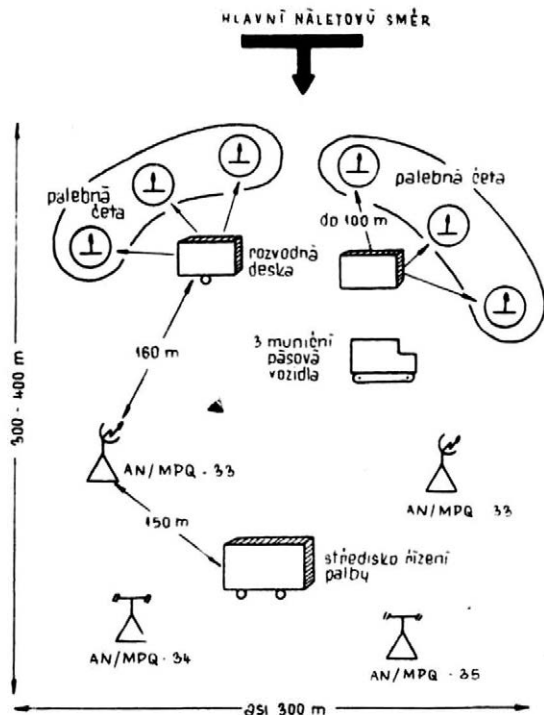
— vojskové průzkumníci nebudou v řadě případů schopni splnit podmínky přesnosti určení souřadnic cílů pro palbu dělostřelectva bez zastržení nebo nebudou mít podmínky k okamžitému navedení palby palebné jednotky.

Předpokládaná minimální doba pobytu prostředků jaderného napadení v palebném postavení

	DAVV CROCKETT	H 155 mm (bat.)	K 175 mm (bat.)	H 203,2 mm	LITTLE JOHN	HONEST JOHN MGR-1B	PLRS HAWK (bat.)
Do výstřelu	5–8'	6–8'	10–20'	10–30'	10	10–15'	30'
Po výstřelu	3–4'	2–5'	2–5'	2–5'	2–5'	2–5'	20'
CELKEM	8–12'	8–13'	12–25'	12–35'	12–15'	12–20'	50'

Požadavek zjišťovat a ihned ničit prostředky jaderného napadení nepřítele skupinami hloubkového průzkumu a průzkumnými skupinami divizí či pluků nás nutí hledat cesty, jak toho dosáhnout. Jednou z možností je vybavit SHPz a PzS divize (pluku) účinným palebným prostředkem, který by měl dostřel alespoň 2–3 km, a to i na cíle za přesunu, byl lehký, dal se přenést v ruce (na zádech) či převážet na obrněném transportéru nebo jiném vozidle, s velkou pravděpodobností zásahu při jednom výstřelu, dostatečným účinkem v cíli a minimální dobou, potřebnou k vypálení.

Jedním z prostředků, který splňuje tyto podmínky, je PTRS „Maljutka“. Skupiny hloubkového průzkumu divize a průzkumné skupiny vybavené tímto prostředkem by se nemusely přibližovat k objektům průzkumu a tak se prozrazovat, ale mohly by je ničit z poměrně velké dálky, a to jak v palebných postaveních, tak i na přesunu. Při použití 1 čety PTRS o 3 družstvech by mohly být vybaveny 3 skupiny hloubkového průzkumu či průzkumné skupiny určené k průzkumu prostředků jaderného napadení. Začleněním PTRS do skupin hloubkového průzkumu či průzkumných skupin by mohly divize a pluk ničit prostředky jaderného napadení v prostorech, které jsou mimo dosah RVD divize. Jsou to například raketové jednotky typu SERGEANT a PLRS HAWK první i druhé linie. Zvláště výhodné je použít PzS, vybavené PTRS, k zjišťování a ničení jednoho z důležitých objektů průzkumu, jako jsou PLRS HAWK (viz náčrt). První linie baterií oddílů PLRS HAWK se umísťují již 10 km od předního okraje, tedy v prostorech, kde budou tyto průzkumné prostředky především působit.

Palebná postavení této jednotky budou na rozdíl od ostatních raketových jednotek mimo lesní masívy a poměrně na malé ploše, která však může být velmi dobře pozorována. Bude ji prozrazovat celá řada charakteristických prvků, jako radiolokátory, pásová muniční vozidla, odpalovací zařízení apod. Použitím PTRS k zničení střediska řízení palby může být vyřazena z činnosti celá baterie.

Poukázal jsem na některé otázky v souvislosti s průzkumem a ničením prostředků jaderného napadení především v hloubce, kde není vždy možné ničit tyto prostředky RVD divize. Vzhledem k organizaci jednotek PTRS nebude vždy možné vybavit všechny SHPz či PzS divize (pluku).

V každém případě však snaha dát těmto vojskovým průzkumným prostředkům možnost okamžitě ničit prostředky jaderného napadení nepřitele je perspektivní a její realizace by zvýšila možnosti divize a pluků účinně bojovat s tak důležitými prostředky nepřitele, jako jsou prostředky jaderného napadení.

JAK DÁL

VE VELITELSKÝCH ZAMĚŠTNÁNÍCH?

Velitelské zaměstnání je jedním ze základních způsobů přípravy generálů, důstojníků a praporčíků u velitelství, vojsk a ostatních zařízení vojenské správy v průběhu výcvikového roku. Jejich účelem je zdokonalit základní znalosti účastníků v nové problematice operačního umění a taktiky a naučit je aplikovat tyto zásady na cvičení. Slouží též k odstranění nedostatků, zjištěných při cvičeních v uplynulém roce. Do jejich programu mohou být zahrnuty i otázky, které mají být v daném roce procvičeny, perspektivní problémy vojenství a vůbec ta témata, která potřebují účastníci znát k úspěšnému plnění úkolů.

Počet dnů nebo hodin je stanovován každoročně ve výcvikových dokumentech, přičemž zpravidla je oním údajem míněn minimální rozsah, který příslušní velitelé a náčelníci mohou zvětšit, jestliže se na daném pracovišti k tomu jeví potřeba. Pro rok 1967 bylo např. určeno velitelské zaměstnání na stupni svazů v rozsahu 30 až 35 hodin v roce, u svazků a útvarů 6 dnů v roce a u KVV a OVV kromě toho v měsících, kdy nejsou plánována tato zaměstnání, byla nařízena velitelská zaměstnání v trvání jednoho dne.

Pro velitelské zaměstnání jsou voleny

tyto formy: přednášky, semináře, besedy, výcvikové filmy, ukázky, letučky a skupinová cvičení. Jsou konána ve služebních místnostech příslušného velitelství, na nižších stupních i v terénu. Konají se po 1–2 dnech v průběhu celého roku. Jejich obsah je stanovován buď na celý rok nebo na kratší časové období.

Systém a obsah velitelských zaměstnání je v poslední době podrobován stále častější kritice, která poukazuje na tyto skutečnosti:

- příprava generálů, důstojníků a praporčíků postrádá perspektivu, neboť její obsah je stanovován z roku na rok;

- přináší málo pro rozvoj znalostí účastníků, neboť není dostatečně účinná;

- nedává možnost vzdělání v perspektivních oborech, zejména v mechanizaci a automatizaci; vojáci nejsou připravováni k vyšším funkcím;

- dosavadní formy školení jsou zastaralé a je třeba nalézt nové;

- dosavadní rozdělení velitelských zaměstnání v průběhu celého roku nevyhovuje. Bude výhodnější shrnout je do jednoho termínu a provést formou soustředění mimo stálá pracoviště;

— je nedostatek vhodných učeben a názorných pomůcek pro školení.

Kritiky se pohybují i v jiných polohách, ale ty jsou už víceméně specifické a zevšeobecnit lze ty, jež jsem uvedl.

—☆—

Dále chci uvést některé objektivně platné skutečnosti, které podstatným způsobem ovlivňují obsah i formy velitelských zaměstnání.

1. V současné době se nedostává vojákům z povolání po vyjití odborné vojenské školy žádného uceleného vzdělání s výjimkou kursů o různé délce trvání. Těch se však účastní menšina vojáků z povolání a kromě toho jsou zpravidla specializované. Rozvoj vojenství a potřeba mít armádu neustále připravenou k bojové činnosti však vyžadují, aby teoretická a praktická příprava k plnění úkolů ve válce probíhala soustavně. Z toho vyplývá, že je nutné organizovat ve služební době u velitelství, štábů, ústavů a zařízení vojenské správy pravidelná školení.

2. Na jednotlivých pracovištích jsou vojáci z povolání, kteří mají různou vojenskou odbornost, různé vzdělání, různou délku doby od absolvování vojenské školy, různé válečné předurčení, různé zkušenosti z praxe a konečně i různé schopnosti pro studium a aplikaci nových poznatků. Všechny tyto skutečnosti ovlivňují obsah i formy školení a při jejich různosti je velmi obtížné vyhovět všem podmínkám a požadavkům.

3. Školení u velitelství, štábů, ústavů a zařízení vojenské správy připravuje a řídí vlastními silami příslušný orgán, který tento úkol plní vedle svých běžných funkčních povinností. Z toho vyplývá mnohdy nedostatečná příprava tohoto školení, neobdobnost ve výkladu, neschopnost zevšeobecnit a aplikovat zadané otázky. Školitelé nemají zpravidla žádné pedagogické vzdělání a mnohdy jim chybí i přirozené vlohy k vyučování. Tím se vytvářejí předpoklady k tomu, že tato zaměst-

nání jsou neúčinná, nudná a jsou pokládána za zbytečná.

4. Podstatný rozdíl v obsahu mírové práce tzv. bojových štábů a ostatních velitelství, ústavů a zařízení ovlivňuje i náplň jejich příslušníků na velitelská zaměstnání. Přitom máme na zřeteli, že není správné připustit ztrátu vojenské odbornosti u těch funkcionářů, kteří nemají přímý styk s vojsky nebo nejsou předurčeni do operačních štábů. V případné válce tvoří tyto důstojníci první kádrou rezervu pro doplnění ztrát, s nimiž je nutné počítat. Z toho důvodu je nutné zabezpečit odbornou přípravu těchto vojáků z povolání i za cenu, že tato příprava nebude zaměřena ke zdokonalování jejich mírové funkce.

5. Každé praktické přípravě musí předcházet teoretické školení, jež má za úkol zdůvodnit nově zaváděnou praxi a zobrazit ji v širších souvislostech. Z toho důvodu je nutné ponechat v přípravě vojáků z povolání systém přednášek a seminářů a není možné přejít jen na školení systémem cvičení. Tyto tendence by mohly mít za následek podstatný pokles úrovně štábů a ztrátu schopnosti přistupovat k řešení problémů tvůrčím způsobem.

6. Při eventuální přestavbě systému velitelských zaměstnání si především uvědomme cíle, k nimž dosud směřovala a které je nutné buď ponechat nebo také nově formulovat. Zatím co školy a kursy dávaly základní rozsah odborného vzdělání, slouží velitelská zaměstnání (a s nimi i velitelská shromáždění) k rozvíjení odborných vojenských znalostí se specializací na druhy vojsk (nikoli na jednotlivé funkce), a to především s ohledem na válečné předurčení.

Pro doplnění: samostatné studium slouží k rozvíjení těchto znalostí a ke specializované přípravě a konečně cvičení všeho druhu mají za cíl přípravu na konkrétní funkci ve válečném štábu (posuzujeme-li je z hlediska jednotlivce, protože z hlediska štábů a vojsk mají cíle širší).

☆ ☆ ☆

Na základě těchto skutečností, ovlivňujících velitelská zaměstnání a s přihlédnutím ke kritickým připomínkám se jeví budoucnost velitelských zaměstnání zhruba v těchto rysech:

a) Ze všeobecného hlediska má velitelské zaměstnání, jako část systému přípravy vojáků z povolání, v budoucnu pouze dvě možnosti — buď bude ponecháno i nadále, nebo bude zrušeno, lépe řečeno nahrazeno kvalitativně lepším opatřením (to ovšem dosud nikdo z kritiků ani nevymyslel ani nenavrhl).

Odpověď na tuto otázku by neměla být obtížná. Teoreticky se musí voják z povolání neustále zdokonalovat, musí se učit aplikovat tuto teorii — a proto systém velitelských zaměstnání musí být zachován i nadále. Podporují to i studie zpracované v sou-

vislosti s novou školskou soustavou, které rovněž počítají s rozvíjením znalostí, získaných ve škole, ve služebním školení při výkonu funkce.

b) Z hlediska obsahu velitelských zaměstnání by mělo dojít k některým zásadním přehodnocením. I když se někde obávají stanovit témata velitelských zaměstnání na rok dopředu, bylo by účelné **stanovit dlouhodobou linii přípravy vojáků z povolání, a to např. pětiletou.**

Tím by bylo dosaženo potřebné perspektivnosti, klidu a vyrovnanosti programů přípravy vojáků z povolání.

Pětiletý cyklus zhruba odpovídá i délce doby orientačně požadované pro výkon jedné funkce. V tak živém organismu, jako je armáda, bude každoročně docházet k ustanovování do vyšších a jiných funkcí. Pětiletý cyklus by mohl obsáhnout celou problematiku příslušného stupně velení, takže každý důstojník by jím prošel, byť i v různém časovém sledu hlavních témat.

S tím ovšem souvisí otázka, kdo má tuto perspektivu stanovit. Snaha by samozřejmě byla taková, aby se v tom co nejvíce projevila centralizace. Ta je vcelku správná, pokud bude rozumně realizována. Znamená to, že nadřazený stupeň by určil pětiletou linii jen ve všeobecných rysech pro nejbližší podřízený stupeň a podrobněji by zpracoval obsah školení na vlastním stupni.

Linie by mohla obsahovat témata po jednotlivých letech tak, aby byla zachována návaznost na cvičení a aby i při přemístění důstojníka k jinému útvaru byla zajištěna posloupnost přípravy.

Při stanovení a rozpracování linie v přípravě vojáků z povolání by bylo nutné přihlídnout k vojenské odbornosti v tom smyslu, aby např. důstojníci finanční služby byli se vševojskovými otázkami seznamováni ve školeních (při velitelském zaměstnání) jen např. jednou za dva roky. Ovšem na druhé straně např. důstojníci vševojskového směru, zařazení ve vědeckých ústavech apod., by byli povinni účastnit se vševojskového školení každoročně.

Současně však by bylo nutné zachovat dostatečnou decentralizaci při stanovení konkrétních ročních programů velitelského zaměstnání a nechat volnost odpovědným náčelníkům, kteří tato zaměstnání přímo řídí.

Při stanovení obsahu velitelských zaměstnání by pak bylo nutné přihlížet k těmto požadavkům:

- zachovat a utvrdit vojenskou odbornost vojáka z povolání;
- připravit ho k plnění úkolů podle válečného předurčení;
- dát mu potřebnou vševojskovou průpravu k plnění odborné funkce;
- rozšířit jeho znalosti k plnění úkolů podle mírového zařazení;
- rozšířit jeho odborné vojenské vzdělání v jiných oborech než podle uvedených podmínek;
- rozšířit jeho všeobecné vzdělání.

Přitom by bylo nutné zachovat i uvedené pořadí a poslední dvě kritéria brát v úvahu jen tehdy, zbude-li časová rezerva po splnění prvních čtyř. Současné to však znamená, že program velitelského zaměstnání pro jeden stupeň velení může být shodný, že je nutné jej diferencovat a pro odbornou část velitelského zaměstnání slučovat vojáky z povolání do skupin podle vojenské odbornosti.

Současně by tyto principy znamenaly, že velitelská zaměstnání ani nadále nebudou náhradou specializovaných kursů, byť by se jejich obsah týkal většiny vojáků z povolání (např. mechanizace a automatizace). Jsou pochopitelně míněny ucelené kursy, nikoliv informativní přednášky nebo seznámení jinou formou.

Co je ovšem nejdůležitější — měl by být zachován, popřípadě zvětšen počet hodin určených pro rozvíjení odborných znalostí, to je především otázek teorie a praxe vedení operací, polních a bojových řádů. Mnoho důstojníků klade otázku: kdy já budu vydávat rozkaz velitele pluku ve střetném boji — tak proč se to mám učit? Půjde tedy o to, abychom hledali formy, jak seznamovat důstojníky s charakterem současných operací a boje, se vším, co ovlivňuje systém práce velitelů a štábů, aniž bychom pokaždé požadovali jen to nešťastné rozhodnutí velitele příslušného stupně. I když toto rozhodnutí je právě výsledkem analýzy situace, jejího pochopení a tvůrčím uplatněním řádů a předpisů. Půjde především o to, aby vedoucí školení se nesnažili u účastníků dosáhnout schopnosti co nejlépe formulovat rozkaz velitele, a to tak, jak je psáno v metodické rukověti, ale usilovali o pochopení metod přípravy tohoto rozhodnutí a jeho významu pro podřízená vojska. Protože to jsou problémy, které musí znát každý příslušník štábu, i když nikdy nebude velitelem daného stupně. Správné, stručné a jasné znění rozkazu je nutné ovšem vyžadovat od všech, kteří jej

z titulu své funkce budou formulovat písemně, nebo kteří jej musí v boji a při výcviku říci.

I když se dnes ve vojenských školách rozšiřuje oblast předmětů, které nemají čistě vojenský odborný charakter, neměli bychom ve velitelských zaměstnáních dovolit podobnou tendenci. Mám ovšem na mysli onen minimálně stanovený počet hodin. Co je nad tyto centrálně stanovené hodiny — záleží plně na úvaze příslušného velitele. Proto takové problémy, jako jsou otázky vědeckého řízení, pedagogiky, psychologie a jiné předměty všeobecného vzdělání do onoho počtu minimálně stanovených hodin na velitelská zaměstnání v podstatě nepatří. Tím není řečeno, že nejsou důležitá a že by je důstojníci neměli znát. Ale opakuji: velitelská zaměstnání slouží především k rozvíjení odborných znalostí, především s ohledem na válečné předurčení. K tomu jsou i centrálně stanoveny počty hodin. Chce-li tedy někdo rozšiřovat ve velitelském zaměstnání i všeobecné vzdělání, musí nutně rozšířit i počet hodin na ně vyčleněných. A to je ovšem v pravomoci každého velitele a náčelníka.

c) Posledním podstatným hlediskem je forma velitelských zaměstnání. K zevšeobecnění nejrůznějších názorů na tuto otázku by byl nutný rozsáhlý průzkum, který dosavadní kontrolní systém není schopen nahradit a proto jeho vyhodnocení nedává dostatečné podklady pro správné rozhodnutí v této konkrétní otázce.

Bude vhodné připustit nejrůznější formy velitelských zaměstnání, a to jak volbou metody školení (což ostatně už dnes snad nikdo do podrobností neomezuje), tak i co do časového a místního uspořádání školení. Jakékoliv centralistické tendence v tomto směru jsou spíše ke škodě než k užítku. Jsou-li někde možnosti uspořádat velitelské zaměstnání formou soustředění mimo posádku a osvědčí se toto školení provést jednou za rok v uzavřeném cyklu, proč bychom tomu měli bránit, když naopak jinde pro to podmínky nejsou a musí velitelská zaměstnání organizovat např. jednou za dva měsíce po jednom dni.

Prostě: necht' si každý velitel zvolí formu takovou, aby splnil obsahové cíle a měl své podřízené dokonale připraveny.

Ovšem u vyšších a organizačně i početně rozsáhlejších velitelských útvarů mám na zřeteli i tu okolnost, že termíny většiny dnů pro velitelská zaměstnání musí být pro celé velitelské shodné, protože jinak by se ochromila součinnost a tím i průprava tohoto velitelského útvaru. Prostě není možné, aby např. operační oddělení vojenského okruhu si organizovalo na pět dnů internátní školení v termínu, kdy u ostatních oddělení běží normální práce. Je to možné udělat na půl dne, na den, ale nikoliv na delší období. Tím jsou u takových velitelských útvarů poněkud i omezeny možnosti pro změnu forem velitelských zaměstnání.

Do této oblasti patří i schopnost a odbornost těch, kteří školení vedou. Odstranění nedostatků v tomto směru je nejobtížnější právě vzhledem k širokému záběru školení, které obsáhne všechny vojáky z povolání v armádě. Kde tedy nalézt dostatek odpovídajících vedoucích? Poněkud by se mohl zmírnit tento nedostatek externími učiteli, a to od sousedních útvarů, z nadřazených velitelských útvarů a ze škol. Není to žádná nová myšlenka — mnohde se to již praktikuje, stálo by však za to více tuto praxi rozšířit.

V nejbližší době má být otázka školení vojáků z povolání při výkonu služby podrobněji zkoumána a ze studia mají být vyvozeny důsledky v novém předpise.

Snad by bylo vhodné, aby i Vojenská mysl se stala střediskem výměny názorů k problému, který se dotýká každého z nás. Vedle příspěvků do diskuse, by to mohla být i forma dopisů redakci, které by byly podkladem pro zevšeobecnování vedle dalších akcí po služební linii.

Přitom bude zajímavé diskutovat k těmto otázkám:

- v čem vidět hlavní cíl velitelských zaměstnání?
 - na základě čeho stanovit jejich obsah a jakou volit pro ně formu?
- Tento článek může být podnětem k tomuto zamyšlení.

K pojmu týlové zabezpečení vojsk

Naše armáda prochází v současné době obdobím důležitých změn. Upravuje se struktura řídicích orgánů, dochází ke změně organizace některých velitelských stupňů, propracovává se teorie a perspektivní model, určuje se místo a úloha jednotlivých tradičních i nových specializací a odborů v tomto novém modelu.

Období podobného přerodu musí nést znaky kladů, ale i záporů, není zbaveno nebezpečí subjektivního posouzení problémů nebo nedopracovaných otázek, ať již pro nedostatek času nebo pro určité zaujetí zpracovatelů.

Toto období dotýká se velmi podstatně celé oblasti týlového zabezpečení vojsk. Myslím, že stejně nebezpečné pro celkovou bojeschopnost vojsk by mohla být neuvážená organizačně strukturální a principiální opatření v dané oblasti, jako mělo vliv na tutéž bojeschopnost dosavadní zaostávání oblasti týlového zabezpečení vojsk. Právě problematika týlového zabezpečení činnosti vojsk vyžaduje hlubokého posouzení a všestranného prodiskutování.

Při rozboru jakéhokoli jevu není možné nepřehlížet ke světovým tendencím a k historickému vývoji, do jakého se za dané situace nejen jev, ale i jeho studium dostalo. Přitom jde o kritické posouzení historické stránky a o eliminování prvků dogmatismu. Na druhé straně platí obec-

né pravidlo, že popírání a přetrhání všech vazeb, daných historickým vývojem, vede k negativním důsledkům.

Obdobný rozbor není také možný z pozice lokálního patriotismu či naopak z pozic likvidátorských.

První problém, kterého bych se chtěl v této souvislosti dotknout, je „obsah pojmu týlového zabezpečení vojsk“.

V soudobém boji se zákonitě vyčleňují oblasti, které příbuzností problematiky si vynucují příslušnou organizaci i specifické metody práce. Kromě oblastí vlastního boje (palba a manévry) je to mj. oblast bojového operačního zabezpečení a „oblast týlového zabezpečení“.

Diferenciace „bojové“ a „týlové“ zabezpečení není dána místem orgánu nebo prostředku v sestavě, ale jeho přímým vztahem k problematice „ničení nepřítelů“.

K obecnému vyjádření obsahu činnosti používáme doposud v naší armádě termín „týlové zabezpečení“. V současné době dochází k určité deformaci ve výkladu problematiky týlového zabezpečení. Není brán v úvahu fakt nutného historického vývoje této oblasti, stejně jako obecné zkušenosti jiných armád. Problematika týlového zabezpečení je zplošťována. Přitom nelze přehlédnout skutečnost, že se pojem „týlové zabezpečení“ nedoceňuje.

Vezmeme-li v úvahu jednu ze základních tezí vědecko-technické revoluce, tezi,

že způsobuje strukturální přesuny a že přímo zasahuje do tradiční dělby práce, že se začíná velmi rychle pohybovat subjektivní stránka výrobního procesu a že se celkově člověk staví „vedle výrobního procesu“, musíme se se stejnými důsledky setkat rovněž v oblasti ozbrojených sil a ozbrojeného zápasu vůbec.

Důsledky vědecko-technické revoluce, které se promítají obecně do oblasti ozbrojeného zápasu, působí v úseku týlového zabezpečení ve smyslu trvalé tendence posilování úlohy tohoto zabezpečení současného boje.

Projevem této tendence je známý fakt neustálého zmenšování počtu aktivních „bojovníků“ a zvyšování počtu obsluhujícího a zabezpečujícího personálu. V řadách armád ubývá „bodáků“ a přibývá „bílých plášťů“, což je zákonitá tendence. Spolu s tím faktor palby neklesá, ale naopak vzrostl kvalitativním skokem.

Celá tato problematika teprve čeká na hluboké propracování, ovšem zákonitá tendence nelze zamlčovat. Kdybychom posuzovali ve stejné souvislosti zabezpečení teritoria, byl by význam týlového zabezpečení ještě zdůrazněn.

V oblasti týlového zabezpečení působí některé obecné zákony, které musí brát v úvahu všichni účastníci procesu tohoto zabezpečení.

Samo týlové zabezpečení má svou „prostorovou“ a „materiální“ stránku. Pokud se rozebrat obě tyto stránky a příslušné zákony v nich platné, abychom mohli odpovědět, zda návrhy na změnu v dané oblasti jsou objektivní.

Materiální nositel a zdroj procesu týlového zabezpečení je ekonomika státu nebo koalice států. Zde platí různorodé zákony, vazby a vztahy, které se přímo dotýkají i ozbrojených sil.

Ozbrojené síly se s tímto nositelem setkávají v oblasti **spotřeby**, a to ať již přímé nebo nepřímé (včetně ničení). Dosavadní zkušenosti ukazují, že v oblasti spotřeby platí obecné zákonitosti, které neberou v úvahu toho nebo onoho materiálního hospodáře. Jsou především při tvorbě **zdrojů úhrady** spotřeby (získávání, skladování). Tyto zdroje (zásoby) mají obecně společný charakter, navě. do určitého stupně „**musí být pohyblivé**“, t. j. všechny bez rozdílu druhů naloženy po danou dobu na **dopravních prostředcích**. Těmto zásobám musí být poskytnuta **příslušná ochrana**, jejíž efektivnost stoupá při řešení z jednoho místa, sloučenými silami a prostředky.

Tyto zásoby musí být odpovídajícím způsobem **evidovány** a moderní evidenci

nezajímá konkrétní materiál, má své obecné kategorie.

Mezi bezprostřední spotřebou (bez rozdílů nějakých stupňů) a zdroji materiálu je dále celá oblast **pohybu materiálních prostředků**. Tento pohyb má své konkrétní vyjádření a nejbližší jej postihuje termín **dopravní zásobovací systém**, v němž rovněž platí obecné zákony, které víceméně nerespektují materiální hospodáře nebo konkrétního příjemce či odesílatele.

Takovým je bezesporu zákon, že efektivnost dopravní zásobovacího systému přímo závisí na **kvalitě** a **kvantitě** použitých dopravních prostředků, na stavu a výkonnosti komunikačních spojů, na progresivních metodách plánování, řízení a sledování tohoto systému. Stejný systém již méně závisí na konkrétním druhu materiálu nebo techniky, jež je přepravována (je-li k dispozici příslušná tonáž a manipulační prostředky), stejně jako nerozhoduje ten nebo onen odesílatel nebo příjemce.

Můžeme tedy dělit oblast zabezpečení na oblast „**zabezpečení člověka**“ a oblast „**zabezpečení techniky**“?

Myslím, že takové dělení je rozporné a vede k zjednodušování celé oblasti týlového zabezpečení.

Zabezpečení techniky má samo několik stránek

- udržet techniku v bojové nebo provozní pohotovosti,
- opravovat nebo demontovat poškozenou techniku (komplex: vyprostit, odsunout, opravit),
- zásobovat tuto techniku provozními hmotami a materiály, náhradními součástkami, zásobovat „**palebnou techniku**“ municí atd.

I oblast „**zabezpečení člověka**“ má analogicky několik stránek:

- udržet fyzický a morální psychologický stav bojujícího člověka,
- léčit a vyléčit raněného a nemocného člověka (komplex: výnos, odsun, lékařská pomoc, léčení),
- zásobovat člověka materiálními prostředky, jež potřebuje ke svému životu a boji.

V obou rozdělených oblastech jsou problémy, které mají své specifické a nelze je dosti dobře slučovat.

Vyléčit raněného spadá do autonomní oblasti a má velmi málo společného se zásobováním člověka materiálními prostředky. Analogicky udržet techniku na příslušném stupni pohotovosti je přímo závislé na kvalifikaci obsluhujícího personálu a méně na procesech zásobování.

Oprava poškozené techniky nemůže být závislá na zásobování náhradními díly, pokud tyto jsou k dispozici na jednotlivých stupních a jsou-li spolu s tím k dispozici patřičně rychlé dopravní prostředky. Problém nevyřešíme přenesením „vlastnického práva“.

Je však zřejmá přímá souvislost úseků zásobování, a to jak techniky, tak i člověka. Celý proces pohybu materiálních prostředků je uzavřeným procesem a neuznává v podstatě dělení na člověka a techniku. Materiál a technika se pohybuje od zdroje ke spotřebiteli, k obecnému spotřebiteli.

Čím méně je prostředků k realizaci daného pohybu materiálu, tím centralizovanější, účelnější a odpovědnější musí být využity.

Formální rozdělení oblasti zabezpečení na „zabezpečení techniky a člověka“ vyplývá i z toho, že ve skutečnosti technika a člověk tvoří v boji celek, čili dopravně zásobovací systém končí „prostorově“ prakticky na jednom místě.

Spolu se spotřebou techniky probíhá tedy časově i spotřeba člověka. V moderních armádách již ve velmi výjimečných případech ztráty člověka neznamenají zároven ztráty techniky a naopak.

Proces zabezpečení nemůžeme dále oddělit od vlastního nástroje zabezpečení **dopravy**.

Jsou i další důvody, které mluví proti zmíněnému rozdělení.

Dělostřelecká nebo letecká technika může být v naprostém pořádku, plně bojeschopná, ovšem plní svůj úkol, je-li **zásobena dostatečným množstvím munice**. Munice nemá a nemůže mít charakter provozního materiálu, tedy nepatří do sféry technického zabezpečení, stejně jako na závodě obráběcí technika je jednou stránkou a surovina druhou stránkou výrobního procesu.

Jsou další druhy materiálu, které neinklinují ani k člověku ani k technice, např. většina ženíjního materiálu, část spojovacího a chemického materiálu, stavebně ubytovacího apod. I pro ně však platí příslušné zákony zásobovacího procesu.

Nehledě na takto zkrácený rozbor, je jasné, že celá materiální stránka procesu týlového zabezpečení mluví proti rozdělování tohoto procesu na oblast zabezpečení člověka a oblast zabezpečení techniky.

Týlové zabezpečení má rovněž svoji „prostorovou“ stránku; obecně můžeme říci, že jsou to problémy spojené s využitím **týlového pásma**.

Vzhledem k tempům operací a jejich

celkovému rozmachu, hloubkám operačních sestav, časté potřebě hlubokých přesunů vojsk a vzhledem k soudobým možnostem nepřítelů (působí na celou hloubku naší sestavy), je jasné, že se mění míra odpovědnosti velitele za stav týlového pásma. Proto také jeden z důležitých úkolů, tj. prostorové využití tohoto pásma, přechází z orgánů týlu na velitelské orgány.

Zástupce velitele pro týl, podle současných funkčních povinností, může odpovídat za rozmístění (využití prostoru) jen jemu podřízených uskupení nebo i jednotlivých útvarů a zařízení. To však nebrání ostatním útvarům a zařízením, usku-tečňujícím týlové zabezpečení, aby nepřimykaly k těmto uskupením. Hlavním důvodem je, že uskupení týlových útvarů a zařízení leží na komunikačních spojích (možnost jich využít a získat potřebné informace), že jsou vybaveny jednotkami obsluhy a zabezpečení (což je důležité hlavně pro menší zařízení, hospodářsky a bojově nesamostatné), že jsou na spojovacích osách nebo tyto zde končí apod.

Přes tyto změny v odpovědnosti jsou to specifické otázky, které nelze zahrnout pod pojem zabezpečení techniky nebo člověka.

Hlavní problém, který se prostorově řeší, je **problém komunikačních spojů** pro potřeby týlového zabezpečení. Tvoří opět samostatnou stránku tohoto procesu a neuznává dělení člověk — technika. V daném případě vůbec neřešíme otázku odpovědnosti nebo podřízenosti příslušných sil a prostředků ke komunikačnímu zabezpečení.

Při týlovém zabezpečení vzniká potřeba opakovaného, tj. časově delšího využití konkrétních komunikačních směrů (přísunů v koloběžích, odsunů v koloběžích, manévru útvarů a zařízeními zabezpečujícími boj za vojsky). Naproti tomu bojové jednotky využívají komunikací zpravidla jednorázově, krátkodobě a většinou přitom nevyžadují pomoc (dáno jejich pohyblivostí a schopností překonávat překážky — na rozdíl od jednotek zabezpečení).

Některé specifické úkoly, spojené s využitím pásma (všech zdrojů v pásmu), mají rovněž své zvláštnosti a nemůžeme je zahrnout pod zabezpečení člověka či techniky.

Na úseku týlového zabezpečení jsou takové vztahy, vazby a platí zákony, které omezují možnost dělit tento úsudek na část „technika“ a část „člověk“. Na druhé straně stojí úkoly, které spojuje vnitřní potřeba a jež tvoří samostatné části.

Uznáváme-li za samostatnou oblast soudobé vědy lékařskou vědu a ne „vědu

o zabezpečení člověka“, musíme na úseku týlového zabezpečení uznat samostatnost **zdravotnického zabezpečení**.

Na úseku materiálního zabezpečení soudobého boje zůstává klíčovým problémem **dopravně zásobovací systém**. Bude-li vyřešen, budou mít ozbrojené síly jako celek vždy potřebné množství materiálu a techniky k vedení soudobého boje. Při nedostatku prvotních zdrojů (výroba, celkové zásoby státu nebo koalice států) nezlepší ovšem situaci ani nejdokonalější systém. Faktor ničení je nutné vyloučit jednak proto, že působí na spotřebitele i zdroj a jednak proto, že jej musíme brát v úvahu při řešení vlastního dopravně zásobo-

vacího systému (zálohy prostředků, co nejméně zranitelné prostředky, náhradní zdroje atd.).

Stejně specifický a tedy určitým způsobem samostatný úsek je **technické zabezpečení**, do jehož sféry nemohou patřit otázky zásobování.

Při týlovém zabezpečení jsou objektivně vytvářeny úseky, které jako podsystémy musíme řešit společně (síly, metody, vzájemné vztahy). Těmito hlavními úseky jsou „**materiální, zdravotnické a technické zabezpečení**“ boje (operace), jakož i další specifické úkoly, pro něž všechny zatím platí v naší armádě společný název **týlové zabezpečení**.

Vojenské zpravodajství

Podplukovník Jaroslav Hanč, CSc.

EHS při ekonomickém zabezpečování války na střeoevropském válčišti

Země Evropského hospodářského společenství (EHS), jako ekonomicky integrovaný celek, jsou velmi silnou hospodářskou základnou, která slouží k přípravě války Severoatlantického paktu proti socialistickým zemím v Evropě.¹⁾

Strategická poloha těchto zemí (kromě Itálie) na jednom z nejdůležitějších předpokládaných válčišť, je významné z našeho hlediska již tím, že tvoří součást operačního prostoru ozbrojených sil NATO, ze kterého má být vedena válka proti západním průmyslovým oblastem zemí Varšavské smlouvy.

Všechny země EHS jsou členy NATO, i když jedna z nejsilnějších zemí — Francie — se rozhodla z tohoto paktu vystoupit. Po hospodářské stránce však není EHS podřízenou součástí Severoatlantického paktu, avšak jeho ekonomické zdroje tvoří důležitou součást válečně ekonomického potenciálu NATO z titulu členství těchto zemí v tomto agresivním bloku. Po formální stránce jsou NATO a EHS zcela odlišná seskupení s různými cíli. Severoatlantický pakt sdružuje 15 kapitalistických států ve vojenskou koalici, zaměřenou proti socialistickým státům, kdežto EHS sdružuje 6 západoevropských kapitalistických států v hospodářskou integraci, jejichž členství v NATO je z hlediska integrace druhořadá záležitost a jejichž hlavním posláním je vytvořit „nadnárodní“ ekonomicky silný celek s postavením hospodářské velmoci.

Ekonomických zdrojů EHS však systematicky a plánovitě využívají jednotlivé země k přípravě války v rámci směrnic NATO. Není jich využíváno jako společných zdrojů EHS, nýbrž podle rozhodnutí jednotlivých vlád těchto zemí. Tento systém „národního“ využívání ekonomických zdrojů k přípravě války nevylučuje spolupráci těchto zemí. Avšak tato spolupráce se podstatně neliší od spolupráce ostatních zemí NATO, které nejsou členy EHS.

¹⁾ Evropské hospodářské společenství vzniklo hospodářskou integrací šesti západoevropských zemí: NSR, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucemburska a Itálie.

Příprava války v prostoru středoevropského válčiště má pro nás a naši armádu, i pro ostatní země Varšavské smlouvy, důležitý význam. Podle strategických plánů NATO mají být v prostoru středoevropského válčiště soustředěny hlavní úderní síly pozemních vojsk NATO, zaměřené ke zničení a ochromení hlavních ekonomických a politických center v NDR, ČSSR a Polsku. Tento prostor a jeho ekonomické zdroje, včetně zásob válečného materiálu dovezeného z USA, Kanady a Velké Británie, má plně zabezpečit materiálně a technicky počáteční období války a zablokovat ofenzívu vojsk NATO ve směru Frankfurt n. M. — Berlín — Varšava.

Rostoucí hospodářská síla EHS umožňuje členským zemím tohoto společenství provádět vlastní, relativně samostatnou tzv. evropskou politiku, která je mnohdy namířena i proti zájmům USA. Ironií je, že právě Spojené státy byly hlavními organizátory poválečného vývoje v západní Evropě a jejich snem bylo podřídit si Evropu integrovanou, kterou by mohly lépe ovládat.

Ukázalo se však, že **západoevropská integrace je na USA méně závislá, než si američtí politikové přáli.** Finanční politika EHS a ofenzíva na zahraničních trzích vedla dokonce k tomu, že země EHS, které byly po válce v USA velmi zadluženy, stá-

vají se věřitelem USA. Finanční rezervy, vzniklé v zemích EHS, se snaží USA odčerpat tím, že požadují, aby v „zájmu společné obrany svobodného světa“ přistoupily země EHS na „spravedlivější“ rozdělení nákladů, vzniklých s pobytem amerických jednotek v Evropě a poskytovaly zvýšenou neokolonialistickou „pomoc“ rozvojovým zemím. Země EHS žádají zase od USA vyšší příspěvek na „společnou obranná opatření“, zejména raketovou a nukleární výzbroj.

Na středoevropském válčišti jsou v současné době armády 7 států v počtu kolem 700 000 mužů. Tento stav má být v případě zvýšeného napětí nebo konfliktu zvýšen na 1 200 000 mužů. V tomto prostoru je též hlavní úderní síla pozemních armád NATO — jednotky vybavené nukleárními hlavicemi, kterých je v Evropě podle prohlášení ministra obrany McNamary přes 5000.

Význam tohoto prostoru z hlediska našich ozbrojených sil je značný. Z hlediska ekonomického zabezpečení soudobé války nás budou především zajímat dvě hlavní otázky:

— Jak je v současné době ekonomických zdrojů EHS využíváno k přípravě války,

— které jsou hlavní cíle ozbrojeného působení na ekonomiku EHS.

VYUŽÍVÁNÍ EKONOMICKÝCH ZDROJŮ ZEMÍ EHS K ZABEZPEČOVÁNÍ STŘEDOEVROPSKÉHO VÁLČIŠTĚ

Podmínky využívání dnešních ekonomických zdrojů zemí EHS k zabezpečování války se proti minulé válce změnily v důsledku změn charakteru raketové jaderné války. Především se přesunulo těžiště ekonomického zabezpečování války do období hospodářské přípravy v důsledku zvýšení zranitelnosti ekonomiky dnešními prostředky. Válka zároveň vyžaduje daleko více zbraní, než války minulé a přitom jejich výroba je mnohem složitější, výrobně náročnější a finančně nákladnější.²⁾

Vojenští a hospodářští odborníci v zemích EHS uznávají tyto dvě důležité změny v ekonomickém zabezpečování proti druhé světové válce a zároveň pokládají počáteční období raketové jaderné války za nejdůležitější fázi ozbrojeného střetnutí, které ovlivní celý další průběh a výsledek války. Počítají s tím, že v případě

oboustranných atomových úderů bude prakticky znemožněna hospodářská mobilizace. Předpokládají, že 80 % bojové techniky by měly vyrobít specializované zbrojní závody, určené k tomu již v míru a pouze 20 % zbraní a ostatní bojové techniky by byly schopny vyrobít podniky převedené na válečnou výrobu. Proto přikládají otázce využívání ekonomických zdrojů zemí EHS k přípravě války značný význam. S využitím zdrojů a zásob, dislokovaných na severoamerické pevnině počítají nejdříve až na počátku třetího měsíce od zahájení ozbrojeného střetnutí v Evropě.

I když těžiště zabezpečování ozbrojených sil na válčišti spočívá v individuální přípravě jednotlivých států, je hlavní směr této přípravy určován společnými strategickými cíli a koordinován radou NATO, která kontroluje na svých pravidelných zasedáních stav příprav a plnění závazků jednotlivými členskými státy. Ve směrnících pro hospodářskou přípravu války tento řídicí orgán válečného paktu např. sta-

²⁾ Výzbroj americké pěší divize proti druhé světové válce je pětkrát nákladnější, tankové divize dokonce sedmkrát.

novil členským zemím povinnost vytvářet tříměsíční zásoby pro ozbrojené síly na tomto válečnickém, zejména zásoby bojových prostředků, pohonných hmot, náhradních součástí. Tyto zásoby mají být v hloubce celého prostoru válečnické podle výchozího postavení ozbrojených sil a plánu jejich zásobování i vzhledem k omezení účinků nukleárních zbraní (tj. rozptýlení, využití terénu, podzemních skladů, jeskyň, tunelů s pojezdnými zásobami apod.). Zásoby v jednotlivých skladech jsou určovány tak, aby při vyřazení jednoho skladu mohly být použity zásoby umístěné v jiném prostoru. Tyto zásoby mají kryt spotřebu ozbrojených sil až do přisunu materiálu z území Spojených států a Kanady. Koordinace hospodářské přípravy zemí EHS k válce je tedy jen částečná a řídí ji orgány NATO, nikoli orgány EHS. Omezuje se většinou jen na několik států, které mezi sebou uzavírají dvoustranné, méně již vícestranné dohody v rámci EHS nebo se státy NATO mimo společný trh.

Příkladem spolupráce mezi dvěma státy v rámci NATO byla smlouva mezi Francií a NSR, uzavřená de Gaullem a Adenauere v roce 1963. Zahrnovala spolupráci v oblasti strategie, taktiky, vojenského školství a ve standardizaci, unifikaci i specializaci výroby výzbroje. Z ekonomického hlediska vytvářelo EHS k realizaci této smlouvy vhodné podmínky. Politické příčiny, zejména rozdílné názory Francie a NSR na otázku organizace a řízení NATO a různý postoj vlád těchto států k USA a z toho vyplývající další rozpory způsobily, že spolupráce na tomto úseku na úrovni vlád těchto států je velmi zdrženlivá a tato smlouva je ve skutečnosti jen formálním gestem.

To však neznamená, že vzájemné hospodářské vztahy mezi Francií a NSR přestaly existovat. Hospodářská spolupráce na úseku ekonomického zabezpečování války je realizována na stupni mezinárodních monopolů, v zájmových sférách společných západoněmeckému a francouzskému kapitálu, jako např. ve výrobě letadel, dopravních prostředků, ve zbrojní výrobě a v technickém výzkumu, zejména na úseku atomové fyziky, elektroniky, balistiky apod.

Z iniciativy těchto dvou ekonomicky nejsilnějších zemí EHS vznikly mezinárodní kartely, které zahrnují všechny země EHS, mezi něž patří Evropská unie uhlí a ocele, Euratom a další. Tato spolupráce prospěla zejména ekonomicky silné Spolkové republice, která i přes četná omezení v oblasti zbrojní výroby v rámci Západoevropské unie má v současné době „finanční, vědecké i průmyslové předpoklady, aby během pěti let vyráběla značný

počet vodíkových a jiných raketových zbraní“.³⁾

Raketové zbraně jsou též vyráběny a vyvíjeny z podnětů a za spolupráce těchto dvou vedoucích států EHS. Na počátku 60. let byla založena mezinárodní společnost „Setel“, která vyrábí protiletadlové řízené střely typu „Hawk“. V této společnosti má převahu francouzský a západoněmecký kapitál. Též raketovou střelu 810, která se již vyrábí sériově, vyvinuly západoněmecké výzkumné ústavy ve spolupráci s francouzskými zbrojními koncerny. Spolupráce těchto dvou zemí se projevuje i v tzv. projektu „Eurokosmos“, který má vyvíjet kosmické rakety a družice k ovládnutí kosmického prostoru. Tento program přes zdůrazňované mírové využití má dopomoci zejména NSR a Francii k vlastní výrobě dálkových raket - nosičů jaderných hlavic.

Zbrojní průmysl v zemích EHS zásobuje též zbraněmi ozbrojené síly NATO na středoevropském válečnickém. Dodávky jsou vzhledem k permanentnímu zbrojení a přezbrojování armád NATO poměrně plynulé, i když objem sériové výroby je poměrně malý. Nelze však v tom spatřovat nějakou stagnaci zbrojních závodů. V důsledku poměrně rychlého morálního opotřebení výzbroje považují členské státy NATO na západoevropském válečnickém za výhodnější nevytvářet příliš velké mobilizační zásoby výzbroje, více se soustředit na vývoj, výzkum a modernizaci zbraní a zabezpečit přípravu výroby nových typů. Lze tedy říci, že zbrojní kapacity EHS jsou v současné době ve stavu stále pohotovosti a není jich využíváno k velkosériové výrobě. Ozbrojené síly NATO na středoevropském válečnickém jsou vcelku plně vyzbrojeny všemi druhy konvenčních zbraní. Ozbrojené síly USA, dislokované v tomto prostoru, jsou kromě toho vybaveny i zbraněmi hromadného ničení. Zbrojního průmyslu zemí EHS je využíváno k doplňování výzbroje a postupnému přezbrojování a modernizaci armád.

Všechny státy EHS vyrábějí pěchotní zbraně, dělostřelecký materiál, střelivo, taktické rakety a terénní vozidla. Obrněná vozidla a tanky vyrábějí NSR a Francie, lehké obrněné vozy i Holandsko. Jaderné střelivo produkuje zatím pouze Francie.

³⁾ Podle časopisu Atomwirtschaft 7/65 se odhaduje, že by průmysl NSR v roce 1970 mohl vyrábět 69 větších strategických nebo 124 taktických atomových zbraní. Anglický časopis Daily Worker z 6. 2. 1963 předpokládá, že výrobní kapacita atomového průmyslu NSR byla v r. 1935 13 atomových zbraní a že tento potenciál se bude zvyšovat do r. 1967 na 63 a v r. 1938 na 188 atomových zbraní.

EHS jako tržní svazek není ve výrobě konvenčních zbraní a letounů soběstačné a dováží je zejména z USA, Velké Británie, Kanady i Švédska. Na druhé straně opět téměř všechny země EHS vyvážejí pečotní zbraně, střílivo, vozidla a letouny do zemí NATO i do rozvojových zemí.

K přímému zabezpečování v rámci hospodářské přípravy je využíváno kolem 6 % ekonomických zdrojů zemí Evropského hospodářského společenství.⁴⁾ Přitom jsou dostatečné rezervy ke zvýšenému využívání těchto zdrojů v případě zostřené napětí. Současný podíl využívání ekonomických zdrojů zemí EHS k přípravě války považují političtí činitelé za postačující a z hlediska rozvoje ekonomiky za optimální. I vojenští činitelé považují tyto výsledky za relativně uspokojivé. Národní ozbrojené síly v zemích EHS, které jsou pod společným velením NATO, jsou poměrně dobře vyzbrojeny a jsou běžně zabezpečovány využíváním vlastních ekonomických zdrojů i dovozem bojové techniky z USA, Kanady, Švédska a Švýcarska. Kromě běžného zásobování ozbrojených sil jsou doplňovány a obnovovány mobilizační zásoby, které mají kryt dvou až tříměsíční potřeby ozbrojených sil.

Nejintenzivněji využívá ekonomických zdrojů k přípravě války na středoevropském válečném území NSR. Má k tomu výhodné ekonomické podmínky, zejména rozvinutý těžký průmysl, dostatek energetických zdrojů, vyspělá a přesná dopravní strojírenství a dostatek kvalifikovaných pracovníků sil a vědeckých kapacit.

NSR dovede velmi výhodně využívat kromě vlastních zdrojů i výhod, které jí plynou z členství v NATO. Na **hospodářskou přípravu války věnuje 6,5 % hrubého společenského produktu.** Zaměřuje

se zejména na modernizaci výzbroje, na výzkum a vývoj moderní bojové techniky. Vynakládány prostředky má docílit upevnění hospodářské, politické i vojenské moci NSR jak v EHS, tak i v NATO.

Při konkretizaci hospodářských opatření, spojených s přípravou války, uplatňuje vláda NSR zásadu, že bude z vlastních výrobních kapacit ke zbrojním účelům využívat pouze plně nevytížených výrobních kapacit. NSR neprojevuje autarktní snahu tam, kde nemá volné kapacity a kde může poměrně snadno a v dostatečném množství využívat volných kapacit svých spojenců — ovšem, pokud jsou jejich produkty na takové výši, jaká odpovídá požadavkům soudobé bojové techniky. Nemůže-li najít uspokojivé vyřízení požadavků bundeswehru u členských zemí NATO, neváhá kupovat určité typy výzbroje a výstroje u neutrálních států (Švédsko, Švýcarsko).

Francie intenzitou využívání ekonomických zdrojů k přípravě války těsně následuje za NSR. Využívá k tomu svých bohatých nalezišť železné rudy a bauxitu, rozvinutého hutnictví a strojírenství i atomového, leteckého a zbrojního průmyslu. **K přípravě války věnuje přes 7 % národního důchodu,** což je ze zemí NATO po USA nejvíce. Ekonomických zdrojů využívá zejména k modernizaci výzbroje a bojové techniky, k reorganizaci ozbrojených sil podle požadavků nukleární války a zejména k vybudování samostatné francouzské úderné atomové síly. V rámci programu „Force de frappe“ vybudovala výrobní středisko atomového průmyslu a modernizovala letecký průmysl pro vlastní výrobu jaderných zbraní a jejich nosičů — nadzvukové dálkové letadlo typu Mirage IV a ověřovaná vlastní raketa.

☆

Značnou úlohu v ekonomické přípravě středoevropského válečného k válce hrají **strategické zásoby.** Země EHS začaly vytvářet zásoby v roce 1958 po zkušenostech s nedostatkem pohonných hmot v době suezské krize. Z podnětu Západoevropské unie bylo uloženo vytvářet **tříměsíční zásoby výzbroje, výstroje, pohonných hmot a ostatních vojenských potřeb.** Tyto zásoby jsou vytvořeny zejména v deficitních materiálech, dovážených ze zemí EHS a v přebytkových materiálech, určených pro pohotovostní vývoz. Jde především o skladování surové ropy v námořních přístavech, po-

dél četných ropovodů, dále o sklady pohonných hmot v rafineriích a podél produktovodů, vedoucích z přístavů Atlantiku a Středozemního moře až k západní hranici zemí Varšavské smlouvy. Ostatní zásoby, kde je z ekonomického hlediska skladování nevýhodné a nákladné, neodpovídají plánovaným úkolům.

Předpokládáme-li, že v počátečním období války by bylo na středoevropském válečném území umístěno 1,2 mil. vojáků a vezme-li v úvahu, že kalkulační jednotka na muže a den je podle norem NATO 11,25 kg PHM, 7,4 kg stříliva, 1,90 kg potravin a 3,35 kg ostatních potřeb, bylo by pro **tříměsíční zásoby pozemních sil zapotřebí zhruba 1,2 mil. tun pohonných hmot, 0,8 mil. tun stříliva, 0,2 mil. tun potravin a 0,4 mil. tun ostatních potřeb — celkem**

⁴⁾ Podle časopisu Flugwelt č. 1/1934 činil podíl zbrojní výroby na hrubém společenském produktu v NSR 6,5 %, ve Francii 5,5 %, v Holandsku 5 %, v Itálii a Belgii 4 %.

přes 2,5 mil. tun, což je množství, které vyžaduje značné nároky na skladovací prostor, dopravu, udržování apod. V tom však nejsou zahrnuty potřeby ostatních složek ozbrojených sil, ani civilní potřeby obyvatel a výroby. Výrobní kapacity průmyslu EHS jsou však schopny tyto zásoby vytvořit. Např. rafinerie ropy EHS mají kapacitu 162 mil. tun ropy ročně, z níž lze vyrobit kolem 85 mil. tun pohonných hmot. Vytváření zásob není ani tolik problémem výroby, jako problémem finančním a investičním. Přitom zůstává využití těchto skladů v počátečním období raketové jaderné války otevřeným problémem a především otázkou uchování těchto zásob a otázkou jejich dopravení za války do místa spotřeby.

I když jsou **dopravní kapacity** na válčišti značné, jsou v podmínkách války **velmi zranitelné**. Doprava EHS a její celkový, vzájemně se doplňující systém je nejcitlivější úsek národního hospodářství při ozbrojeném působení.

Stav výzbroje pozemních sil na středoevropském válčišti je vcelku uspokojivý. Staré typy zbraní z druhé světové války byly již vesměs nahrazeny zbraněmi moderními, rakety staršího typu, např. Honest John, jsou nahrazovány novějšími typy, dělostřelectvo je vesměs bezzákladové a mobilní, schopné vystřelovat atomové náboje. Probíhá přezbrojování tankových vojsk francouzskými tanky AMX a německými tanky Leopard, obojživelnými vozidly atd., které má být skončeno do 2 až 3 let. K výrobě těchto konvenčních zbraní mají země EHS velmi příznivé podmínky, zejména v technicky vybaveném zpracovatelském průmyslu a mohutné energetické základně. Nemají však prozatím prostředky k vybudování protiraketové obrany. Přesto je však možné říci, že ozbrojené země EHS na středoevropském válčišti, i když jsou početně slabší než ozbrojené síly VS, jsou poměrně dobře vybaveny pro počáteční období války a jejich sílu nelze podceňovat.

Slabinou ekonomického zabezpečování ozbrojeného boje na středoevropském válčišti ze strany NATO je především otázka dopravy a značná zranitelnost přesycených průmyslových oblastí, které jsou zároveň dopravními uzly a administrativními středisky. Podlomení bojové síly vojsk NATO na tomto válčišti bude záviset na rozvinutí pozemních operací a na ozbrojeném působení na ekonomiku nepřítel z naší strany. Nejzranitelnější místa ekonomického zabezpečování těchto ozbrojených sil rozeberu v příštím čísle *Vojenské mysli*.

INFORMAČNÍ ČINNOST

Informace o nepříteli vytvářejí jeden ze základních předpokladů správného rozhodování velitele a štábu v boji. Z hlediska zpravodajského oddělení svazku představují finální etapu práce, která slouží k vytvoření reálné a komplexní představy o nepříteli, jeho možnostech a zámyslu.

Studium informační činnosti o nepříteli, zejména z hlediska současných i perspektivních potřeb, má velký význam nejen pro zlepšení práce zpravodajského oddělení, ale i pro zefektivnění práce velitele a štábu jako celku.

Při důkladnějším rozboru lze říci, že informační činnost o nepříteli na stupni svazek ve větší nebo menší míře přímo ovlivňuje:

- zdroje zpráv,
- organizační struktura a vybavení štábu svazku, zejména úroveň mechanizačních a automatizačních prostředků,
- součinnostní vztahy mezi odděleními štábu svazku,
- způsoby získávání, přenosu, shromažďování a zpracovávání informací o nepříteli
- objekty nepřítelů.

Zpravodajské oddělení je určující složkou informační činnosti o nepříteli. Ve své činnosti využívá nejen svých podřízených sil a prostředků, ale i ostatních složek štábů, štábů útvarů, sousedů i nadřízeného apod. Tato práce musí být vysoce organizovaná, musí být navzájem skloubená.

Má-li zpravodajské oddělení odpovídat za informační činnost o nepříteli, zejména v její finální části, jsou nutná některá opatření:

1. v organizaci a vybavení průzkumných jednotek a štábu svazku,

— zlepšit systém bojové pohotovosti zpravodajských a průzkumných orgánů svazků a útvarů,

— vybavit skupiny hloubkového průzkumu lehkými radiolokačními pátrači,

— přezbrojit průzkumné tankové jednotky a vybavit je obrněnými transportéry k překonávání vodních toků a zamořených prostorů,

— zavést do organizace průzkumného praporu divize bezpilotní prostředky průzkumu (zatím lehké pilotované vrtulové letouny),

— přidělit zpravodajskému oddělení přímo vzlety průzkumného letectva;

2. v dělbě úkolů

— k průzkumu v sestavě nepřítelů používat síly a prostředky zpravodajského oddělení svazku, motostřeleckých a tankových jednotek,

— průzkum nepřítelů druhů vojsk řešit silami a prostředky průzkumu druhů vojsk k zabezpečení svého vojska z vlastní sestavy,

— za informace o nepříteli určit odpovídajícím výhradně zpravodajské oddělení.

Zpravodajské oddělení svazku musí zabezpečit, aby velitel, náčelník štábu, každá složka štábu, nadřízené a podřízené štáby obdržely včas všechny potřebné informace o nepříteli. Především na rychlosti záleží, obdrží-li příjemce informací, aby podle ní mohl jednat. Opozdí-li se informace a situace zjištěného objektu se mezitím změní, vytvoří si příjemce před-

ZPRAVODAJSKÝCH ORGÁNŮ

stavu, která již neodpovídá skutečnosti a přesto podle ní jedná a rozhoduje. Tento problém je možné řešit:

— odstraněním roztržičnosti získávání informací o nepříteli a zmodernizováním jejich přenosu,

— centralizací zpracování informací o nepříteli a decentralizací jejich využívání a tím i zvýšením reagování štábu na vznikající bojové situace.

Získávání informací o nepříteli. K dosažení co nejpřesnějších a nejúplnějších informací o nepříteli je třeba k získávání zpráv o nepříteli zapojit nejen technické prostředky průzkumu, ale i pozorovací hlídky, průzkumné skupiny, skupiny hloubkového průzkumu, bojové průzkumné hlídky, důstojnické průzkumné hlídky apod. Nelze vyloučit ani takové způsoby získávání zpráv, jako jsou pozorování, naslouchání, výpady, léčky, přepady, průzkum bojem, průzkum palbou a bojovou činností vojsk. Jejich dosah, rychlost, přesnost, nepřetržitost i věrohodnost nejsou však vždy na žádoucí úrovni a vyžadují proto modernizaci.

Průzkumné orgány svazku získávají informace především o těch nepřátelských objektech, s kterými bude svazek bojovat a které jsou objektivně nutné pro rozhodování velitele.

V každém konkrétním případě jde o zcela rozdílné objekty. Při kalkulaci nepřátelských objektů vycházíme ze současné organizační struktury nepřítele, z platných norem jeho posilování a zásad bojové činnosti.

Hlavní a podstatné objekty nepřítele, které je nutné průzkumnými orgány svazku a útvaru sledovat:

— bezzákluzové zbraně DAVY CROCKETT,

— dělostřelecké rakety HONEST JOHN,

— atomové houfnice ráže 203,2 mm,

— atomové kanóny ráže 175 mm,

— víceúčelové houfnice ráže 155 mm

a ostatní dělostřelectvo,

— VS brigád a divizí prvního sledu,

— druhé sledy brigád a divizí,

— zbrojní odřady zabezpečení jadernou municí,

— protiletadlové rakety HAWK první linie atd.

Vcelku jde o 22–24 důležitých nepřátelských objektů. Proto musí mít svazek možnost sledovat přibližně 21–24 frekvencí nepřítele rádiovým průzkumem VKV, dále možnost zasadit šest průzkumných skupin, pět skupin hloubkového průzkumu

a 8–10 vzletů taktického vzdušného průzkumu denně.

Tato potřeba zjišťování nepřátelských objektů není úplná a konečná; mění se podle druhu bojové činnosti a podle určité konkrétní situace.

Přenos informací je ovlivněn značným množstvím zdrojů zpráv u svazku, které skýtají možnost získat veliké množství informací o nepříteli. Tyto informace však samy o sobě nejsou schopny zabezpečit dostatečnou a rychlou informovanost velitele a štábu. Získané informace je nutné především co nejrychleji a spolehlivě dopravit od zdrojů zpráv zpravodajskému oddělení a odtud po zpracování k veliteli nebo k zainteresované složce štábu.

Tento úkol vyžaduje zdokonalit a automatizovat dosavadní systém spojení.

Je jasné, že vytvoření miniaturního spojovacího uzlu s elektronickou ústřednou, do kterého by byly zapojeny všechny síly a prostředky průzkumu, podřízené útvaru a nadřízené zpravodajské oddělení je velmi složitý úkol. To je možné uskutečnit postupně.

V nejbližší době považují za účelné vybavit vševojenské útvary samostatným zpravodajským předavačem typu „DAT-ČÍK“ pro příjem a vysílání informací.

Zpravodajské oddělení vybaví třemi samostatnými datčikovými zařízeními:

— čís. 1 — přijímač a pět vysílačů pro spojení se skupinami hloubkového průzkumu,

— číslo 2 — přijímač a čtyři vysílače pro spojení s rádiovým průzkumným střediskem a se třemi průzkumnými skupinami,

— čís. 3 — přijímač a čtyři vysílače pro spojení se zbývajících průzkumnými skupinami a zálohou průzkumu.

Zpracování informací spočívá ve výběru, třídění, rozboru a využívání získaných údajů o nepříteli a začíná po získání informace a jejím přenosu do zpravodajského oddělení svazku.

Rychlý rozvoj vědy a techniky a rostoucí složitost problematiky boje kladou stále větší nároky na zpracování informací o nepříteli. S dosavadními způsoby nemůže zpravodajské oddělení svazku vystačit i kdyby bylo personálně posíleno.

Není jiné cesty než nasadit do zpravodajského oddělení moderní technické prostředky, jako mechanizační a registrační stroje, kontaktní kopírovací bojových a informačních dokumentů, optickou reprodukci, mikroreprodukcii, zpravodajské předavače a popřípadě i elektronkové počítačové stroje.

V souladu s tím je nutné u zpravodajského oddělení svazku zavést zásady diferencované, běžné a periodické informace o nepříteli a podle toho plánovat činnost zpravodajských orgánů. Periodické informace od útvarů je možné stanovit po každých 2—4 hodinách, od svazků za 6—8 hodin, popřípadě dvakrát denně. I průzkumné orgány musí hlásit výsledky své činnosti v předem stanovených termínech. Důležité informace o nepříteli se hlásí ihned.

Na zpracování informací o nepříteli se podílejí nejen průzkumné orgány, ale i velitelé vševojskových jednotek a útvarů a druhů vojsk.

Velitelé čet odesílají získané údaje o nepříteli rádiovým pojítkem veliteli roty.

Velitel roty zevšeobecni zprávy o nepříteli a odesílá je na prapor.

Velitel praporu zevšeobecňuje informace velitelů rot rozšíří údaje od praporních prostředků a po registraci je předává na štáb pluku.

Zpravodajský důstojník vševojskového útvaru plní funkci registrace a třídění informací o nepříteli i když se od něho vyžaduje již určitě vyhodnocení z hlediska důležitosti hodnověrnosti.

Ve zpravodajském oddělení svazku se veškeré informace o nepříteli od podřízených útvarů, posilových jednotek a útvarů, od sousedů a jiných, zpracovávají a vyhodnocují, zaznamenávají do map, vypracovávají se hlášení a požadavky.

Metodika zpracování informací o nepříteli spočívá tedy na těsné návaznosti zpravodajských orgánů jednotlivých velitelských stupňů, sil a prostředků průzkumu i podřízených jednotek a útvarů.

Postupně zavádění nové průzkumné techniky vyvolá celou řadu problémů i ve zpracování informací o nepříteli.

Je to především **centralizace toku informací** o nepřátelské činnosti. Její klad spočívá v tom, že jejím prostřednictvím je možné celkem s úspěchem sladit cíle a úkoly průzkumu s cílem a úkoly boje. Správná centralizace ulehčí součinnost ve štábu svazku a přispěje i k poměrně dobré a včasné informovanosti všech zpravodajských orgánů.

Další problém je **zkvalitnění a zmodernizování přenosových cest** pomocí účinných prostředků utajení velení.

Dnes je nutné začít s postupným vytvářením **podmínek pro strojové zpracování informací**.

Jednou z nich je vytvoření systému kódování, který by dovolil předat informaci o nepříteli pomocí minimálního počtu symbolů. Dnes přicházejí na zpravodajské oddělení svazku zprávy o nepříteli

v rozličné formě, např. způsobem ústních sdělení, písemných i grafických hlášení, signálů apod. Tato sdělení jsou předávána spojovacími kanály a podle možnosti jsou ihned doručována zainteresovaným složkám. Aby tento přenos byl co nejvýhodnější, bude nutné již prvotní informace o nepříteli přetvořit jednoduchou formou do patřičných kódů. Se zavedením strojů pro přenos dat (datčků) bude třeba prvotní signály, tj. zvuky lidského hlasu, znaky nanesené na papír nebo mapu a světelné signály přetvářet v elektrické impulzy.

Mají-li být informace o nepříteli předávány pomocí čísel, jednoduchým kódem, bude nutné určit kategorizaci jednotlivých důležitých objektů nepřitele, to znamená najít způsob číselného vyjádření druhu objektu, jeho koordinát, činnosti, zdroje a času zjištění, věrohodnosti a stupeň pilnosti zpráv.

Důležitá je i organizace optimálního, tj. nejvýhodnějšího pohybu informací o nepříteli od zdroje až po adresáta. Současný systém přenosu informací má v této otázce řadu vážných nedostatků a způsobuje zpochybňování informací a snižování jejich hodnoty. Způsob přenosu, při kterém se informace o nepříteli přímo předá adresátovi (zpravodajskému oddělení svazku, zpravodajskému důstojníkovi útvaru apod.) je jeden z nejdůležitějších problémů.

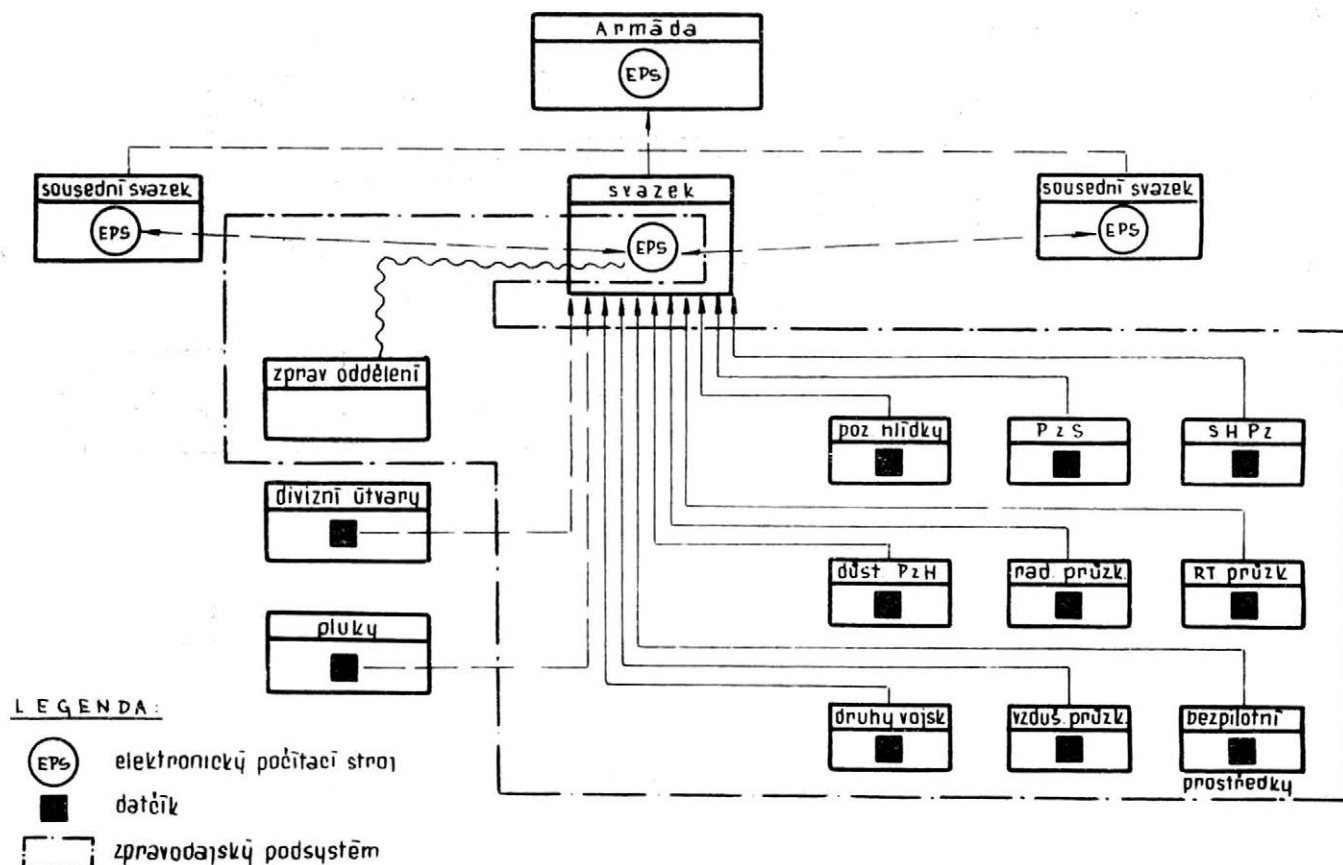
Bude třeba snížit i objem informací o nepříteli a dosáhnout zmenšení přebytečných zpráv. Účelným sestavením informace o nepříteli je možné dosáhnout toho, že vypuštěním části slov, spojek, předložek, přípon a jiných gramatických forem, nebude narušen význam sdělení. K tomu je nutný statistický rozbor a zlepšení používané vojenské terminologie tak, aby bez narušení významu bylo možné informace o nepříteli sestavit do méně slov, znaků, výrazů.

☆

Informační činnost o nepříteli v svazku je rozsáhlý problém a jeho řešení musí probíhat systematicky. Má-li zrychlit a zpřesnit práci štábu jako celku, musí být řešen nejen u štábu vševojskového svazku, ale též souběžně na všech stupních velení.

Vzhledem k organizaci štábů a průzkumných jednotek svazku je nejdříve realizovatelné opatření k postupnému zlepšování, získávání, přenosu i zpracování informací o nepříteli — **přetvořit zpravodajské oddělení pro boj**. Zpravodajské oddělení musí přísně dodržovat zásadu, aby všechny zprávy o nepříteli prošly včas jedním bodem. Musí zabezpečit

**VARIANTA SHROMAŽĐOVÁNÍ INFORMACÍ O NEPŘÍTELI
V AUTOMATIZOVANÉM ZPRÁVODAJSKÉM PODSYSTÉMU SVAZKU**

i rychlé shromažďování všech zpráv o nepříteli, jejich zpracování a předávání.

Ve zpravodajském oddělení svazku navrhuji vytvořit:

- orgán pro plánování průzkumu, vyhodnocení a využití informací,

- orgán pro řízení průzkumu a sběr informací (středisko průzkumu a informace svazku).

K personálnímu posílení navrhuji do zpravodajského oddělení svazku začlenit velitele, štáb a některé velitele jednotek průzkumného praporu svazku, kteří by pracovali pod vedením příslušníků zpravodajského oddělení.

Takto vytvořené zpravodajské oddělení ovlivní i dosavadní metodiku práce, kterou bude třeba vzhledem k dané variantě možného složení zpracovat. Přitom je nutné vzít v úvahu, že zpravodajské oddělení bude řídit všechny síly a prostředky průzkumu i podřízené zpravodajské orgány, spolupracovat v otázkách průzkumu i v otázkách informačních s náčelníky druhů vojsk a služeb, shromažďovat je k využití a vytvářet tak vhodné předpoklady pro rozhodování.

Zpravodajské oddělení zabezpečí nejen reálnější plánování a řízení všech druhů průzkumu, ale i komplexní shromažďování, zpracování informací a zevšeobecňování získaných zpráv.

Varianta organizace zpravodajského oddělení svazku v boji viz **přílohu 1**.

V další etapě je třeba počítat s postupným zaváděním různých přístrojů, nové průzkumné techniky, elektronických počítačích strojů s řadou složitých vstupních a výstupních zařízení včetně „DAT-ČÍKŮ“, které mají umožňovat štábu svazku soustavnou informaci o nepříteli, vlastních vojscích, bojových prostředcích, stavu zásob, radiální situaci apod. V důsledku toho má vzniknout u svazku jednotný automatizovaný systém velení a systém pro automatické zpracování informací, který by měl obsahovat několik podsystémů a z nich jako jeden z nejdůležitějších — **podsystém zpravodajský**.

Vytvoření zpravodajského podsystému odstraní roztržičnost průzkumu a toku informací o nepříteli u svazku.

Do zpravodajského podsystému svazku by měly být včleněny:

- pozorovací hlídky,
- průzkumné skupiny,
- skupiny hloubkového průzkumu,
- důstojnické průzkumné hlídky,
- rádiový průzkum VKV,
- prostředky radiotechnického průzkumu,
- bezpilotní prostředky průzkumu,
- přidělené vzlety průzkumného letectva,
- síly a prostředky průzkumu druhů vojsk,

- zpravodajské orgány, které by zabezpečily soustředění, vyhodnocení a využití údajů od prostředků průzkumu.

Zpravodajský podsystém u svazku by měl být prakticky souhrnem prostředků a opatření, které mají zabezpečit:

- získávání informací o nepříteli komplexním použitím všech sil a prostředků průzkumu,
- rychlý a bezpečný přenos těchto informací až k vykonavatelům,
- jejich zpracování, vyhodnocení a využití,
- rozdělení a doručení všem zájmovým příjemcům.

Zpravodajský podsystém je třeba budovat a vyvíjet jako spoluúčastní elektronického počítačového stroje jednotného automatizovaného systému velení.

V první etapě jeho budování je třeba počítat s tím, že vstupní údaje budou k počítači spoluúčastníkem dovezeny a stejně tak i údaje z výstupu odvezeny.

V druhé etapě bude třeba zabezpečit předávání informací spojovací sítí od spoluúčastníke ke stroji.

V další etapě je nutné automaticky převést informace o nepříteli i do kódu stroje.

Problém je v tom, že většina počítačů může zpracovávat současně jen jeden program. Informace o nepříteli budou přicházet od zdrojů bez ohledu na to, zda počítač zpracovává nebo nezpracovává určitý program. Tento problém bude třeba v zpravodajském podsystému řešit přídatelným zařízením, které umožní uchovávat informace až do doby, kdy počítač bude volný.

Varianta zpravodajského podsystému svazku viz **přílohu 2**.

Kvalitnější výsledky v oblasti informace o nepříteli u svazku se dají očekávat až po realizaci nových progresivních návrhů. Není možné se tedy oprávněně domnívat, že v novém uspořádání ihned zmizí všechny nedostatky a těžkosti. Naopak, teprve po období organizačního experimentu se mohou postupně projevovat klady a vytvářet předpoklady pro celkové dobré výsledky.

Automatizační technika

V DĚLOSTŘELCTVU

armády USA a Francie

Faktor času u všech palebných prostředků je jednou ze základních podmínek při budování podsystemu palby.

Ke splnění všech požadavků při tendenci minimálního počtu pracovníků zavádí se automatizační technika na všech stupních velení. Raketové vojsko a dělostřelectvo nejvíce svým systémem práce odpovídá možnostem nasazení automatizační techniky a z těchto důvodů začala řada armád tento problém prakticky řešit.

V armádě USA je u dělostřelectva základním prvkem celého systému palby tzv. FADAC (Field Artillery Digital Automatic Computer), polní dělostřelecký automatický počítač. Je již zaveden u všech dělostřeleckých jednotek USA a slouží k přípravě podkladů pro střelbu, automatickému vyhodnocování údajů o cílech, povědomí ke střelbě, vyhodnocování výsledků střelby vlastního dělostřelectva a k plánování střelby.

FADAC umožňuje vypočítat hodnoty pro střelbu prakticky okamžitě s přesností dostatečnou ke zničení cíle bez zastřelení. Např. příprava prvků pro střelbu s raketou REDSTONE manuálním způsobem trvá 3 hodiny, zatím co FADAC vypočte hodnoty do 5 minut. Během této doby vypočítá celou dráhu letu rakety až na cíl s přesností zásahu ± 10 m. Přesnost výpočtu závisí ovšem na správnosti vstupních dat. Zahájení palby bez zastřelení umožňuje hlavněmu dělostřelectvu překvapivý úder a kromě toho ušetří značné množství střeliva.

Kompletní plán palby pro skupinu výpočte počítač během 6 minut, přičemž bere v úvahu charakter cíle, požadovaný účinek, charakter použité munice a počet a typ jednotlivých střel. Divizní palebný plán je pomocí samočinného počítače připraven za 12 minut. Určuje cíle a dobu střelby pro každou baterii. Velitel pouze přezkoušuje tabulky zda souhlasí se střeleckou mapou. Vojenští teoretikové předpokládají, že samočinné děl. počítače

v nejbližší době umožní zvýšit kvalitu palebné podpory, pohotovosti k palbě a ekonomicky využít palebnou sílu.

Samočinný počítač FADAC má kapacitu 8192 slov, váží 90 kg, pracuje v teplotách od -40°C do $+50^{\circ}\text{C}$. K přepravě se vkládá do speciální zásuvky a může jej převážet jakýkoli armádní dopravní prostředek. Samočinný počítač je velmi spolehlivý, má jednoduchou konstrukci i obsluhu. Při zkouškách byl i shozen z letadla na padáku, po dopadu pracoval zcela normálně.

Vývoj automatizace u dělostřelectva ve Francii prošel dvěma etapami. V první etapě se ustoupilo od rozsáhlé automatizace řízení palby od vel. divize až po dělo, ale byl stanoven požadavek zkrátit dobu výpočtu a zachovat přesnost (opakem je FADAC — zvýšená přesnost při stejné době výpočtu). V druhé etapě (asi od r. 1965) je požadavek na přenášení prvků palby až do palebného postavení. Od r. 1958 vyrobila firma IBM v prototypu celkem 3 modifikace samočinného počítače s označením CETAC (Calculateur électronique pour le tir d'artillerie de campagne — samočinný počítač pro polní dělostřelectvo), z nichž nultá série o 10 ks s označením CETAC-2-S byla dohotovena začátkem r. 1966.

Samočinný počítač CETAC je plně tranzistorový přenosný počítač, napájený 24V baterií (nebo na síť), pracuje spolehlivě v rozsahu teplot od -30°C do $+45^{\circ}\text{C}$. Vstupní údaje se zavádějí klíčem. Výpočetní údaje se odečítají na světelné obrazovce. Výpočet prvků střelby na cíl (cíli udán souřadnicemi, neb azimuty s pozorovatelem) trvá 5 v. Kapacita paměti je omezená a má dvě části. Jednu pro vkladání konstant — údaje o střele, o dráze let upodle jednotlivých ráží ve formě vyměnitelných kovových destiček; druhou část ve formě magn. jader k přijímání proměnných veličin (souřadnice pal. post., cíle, povětrnostní údaje apod.).

Výcvik obsluhy samočinného počítače trvá 15 hod.

Podplukovník Otakar Kratochvíl

ŽENIJNÍ BUDOVÁNÍ

PROSTORŮ BOJOVÉHO ROZMÍSTĚNÍ arb

PŘI PŘECHODU DO OBRANY

V současné době uvažujeme tři stupně ochrany před účinky jaderných úderů. Všechny se vztahují ke vzdušnému jadernému výbuchu střední mohutnosti (20 kt).

První stupeň představuje ochranu na vzdálenost 1000 až 1200 m, druhý na vzdálenost 500 až 600 a třetí na vzdálenost 100 až 150 m od epicentra.

První stupeň ochrany můžeme dosáhnout umístěním živé síly v nakrytých ochranných okopech a rozmístěním techniky v terénu s přirozenými ochrannými vlastnostmi, druhý stupeň umístěním živé síly v úkrytech lehkého typu a techniky ve vyhloubených krytech a třetí stupeň umístěním živé síly i techniky v podzemních železobetonových stavbách.

V prostorech bojového rozmístění armádní raketové brigády, v závislosti na čase a množství ženijní techniky, budeme se snažit dosáhnout 2. stupně ochrany.

Po jaderném výbuchu vzniká v zemi seismická vlna, která se šíří na všechny strany od epicentra rychlostí větší v těžkých půdách, nasycených vlhkostí, než v suchých lehkých půdách. Ve vzdálenosti od epicentra, ve které rychlost rá-

zové vlny klesá na rychlost zvuku, může mít seismická vlna rychlost ještě 1000 až 1500 m/sec.

Seismická vlna rozrušuje vysoké stěny krytů, které se sesouvají ještě před příchodem rázové vlny a zasypávají ukrytovanou techniku. Kryty pak ztrácejí význam, protože rázová vlna do nich vniká, převrací a poškozuje nebo ničí techniku. Odolnost stěn krytů můžeme zvyšovat:

- ochranou stěn dřevěným obložním, což je nákladné na materiál, čas a pracovní síly,

- zmírněním sklonu stěn krytů, čímž ovšem pozbývají kryty schopnost chránit techniku před rázovou vlnou,

- zmenšením hloubky krytů a zvýšením násypů k dosažení potřebné krycí výšky. Tato cesta je v současné době nejvýhodnější.

Možnosti dosažení 2. stupně ochrany

Celkovou dobu práce ženijní techniky při úpravě terénu můžeme plánovat na 14 až 15 i více hodin za jeden den.

Průměrný objem jednoho krytu je kolem 100 m³ a jeho vybudování buldozerem ve střední půdě si vyžádá dobu 3 hod., z nichž 1/6 času (16 % až 17 %) připadá na přípravu práce a dokončení objektu. Další časové ztráty vznikají pojižděním ženijní techniky mezi jednotlivými ženijními objekty např. v rámci základního postavení nebo postavení technické baterie apod. Celkové ztráty činí kolem 20 % a proto je účelné počítat s koeficientem využití techniky $K = 0,8$.

Doba skutečné práce ženijní techniky pak je 11 až 12 hodin za 1 den.

Pod tlakem času a při nedostatku ženijní techniky zřizujeme u jednotlivých prvků bojové sestavy jen nejdůležitější objekty. Pojiždění techniky se podstatně snižuje o pojiždění mezi prvky bojové sestavy oddílů a tím může koeficient využití techniky v průměru klesnout až na hodnotu $K = 0,7$.

Organická ženijní strojní rota brigády může mít 6 buldozerů a 6 automobilních lžicových rypadel, což představuje výkon ve střední půdě 420 m³/h. Může tedy vybudovat jeden prostor bojového rozmístění brigády za 48 hodin skutečné práce, tj. 4 dny.

K vybudování tohoto prostoru za 1 den museli bychom mít techniku o výkonu 20 000 m³/den (při výkonu organické ženijní strojní roty 5040 m³/den nedostává se tedy 14 960 m³/den).

Armádní ženijní brigáda má ve strojním praporu rotu zemních strojů s 8 buldozery a 4 automobilními lžicovými rypadly, což představuje výkon 5 280 m³/den.

Armádní raketová brigáda mohla by dosáhnout 2. stupně ochrany v jednom prostoru bojového rozmístění brigády za den jen při jejím posílení technikou v hodnotě téměř tří rot zemních strojů.

Řešení rozporu mezi potřebou a možnostmi

Značný objem zemních prací v prostorech bojového rozmístění a nutnost postupovat od nejdůležitějšího k méně důležitému vyžadují stanovit pořadí ženijních prací.

Těžiště ženijních prací bude na VS brigády a oddílů, v prostorech bojového rozmístění baterií, v místech technického zabezpečení oddílů a postavení technické baterie.

Z hlediska ochrany před účinky jaderných úderů budeme se snažit již v 1. pořadí ženijních prací poskytovat nejdůležitějším a nejcitlivějším prvkům (živá síla) 2. stupeň ochrany, ostatním 1. stupeň ochrany. Zřizovat úkryty lehkého typu vyžaduje zpravidla více času než práce

1. pořadí. Jednotky proto ukryjí živou sílu v nakrytých okopech a štáby většinou zůstanou ve štábních autobusech umístěných v krytech.

Při organizaci využití strojů k zemním pracem zahrnujeme do prací 1. pořadí

- úpravu cest k zaujetí i manévru uvnitř prostoru bojového rozmístění,

- úpravu pracovišť v postavení technické baterie a v místech technického zabezpečení oddílů (stanoviště k odpalování upravujeme zpravidla ručně),

- nejdůležitější úpravu terénu na VS brigády a oddílů,

- zřízení nekrytých ochranných okopů pro živou sílu u nejdůležitějších prvků bojové sestavy; u ostatních prvků bojové sestavy si ochranné okopy zřizují jednotky po zaujetí prostoru ručně nebo využívají osad,

- vybudování krytů pro odpalovací zařízení v základních postaveních a pro přepravníky s raketami v místech technického zabezpečení oddílů a v postavení technické baterie.

Ostatní technika využije přirozených ochranných vlastností terénu.

Do prací 2. pořadí zahrnujeme

- dokončení úpravy terénu na VS brigády a oddílů,

- vybudování dalších krytů pro techniku v prostorech bojového rozmístění baterií, v postavení technické baterie a v místech technického zabezpečení oddílů,

- postupnou úpravu nakrytých ochranných okopů pro živou sílu na úkryty,

- úpravu cest k opuštění prostoru bojového rozmístění.

Objem prací 1. pořadí závisí i na množství raket u brigády a v průměru může činit s úpravou cest:

— v prostorech bojového rozmístění dvou oddílů	2400 m ³
— postavení technické baterie	500 m ³
— na VS brigády	400 m ³
— úprava cest brigádního významu	200 m ³
Celkem	3500 m³

Budování prostorů bojového rozmístění při předvídaném přechodu do obrany

Při přechodu vševojskové armády do obrany, před navázáním dotyku s hlavními silami úderného uskupení nepřítele, připravujeme pro armádní raketovou brigádu

— hlavní prostor bojového rozmístění s předním okrajem 70 i více km od předpokládané čáry dotyku s nepřítelem při přechodu do obrany,

— záložní prostory bojového rozmístění (jeden stranou hlavního prostoru bojového rozmístění a druhý ve větší hloubce vlastní obrany),

— dočasný prostor bojového rozmístění pro oddíl (brigádu) blíže k čáře dotyku k úderu do větší operační hloubky nepřítele.

K organizaci využití ženíjní techniky použijí tento případ:

Podle situace má armáda přejít do obrany. Prostory bojového rozmístění připravené pro útok budou využity k úderům do větší operační hloubky nepřítele a zabezpečení přechodu do obrany. Hlavní prostor bojového rozmístění bude zaujímán postupně zhruba do 4 hodin po přechodu do obrany a do té doby mají v něm skončit hlavní ženíjní práce. K dispozici je technika organické ženíjní strojní roty brigády, přidělené roty zemních strojů, 3 buldozery a rypadlo přidělené ženíjní jednotky.

Rekognoskační skupiny zahájí průzkum hlavního prostoru bojového rozmístění v době, kdy čela vlastních dosud postupujících vojsk budou 30 km od čáry, určené k přechodu do obrany (8 hodin boje).

Ženíjní úprava hlavního prostoru bojového rozmístění

Ženíjní jednotky přidělené brigádě plní v rámci rekognoskačních skupin úkoly ženíjního průzkumu, odtarasují cesty a prostory rozmístění jednotlivých prvků bojové sestavy a s ženíjní technikou, která se přesunuje za rekognoskačními skupinami upravují cesty. Jakmile je stanoveno rozmístění techniky a pracovišť, ještě v průběhu rekognoskace, zahájí ženíjní technika zemní práce.

Ženíjní technika může začít s prací 2 hodiny po zahájení rekognoskace (viz tabulka 1). Celková doba práce ženíjní techniky do zaujetí hlavního prostoru bojového rozmístění brigádou je 10 hodin a doba skutečné práce je 7 hodin.

Dva buldozery organické ženíjně strojní roty brigády zůstanou v OZP dvou oddílů, čímž klesne výkon roty ze 420 m³/h na 340 m³/h.

Mají-li ženíjní práce 1. pořadí v hlavním prostoru bojového rozmístění skončit do zaujetí prostoru, je nutné mít ženíjní stroje o výkonu 500 m³/h (výkon žen.

stroj. roty brigády bez 2 buldozerů je 340 m³/h, nedostává se tedy 160 m³/h).

K ženíjní úpravě hlavního prostoru bojového rozmístění je nutné v daném případě určit kromě ženíjní strojní roty brigády (bez 2 buldozerů) další 4 buldozery anebo 3 buldozery a automobilní lžicové rypadlo přidělené ženíjní jednotky.

Automobilní lžicová rypadla hloubí především okopy k ochraně živé síly. Okopy pro obranu si v našem případě vyhloubí jednotky po zaujetí prostoru bojového rozmístění.

Ženíjní úprava prvního záložního prostoru bojového rozmístění

Rekognoskace hlavního prostoru bojového rozmístění může trvat 4 hodiny. Pak se rekognoskační skupina během 2 hodin může přesunout a začít rekognoskaci prvního záložního prostoru bojového rozmístění, který je stranou od hlavního prostoru bojového rozmístění. Ženíjní technika může zahájit práce za další 2 hodiny, tedy v době přechodu do obrany.

Objem ženíjních prací 1. pořadí v prvním záložním prostoru bojového rozmístění může být stejný jako v hlavním prostoru bojového rozmístění.

Ženíjní úpravu prvního záložního prostoru bojového rozmístění uskuteční přidělená rota zemních strojů.

Ženíjní práce 1. pořadí v prvním záložním prostoru bojového rozmístění mohou skončit za 8 hodin skutečné práce (11 až 12 hodin práce ženíjní techniky), tj. do 12 hodin po předpokládaném přechodu do obrany.

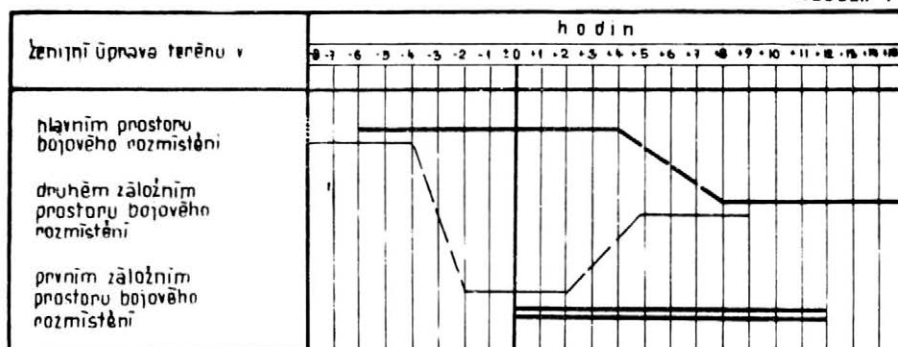
Ženíjní úprava druhého záložního prostoru bojového rozmístění

Druhý záložní prostor bojového rozmístění volíme zpravidla v místech, kde už byl rozmístěn alespoň jeden oddíl. Tím objem ženíjních prací 1. pořadí klesne ze 3500 m³ na 2300 m³.

Po dokončení ženíjních prací 1. pořadí v hlavním prostoru bojového rozmístění, přemístí se technika k ženíjním pracím 1. pořadí v druhém záložním prostoru. Po 4 hodinovém přesunu může práce začít 8 hodin po přechodu do obrany.

Ženíjní práce 1. pořadí v druhém záložním prostoru bojového rozmístění mohou skončit za 5 hodin skutečné práce (7 hodin práce ženíjní techniky) tj. do 15 hodin po předpokládaném přechodu do obrany.

TABULKA I

Z á v ě r

Uvedl jsem možný případ budování hlavního a záložních prostorů bojového rozmístění armádní raketové brigády při předvídaném přechodu do obrany.

Velmi obtížné je budovat prostory bojového rozmístění brigády při náhlém přechodu vševojskové armády do obrany. Ženíjní průzkum, odtarasení cest a prostorů rozmístění prvků bojové sestavy brigády a oddílů, úprava cest, pracovišť a stanovišť pro odpalovací zařízení jsou práce, které je nutné uskutečnit před zaujetím dříve neplánovaných prostorů bojového rozmístění. Zemní práce, související s ochranou živé síly a techniky před účinky jaderných úderů a s obranou budou uskutečněny často i po zaujetí prostorů bojového rozmístění.

autor	major Vladimír Bradáč
téma	Typizované bojové dokumenty u pluku

Význam typizovaných bojových dokumentů je dnes uznáván. Na stupni pluku půjde o

- bojový rozkaz velitele pluku;
- bojové nařízení velitele pluku;
- bojové hlášení velitele pluku veliteli svazku a
- týlový rozkaz (nařízení).

V současné době upouštíme od takové formy zpracování typizovaných dokumentů, kdy neměnné (statické) údaje jsme vpišovali do jednotlivých řádků, za nimiž byla volná místa (tečky), do kterých jsme pak vpišovali konkrétní (dynamické) údaje k dané bojové situaci. Tento způsob vyhovoval pro předání adresátům styčnými důstojníky nebo cestou podacích stanic, avšak nám podstatně nezkracoval to nejdůležitější — tj. čas. Hledáme proto nový způsob, který by umožňoval obsah dokumentu předávat technickými prostředky spojení.

Bojový rozkaz vydává velitel pluku ústně a jeho štáb jej zpracovává písemně, avšak k podřízeným jednotkám se zpra-

vidla nedoručuje. **Příloha 1** ukazuje možný vzor typizovaného dokumentu pro rychlý zápis; čísla v prvním sloupci slouží k orientaci při zápisu nebo pro snadnější další práci s tímto dokumentem. Obdobně lze si připravit typizovaný dokument pro zápis ústního rozhodnutí velitele pluku.

Při tomto způsobu musí však konečnou úpravu učinit některý z příslušníků štábu pluku.

Nejvýhodnější (i nejrychlejší) způsob je zachycovat bojový rozkaz (rozhodnutí) velitele pluku na magnetofonový pásek, který můžeme **založit jako bojový dokument** (viz příloha 1, čl. 2 Návrhu Polní služby štábů).

Pro tento účel si magnetofonový pásek upravíme, abychom k vyhledávání potřebných údajů nemuseli přehrávat určité jeho části a tím ztrácet zbytečně čas. Možný způsob je v tom, že na lesklou stranu magnetofonového pásku nalepíme v určitých intervalech barevné proužky, které označují jednotlivé úkoly; např. od žlutého proužku jsou zachyceny úkoly pluku, od modrého úkoly sousedů atd.

Bojové nařízení velitele pluku (příloha 2)

Formulář je rozdělen do tří částí. V první části je text předem připraven (natištěn), v každém řádku je číslo statistického údaje; do jeho druhé části vpisujeme konkrétní (dynamické) údaje. Okraje třetí části jsou perforovány a tato část slouží k zakódování textu z druhé části. Po vyplnění třetí části tuto odtrhneme a předáme radistovi. K předání celého nařízení pak postačí uvést číslo formuláře, číslo statistického údaje a za ním kódovaný nebo upravený text pro předání příslušný k danému číslu statistického údaje. Po předání a potvrzení se tato třetí část nalepí na zadní stranu části dvě a jedna.

Samozřejmě jak předávající, tak přijímající musí mít shodné formuláře.

Zkušenosti ukazují, že uvedeným systémem dochází často k záměně čísel mezi označením jednotlivých tabulek, kódovaných údajů z map a mezi čísly statistických a zakódovaných dynamických údajů. Je nutné proto zavést do systému číslování určitý pořádek, např.:

Trojčíslná čísla do 200 vyhradit pro čísla statických údajů, z toho celá čísla desítek pro číslování formulářů, a mapám a tabulkám vyhradit čísla od 201 do 999. Přitom je nutné rozdělit celé nařízení do logických celků (např. nepřítel, bojový úkol pluku, úkoly podřízeným jednotkám, atd.) a každý takový celek začínat vyšším číslem řádově v desítkách než předcházející: nepřítel 011 až 029, úkol pluku 031 až 039, atd.

Obdobným způsobem lze zpracovat bojové hlášení velitele pluku veliteli svazku (příloha 3) a týlový rozkaz (nařízení).

V tomto období vývoje typizovaných dokumentů je nejnáročnější úkol stanovit obsah jednotlivých dokumentů tak, aby byly stručné, jasné a vylučovaly možnost různého výkladu.

Z tohoto hlediska nelze vytvořit formulář, který svým obsahem by vyhovoval k použití v útočném, obranném nebo ve střetném boji. Takový formulář by byl značně rozsáhlý, práce s ním zdlouhavá

ztěžovala by činnost při předávání i přebírání jeho obsahu. Je nutné proto sestavit pro každý druh bojové činnosti jiný formulář a pro přehlednost je číslovat podle předem stanovené zásady, např.: formuláře pro útok čísly 010, 020, 030; pro obranu 040, 050, pro pochod 060, 070, atd. Nesouhlasím se závěrem uvedeným ve VM č. 1/1966-PT¹⁾, že „Nevidíme totiž důvod pro rozdělování formalizované dokumentace podle stupňů velení, poněvadž těchto dokumentů můžeme využívat jak na stupni pluku tak i u armády, popřípadě frontu“.

Praxe totiž ukazuje, že nelze sestavit „univerzální“ formulář, který by vyhovoval od frontu až po pluk a že největší překážky k jeho sestavení jsou dány různými bojovými úkoly na jednotlivých stupních velení a z toho vyplývající konkrétní na podřízené jednotky (útvary).

Stejně typizované dokumenty budou využívat vždy dva stupně velení a to předávající (pluk) a přebírající (prapor). Bude-li například svazek zachycovat bojová hlášení velitelů praporů, musí mít používaný formulář, tím se stupeň využití rozšíří na další stupeň velení. Vzhledem k této skutečnosti a i k tomu, že je nutná vzájemná informovanost mezi spolupracujícími jednotkami, je nutné sladit v rámci svazku využívané typizované bojové dokumenty pro bojová hlášení.

Obdobným způsobem jako bojové dokumenty lze u pluku typizovat i další pomocné dokumenty např.: předběžné nařízení, kalendářní plán opatření k přípravě a organizaci útočného boje, plán rekognoskace a organizace součinnosti, atd.

Typizované bojové dokumenty mohou poskytnout velitelům a jejich štábům skutečnou pomoc při velení jednotkám jen tehdy, budou-li odpovídat svým obsahem požadavkům, které na ně klade charakter soudobého boje.

Vývoj typizovaných dokumentů není dosud ukončen a i uvedené možné vzory mají své „vývojové“ nedostatky, avšak oproti tradičnímu způsobu zrychlují podstatně práci velitele pluku a jeho štábu.

1) str. 72: pplk. Nedvák, pplk. Dvořák, pplk. Pánek: Formalizace štábních dokumentů

BOJOVÉ NAŘÍZENÍ PRO ÚTOK

001	Bojové nařízení číslo		001
002	VS pluku v prostoru		002
003	Komu		003
004	Den / hodina		004
005	Mapa		005
011	Nepřítel: charakter činnosti nepřítel		011
012	průběh předního okraje		012
013	síla v nastávajícím pásmu činnosti		013
014	ohnisko odporu č.		014
015	ohnisko odporu č.		015
016	ohnisko odporu č.		016
017	zálohy v síle do ... v prostoru		017
018	zálohy v síle do ... v prostoru		018
019	ZHN, druh ... v prostoru...		019
020	ZHN, druh ... v prostoru ...		020
025	pravděpodobný zámysl:		025
031	Úkol praporu: posilové prostředky		031
032	využít JÚ ... do prostoru		032
033	směr hlavního úderu		033
034	BÚ – zničit nepř. v prostoru		034
035	do ... hod. ...		035
036	směr dalšího útoku		036
037	čára zasazení ... doba dosažení		037
038	osa přesunu na ČZ		038
039	VM/rychlost přesunu		039
041	Místo rozvinutí: rotní proudy		041
042	četové proudy		042
043	čára zteče		043
044	čára bezpeč. vzdálenosti		044
045	nepřekročit do ...		045
051	Dělostřelectvo: pal. příprava (přepad) v trvání		051
052	na odpory		052
053	na odpory		053
054	podpora zteče		054
055	chránit proti protizteči ze směru		055
056	chránit proti protizteči ze směru		056
057	jiné úkoly		057
061	Sousedé: vpravo – směr útoku		061
062	rozhraní		062
063	vlevo – směr útoku		063
064	rozhraní		064
071	Upřesnění úkolu, org. souč. na ČZ v prostoru ... od ... hod.		071
075	VS: osa přesunu		075
078	Doba pohotovosti k přesunu		078

Velitel tp:
podplukovník

x. y.

Vyhотовeno ve výtiscích:

Výtisk č. 1 pro:

č. 2 pro vnitřní potřebu štábu pluku

Náčelník štábu:
podplukovník

y. x.

Zapsal:

Doba doručení (předání):

BOJOVÉ HLÁŠENÍ V ÚTOČNÉM BOJI

001	Bojové hlášení číslo		001
002	VS pluku v prostoru		002
003	Komu		003
004	Den / hodina		004
005	Mapa		005
006	Výsledky bojové činnosti 4 msp: charakter činnosti (jaký úkol plní)		006
007	jednotka, směr útoku		007
008	ovládla prostor (čáru)		008
009	odráží protizteč na čáře		009
011	jiná činnost		011
012	stav jednotky		012
021	jednotka, směr útoku		021
022	ovládla prostor (čáru)		022
023	odráží protizteč na čáře		023
024	jiná činnost		024
025	stav jednotky		025
031	jednotka, směr útoku		031
032	ovládla prostor (čáru)		032
033	jiná činnost		033
034	stav jednotky		034
041	jednotka, směr útoku		041
042	ovládla prostor (čáru)		042
043	odráží protizteč na čáře		043
044	jiné údaje		044
045	stav jednotky		045
051	pal. post. dělostř. (pos. i přiděl.)		051
052	zaujímá pal. post. za přesunu		052
053	stav		053
061	charakter činnosti ostatních jednotek		061
071	Nepřítel: charakter činnosti		071
072	ohniska odporu		072
073	zálohy v síle do ... v prostoru		073
074	útočí na směr provádí protizteč		074
075	jiné údaje		075
081	Rozhodl jsem: palbou dělostř. zničit nepřítel v prostoru ...		081
082	rozvíjet úspěch na směru		082
083	a ovládnout čáru (prostor)		083
084	zasadit 2. sled v ...		084
085	odrazit protizteč nepřítel silami ...		085
086	jiná činnost		086
091	Požadavky na: palbu dělostřelectva do ...		091
092	průzkum		092
093	doplnění zásob: PHM		093
094	munice		094
095	jiného materiálu		095
096	jinou činnost		096

Velitel 4 msp:
podplukovník x. y.

Náčelník štábu 4 msp:
major x. y.

Vyhotoveno v jednom výtisku,
pro:

Zapsal:

Doba odeslání (doručení):

Příloha 1

Bojový rozkaz velitele		VS:	TAJNĚ
číslo:	32 msp	dne:	výtisk o listech
mapa:		hod.:	POCHOD a STŘETNÝ BOJ
001	Nepřítel: charakter činnosti		
002	průběh okraje obrany		
003	z prostoru ... zahájil ... v hodnotě ... směrem ...		
004	dobu použití záloh		
005	ZHN, druh ... v prostoru ...		
006	ZHN, druh ... v prostoru ...		
007	jiné údaje ...		
008	pravděpodobný zámysl		
011	použití ZHN: ... kt do prostoru ...		
012	... kt do prostoru ...		
013	... OL do prostoru ...		
021	Sousedé: vpravo: kdo/osa přesunu		
021	vlevo: kdo/osa přesunu		
031	Úkol pluku: posilové prostředky		
032	provést přesun po ose		
033	do prostoru zasazení		
034	jakého nepřítele zničit		
035	směr úderu		
036	blíží úkol		
037	směr dalšího útoku		
038	rozhodl jsem:		
039	pochodová sestava		
041	výchozí místo		
042	regulační místo č.		
043	regulační místo č.		
044	rychlost pochodu		
atd. ↓			
181	Upřesnění úkolu v prostoru zasazení		
182	Zástupci		
Velitel 32 msp:		Doba podpisu:	Zapsal:
podplukovník: x. y.		Doba doručení:	čís.:
Náčelník štábu:			
major y. x.			

Podplukovník Květoslav Maňák

SMĚRY ROZVOJE VOJENSKÉHO LETECTVA

Směr rozvoje vojenského letectva v každém státě vyplývá ze současných názorů na pravděpodobný charakter budoucí války a na úlohu jednotlivých druhů letectva v této válce. Západní státy rozvíjejí vojenské letectvo jako univerzální prostředek k vedení jaderné války i války bez použití jaderných zbraní.

Značná rozmanitost úkolů vojenského letectva předurčuje rozvoj všech druhů letectva, ačkoliv jejich specifika v sestavě letectva a předurčení podle rozsahu bojové činnosti se podstatně mění.

Budu se zabývat tím, jak rozvoj jednotlivých druhů letectva ovlivňují výsledky vědy a techniky, rozvíjející se názory na vedení soudobých válek a jiné požadavky na technické vybavení, konstrukci a výzbroj letounů.

Strategické letectvo

S objevem jaderných zbraní představovalo strategické letectvo po dobu téměř 15 let jadernou moc těchto států, které tyto ničivé jaderné zbraně měly. Se stoupajícím počtem dálkových balistických střel v sestavě ozbrojených sil se množství strategického letectva postupně snižovalo. Druhým důvodem k jeho snižování byl i vzrůst účinnosti prostředků protivzdušné obrany.

Strategické letectvo však musí existovat i nadále bez ohledu na to, že se objevily nové, účinnější bojové prostředky a současně se ztížily podmínky pro jeho bojovou činnost. Balistické rakety je nemožnou v plném rozsahu nahradit.

Tam, kde je nutné ničit pohyblivé nebo nedokonalé prozkoumané cíle (např. sklady jaderných zbraní a raket, raketonosná plavidla apod.), je strategická bombardovací letectvo schopno splnit daný úkol lépe než balistické rakety. Nejdůležitější vlastností bombardovacího letectva je pružnost jeho bojového použití. Strategický bombardér je schopen vzít na palubu větší množství jaderných prostředků a během jednoho letu zničit několik cílů. Letouny mohou během letu změnit cíl a nebo jim můžeme i zrušit úkol a vrátit je zpět. Jsou schopny vést i strategický vzdušný průzkum a spojit jej s údery na zjištěné cíle.

Hlavní pozornost při rozvoji strategického bombardovacího letectva, jako prostředku určeného k vedení globální války, je věnována zdokonalení jeho možností při překonávání protivzdušné obrany.

Jedním ze základních směrů tohoto rozvoje je **vyzbrojení letounů raketami „vzduch—země“**. To umožňuje úder na určený cíl z velké vzdálenosti, aniž by le-

toun dosáhl oblasti účinků protivzdušné obrany. Americký těžký bombardér B-52 je např. vyzbrojen raketami „HOUND DOG“, jejichž dolet na velkých výškách je až 1000 km a anglické bombardéry typu VIKTOR a VULKAN raketami „BLUE STEEL“ s dosahem 160 km. Strategické bombardéry tím získávají kvalitativně nové vlastnosti — stávají se strategickými nosiči raket. Přitom si však zachovaly schopnost používat i bomby s jadernou, chemickou, zápalnou i klasickou trhavou náplní.

Dalším směrem zdokonalování bombardovacích letounů je jejich **vybavení zařízením k rušení radiotechnických prostředků protivzdušné obrany**. Téměř všechny velké státy vybavují bombardovací letectvo zařízením k aktivnímu a pasivnímu rušení radiolokátorů PVO i rádiových frekvencí. Např. strategický bombardér USA má až 15 vysokofrekvenčních vysílačů — rušičů. Kromě toho mají letouny rakety, které po odpálení vysílají a tím imitují infračervené záření leteckých motorů a tak na sebe přitahují pozornost prostředků PVO.

Letouny jsou také vybaveny **speciálními navigačními přístroji k letu na malých a přízemních výškách**, kde při delších tratiích letu je již pozorovatelné zakřivení povrchu země.

Strategické letectvo neztrácí svůj význam v budoucnosti. V součinnosti s tím, plánují např. USA doplnit bombardovací letectvo vysoce výkonnými a dokonalými letouny typu B-111 s rychlostí do 2800 km/h a doletem okolo 6500 km. Rovněž i uveřejněné zprávy o intenzivní práci na nadzvukovém dopravním letounu TU-154 v SSSR dovolují udušat si názor, že souběžně s tím je konstruován i obdobný letoun vojenské verze jako strategický bombardér.

Taktické (frontové) letectvo

Je to nejpočetnější a rychle se rozvíjející druh letectva, určený převážně k bojovým úkolům na válčišti v součinnosti s pozemními vojsky. Jeho význam v soudobých operacích je nadále značný bez ohledu na to, že téměř všechny stálé objekty v pásmu frontu na celou hloubku operace jsou v dostřelu raket s jadernou náloží. Vyplyvá to z těchto skutečností:

1. V souvislosti s růstem mobilnosti vojsk a dynamiky bojů a operací značně vzrůstá počet pohyblivých a malorozměrných cílů na bojišti a v týlu (asi 50—60 % z celkového počtu cílů, které mají být v průběhu operace zničeny). Letectvo může tyto cíle ničit účinněji než rakety.

2. V případě války bez použití jader-

ných prostředků je taktické (frontové) letectvo hlavní prostředek ničení nejen většiny malorozměrných a pohyblivých cílů, nýbrž i všech stálých objektů mimo dostřel dělostřelectva.

Proto v obou případech bude úspěch operací pozemních vojsk na bojišti závislý na početném a dobře vycvičeném frontovém letectvu. Jen ono může nepřetržitě podporovat svazy a svazky v podmínkách prudkých bojů, náhlých změn situace, při plnění úkolů na samostatných směrech s průchodem prostorů s vysokou úrovní radioaktivního zamoření a při překonávání jiných nepředvídaných překážek.

Velký význam mají letouny s větším rozsahem bojových možností než tomu bylo dříve. Tyto tendence v rozvoji letectva západních států se projevují především ve vybavování leteckých útvarů a svazků převážně víceúčelovými stíhačskými letouny, které mohou plnit celý komplex úkolů letectva na bojišti, tj. leteckou podporu i ochranu svazků pozemních vojsk, boj o nadvládu ve vzduchu, izolaci bojiště, operaci a taktický vzdušný průzkum. V letectvu USA i ostatních států NATO jsou letouny tohoto typu reprezentovány taktickými stíhači.

Víceúčelový taktický stíhač je značně těžký letoun s různorodou výzbrojí a výstrojí a počítá se s ním k činnosti na celou hloubku bojiště. Rychlostní a výškové charakteristiky takového letounu — stíhače (např. americký F-105) dovolují použít jej k případům a ničení vzdušných cílů.

Víceúčelové letouny jednoho typu ve výzbroji svazků a útvarů frontového letectva ulehčují a zjednodušují otázky materiálně technického a týlového zabezpečení. Manévr záložními týlovými útvary (letištěními prapory) v daném případě se neomezí na jeden svazek, ale může být v rámci celé letecké armády.

Konstrukce takového víceúčelového letounu, který by stejně efektivně ničil vzdušné i pozemní cíle, je velmi obtížná a konstruktérům hlavních leteckých velmocí se zatím nepodařilo ji v plném rozsahu dorešit. Proto současně s taktickými stíhači, přizpůsobenými hlavně k ničení pozemních cílů (stíhači bombardéři), zůstává ještě požadavek mít ve výzbroji taktického letectva letouny ke vzdušnému boji (přepadové stíhače). Protože jsou lehčí a obratnější, mohou ničit vzdušné cíle na dostatečně velké vzdálenosti samonaváděcími nebo řízenými raketami typu „vzduch—vzduch“ [8—10 km].

Taktický stíhač tohoto typu může mít k účinné podpoře i pumy různé váhy s rozlišnou bojovou náplní (jaderné, che-

mické, zápalné, tříštivotrhavé apod.). Současný taktický stíhač je vysoce účinný a pohyblivý bojový letoun, schopný zjišťovat nepřítel na zemi i ve vzduchu a ničit ho raketami, pumami i střelbou z kanónů.

Ačkoliv má taktický stíhač velkou palebnou možnost a nadzvukovou rychlost, vyžaduje dále zlepšit bojové možnosti, zvláště schopnost překonávat činnost prostředků protivzdušné obrany (stíhačů i PL raket.)

Jedním z důležitých směrů zvyšování účinnosti použití taktických stíhačů v podmínkách vysoce rozvinuté a pohotové PVO jsou lety ve velmi malých a přízemních výškách (50–100 m nad terénem) se zvláštními druhy manévru v prostoru PVO a aktivním rušením radiotechnických prostředků protivníka. Jsou různé způsoby manévru při ztečích na pozemní cíle z malé výšky. Ať je to odhoz ze stoupání do 90° nebo přes 90°, vždy to vyžaduje zvláštní způsob přiletu k cíli i samotného zaměřování. Z toho vyplývá vybavit letoun speciálními přístroji k navigaci, zaměřování a bombardování.

Další možnost obrany proti PVO je použití kanónové střelivo, popřípadě raket, které jsou alespoň krátkodobě zdrojem infračerveného záření, dávají velký radiolokační odraz a mohou tak dezorientovat nejen nepřátelské radiolokátory, nýbrž i odpálené PL řízené střely.

Přízemní lety při velkých rychlostech vyžadují rovněž vyšší nároky na konstrukci a pevnost letounu. Řeší se v současné době jednak zdokonalením jejich aerodynamických vlastností a jednak i použitím nových konstrukčních materiálů. Na maximálních nadzvukových rychlostech mohou létat taktičtí stíhači jen ve velkých výškách (10 km i více). Avšak činnost na takových výškách je možná jen v tom případě, je-li zaručen požadovaný výsledek úderů na určený pozemní cíl a let probíhá v prostoru (pásmu) slabé nebo přede- umlčené PVO.

Jiné důležité způsoby ke zvyšování bojových možností taktického letectva jsou např.:

— **Zdokonalování raketové výzbroje letounů.** Vzdálenost odpálení raket, kterými jsou vyzbrojeny v současné době taktické letouny, je 6–10 km. Použití těchto raket zvyšuje přesnost útoku, letoun však musí ve většině případů vletět do prostoru účinné palby PLRS. Proto v rozvoji letounové raketové výzbroje je na prvním místě zvýšit dostřel raket typu „vzduch—vzduch“ a vybavit je dokonalým rádiovým povelovým systémem navádění. Velký význam má i vybavení taktických stíhačů

raketami, které se mohou po odpálení samy navést a vyřadit pracující radiolokátor PVO nepřítel (v USA vývojový typ rakety SHRIKE).

— **Zavedení automatizovaného systému velení.** Lety na nadzvukových rychlostech ztěžují vyhledávat cíle, zaujímat stíhačem výchozí ke zteči a znatelně zkracují dolet (zvýšená spotřeba paliva).

K bezpečnému zjištění cíle (stíhačem) a vytvoření příznivých podmínek před odpálením raket, je stíhač naváděn na cíl pomocí automatizovaných systémů velení, při nichž pilot musí letět podle stanoveného programu a nařízených režimů. Taktické letectvo je postupně vybavováno automatickými systémy velení, které používají z radioelektronických přístrojů na zemi a na palubě letounu. V dalším rozvoji je kladen důraz na zdokonalování plně automatizovaných systémů velení a navádění, zcela odolných proti jakémukoli radiotechnickému rušení.

Vojskové letectvo

Jeho význam jako druhu letectva neustále roste, je určeno k přepravě taktických výsadků, diverzních skupin, k zabezpečení spojení mezi vojsky, k přesunům vojsk, odsunutí raněných, některým úkolům bojového zabezpečení, materiálně-technickému zásobování a dalším. Jeho počty se rychle zvětšují a je vybavováno nejnovějšími typy vrtulníkové techniky, především vrtulníky různé nosnosti, které mohou být vyzbrojeny — jak ukazuje válka ve Vietnamu — kanóny i raketami „vzduch—země“.

Schopnost vrtulníků startovat a přistávat z malých ploch a létat těsně nad terénem s využitím terénních nerovností k vlastní bojové činnosti, umožňuje jejich využití nejen ve svazcích, nýbrž přímo v útvech a jednotkách.

Můžeme předpokládat, že základním směrem v rozvoji vojskového letectva bude výstavba těžkých vrtulníků (současně se středními a lehkými), schopných přepravit výsadky do týlu protivníka a přesunovat vojska i bojovou techniku k rychlému manévru a přeskupení vojsk na bojišti. Výzbroj vrtulníků bude dále zdokonalována, aby se mohly alespoň částečně chránit proti nepřátelským letounům a byly schopny při letu do týlu nepřítel umlčovat prostředky PVO a v omezeném rozsahu uskutečnit i palebnou podporu vlastních vojsk. Z vrtulníkového letectva, které bylo dosud jen pasivním prostředkem, určeným k přepravě vzduchem, se postupně stává aktivní bojový prostředek, schopný řešit i dílčí palebné úkoly.

Letectvo protivzdušné obrany

Vzhledem ke své vysoké pohyblivosti je jedním ze základních prostředků PVO, zvláště jde-li o ochranu rozsáhlých prostorů, s důležitými objekty, komunikacemi nebo uskupením vojsk. Jeho specifický význam se však snižuje s růstem množství PLRS v systému PVO.

Základ letectva PVO tvoří přepadový stíhači pro každé počasí. Jejich hlavní předností je schopnost přepadu vzdušných cílů (letounů i křídlatých raket) na velké vzdálenosti od bráněného prostoru nebo objektu ještě dříve, než útočící letouny mohou shodit pumy nebo odpálit rakety „vzduch—země“.

Vybavení stíhačích přepadových letounů raketami „vzduch—vzduch“ a palubními radiolokátory k vyhledávání cíle a zaměřování, umožňuje již nyní zjišťovat a ničit letouny a křídlaté rakety za ztížených povětrnostních podmínek a v noci i na vstředním kursu nebo stranově (z boku), což je zvláště důležité ke včasnému přepadu letounů — nosičů dálkových raket „vzduch—země“.

V dalším zdokonalování přepadových stíhačů je snaha zvětšit palebnou sílu zlepšením raketové výzbroje a jejich navigačních systémů, vybavením dokonalejšími radiolokátory k vyhledávání cílů a zaměřování a snížení účinků radiotechnického rušení na palubní rádiové a radiolokační přístroje. Nové konstrukční prvky a stavební materiály zlepšují letové charakteristiky, jako dostup, dolet, a rychlost. Prohlubují rozsáhlé výzkumné a zkušební práce, které snižují závislost provozu letounů na kvalitě letiště, např. zkrátit start (startovací rakety, kolmý start), doběh při přistání (brzdící padáky, zachytaná lana), zlepšit konstrukci letounů a přístrojů k používání travnatých letišť. S tím souvisí i zkvalitnění výcvik pilotů, aby bylo možno využít jako letišť dálnic a vyhovujících úseků silnic.

Podle dostupných pramenů je v USA konstruován přepadový stíhač na základě zkoušeného prototypu A-11 a má mít maximální rychlost přes 3000 km/h, dostup více než 30 km a má být vyzbrojen raketami „vzduch—vzduch“ s doletem 160 km.

Velký význam má také snižování výšek bojového použití stíhačů k úspěšnému boji s nízkoleťícími cíli. Stíhači jsou vybaveni palubními radiolokačními zaměřovači, které vymazávají rušení a odrazy od země, takže mohou vyhledávat nízkoleťící cíle a odpalovat proti nim rakety i na větší vzdálenosti.

K velení stíhačům z velitelských stanovišť slouží automatizovaný systém, který

zabezpečuje na obrazovkách a planšetech přehled o vzdušné situaci, zjišťuje výpočty k úspěšnému přepadu cíle a předává stíhači potřebné prvky letu. Další vývoj v této oblasti směřuje ke zdokonalování navigačních systémů cestou zrychlení a zpřesnění výpočtů potřebných prvků k letu stíhače a jejich předání na palubu letounu.

Současně jsou zkoumána a zaváděna technická zařízení, která zvětšují úspěch součinnosti přepadových stíhačů s útvary PLRS v prostoru činnosti PLRS, zpřesňují způsob navádění PLRS na cíl a tím zmenšují bezpečnostní vzdálenost mezi prostorem činnosti přepadového stíhače a PLRS. Tím se zvětšuje prostor společné a současné činnosti stíhačích letectva a PLRS při ochraně jednoho prostoru nebo objektu.

Průzkumné letectvo

Ke vzdušnému průzkumu používá se stejných typů strategického a taktického letectva, jako k bojové činnosti. Místo pum, raket a jiné výzbroje jsou však letouny vybaveny fotografickými a radiotechnickými přístroji, které umožňují získávat a upřesňovat údaje o sestavě, uskupení a výzbroji protivníka, o jeho důležitých objektech na bojišti a hlubokém týlu.

Některé státy postavily ke strategickému vzdušnému průzkumu speciální průzkumné letouny (např. americké U-2, SR-71).

Použití průzkumného letectva, bez ohledu na zdokonalování jeho letounů i průzkumných zařízení a přístrojů, je spojeno se značnými obtížemi, hlavně vzhledem ke složitostem při překonávání činnosti prostředků PVO. V souvislosti s tím jsou k plnění průzkumných úkolů konstruovány rychlé letouny s dostupem 30 km i více, schopné v krátké době překonat PVO na její horní hranici, kde je obtížné využívat efektivně stíhačů a praktický dostřel PLRS dosahuje svého maxima. Na palubě průzkumných letounů jsou instalovány radiolokátory pro stranové vyhledávání, které mohou sledovat prostor oboustranně od trati letu, aniž by letoun narušil státní hranice a nebo vletěl do prostoru činnosti PLRS. Dalším předpokladem úspěšného vzdušného průzkumu je vybavit letouny vhodnými fotografickými a radiotechnickými přístroji, které by umožňovaly průzkum na malých a přízemních výškách při velké rychlosti letu. Současně s tím se řeší rychlé předání výsledků vzdušného průzkumu ještě s paluby letounu za letu, pokud možno ihned po zjištění cíle, aby bylo možno využít výsledků co nejdříve.

Velký význam má také konstrukce bezpilotních letounů pro taktický a operační vzdušný průzkum, které by byly vybaveny různými průzkumnými zařízeními a současně i automatizovaným systémem k předávání výsledků ještě za letu.

Dopravně výsadkové letectvo

Je určeno k přepravě vzdušných výsadků (přistávacích i padákových), útvarů pozemních vojsk na velké vzdálenosti, přísunu materiálně technických prostředků a zásob a k dalším úkolům. Jeho letounový park se ve všech zemích zdokonaluje a rozšiřuje. Do výzbroje přichází ve velkém množství sériově i nově zkonstruované letouny. V USA útvary a svazky dopravního letectva jsou vybavovány místo vrtulovými letouny vesměs letouny turbomotorovými (C-130) s únosností 16–20 tun. Současně s tím začala výroba těžkých proudových dopravních letounů (C-141), které jsou přizpůsobeny pro dopravu bojové techniky do váhy 50 tun. Konstrukteři SSSR zdokonalují a dále rozvíjejí těžké proudové dopravní letouny typu TU-134 a TU-154. Tendence dalšího rozvoje dopravního letectva jde cestou zvyšování

nosnosti letounů, zvětšování jeho doletu a rychlosti, zkracování délky vzletu a přistání (JAK-40, HC-142).

Těžké dopravní letouny jsou vybaveny radiotechnickým a radionavigačním zařízením, které zabezpečuje let v bojové sestavě letek, ulehčuje upřesnit plochy k vysazení i umožňuje rádiové a radiotechnické rušení k vlastní ochraně proti nepřátelské PVO. To dovoluje podstatně zmenšit hloubku proudů leteckých dopravních útvarů (jednotek), přesně přiletět na plochu vysazení, urychlit vysazení nebo vložení výsadků za ztížených povětrnostních podmínek a v noci a také ztížit nepříteli použití stíhačů a PLRS proti dopravním letounům.

Současně s tím se projevila tendence stavět dopravní letouny, které by umožnily hromadné vysazování z několika různých, od sebe oddělených, vysazovacích otvorů na palubě letounu. To by podstatně zkrátilo dobu vysazování, zmenšilo prostor vysazení jednotek a tím i zkrátilo dobu shromáždění výsadkářů po doskoku a jejich přechod k plnění dalších úkolů. Používá se rovněž i různých zařízení k vysazování bojové techniky nejen na padácích, ale i bez nich, při letu nad plochu vysazení na minimální výšce (1–2 m).

Závěr

Všeobecnou tendencí rozvoje všech druhů letectva v nejbližších letech je dále zvyšovat rychlost, dolet a dostup letounů a současně zkracovat vzletové i přistávací charakteristiky letounů. Intenzivně pokračuje vývoj a konstrukce orbitálních kosmických a jiných druhů letounů, které by měly kvalitativně nové bojové vlastnosti. Letouny, které budou létat na oběžné dráze, budou mít po technické stránce prakticky neomezený dolet. Dá se předpokládat, že dolet bude hlavně omezen zabezpečením životaschopnosti pilota ve vzduchoprázdnu v podmínkách beztlakého stavu a doplňováním bojových prostředků, které by takový letoun měl používat.

Konstrukce a hlavně praktické použití takových typů letounů je zatím poměrně vzdálenou perspektivou rozvoje letectva. Avšak současný stav vědy a techniky v ekonomicky nejvíce rozvinutých zemích dovoluje řešit i tyto úkoly. Současný stupeň rozvoje spojovacích a průzkumných družic tento směr vývoje potvrzuje.

V rozvoji vojenského letectva rysují se v současné době dva základní směry. Jeden směr, ke zdokonalování bojových vlastností letounů, které jsou ve výzbroji jednotlivých druhů letectva a druhý k rozsáhlému vývoji kosmických a orbitálních letounů.

TVORBA INFORMAČNÍHO TOKU V ČSLA

Po důkladných teoretických úvahách a rozborech přistupujeme k realizaci změn, které mají zlepšit dosud platné zásady, způsoby a formy velení. Jejich cílem je dosáhnout takového obsahu a takových forem velení, které by odpovídaly dané etapě vývoje společnosti a současné technické úrovni. Při tom si musíme být vědomi, že o kvalitě plnění tohoto úkolu budou rozhodovat lidé, které je třeba k realizaci získat a připravit.

V čem tkví kořeny požadavků na zvědečtení, zmechanizování a zautomatizování řídicích systémů, o nichž se tak mnoho mluví, ale jejichž realizace je v podstatě na počátku?

Zvědečtení předpokládá v první řadě dosáhnout maximální objektivnosti v procesu řízení a velení. Mezi vědeckostí a objektivností je přímá závislost. O vědeckém řízení a velení můžeme mluvit teprve tehdy, vytvoříme-li objektivní podmínky k rozhodování, a to tak, aby rozhodování se blížilo co nejvíce platným zákonitostem a podléhalo co nejméně subjektivním intuicím. Při tom, i při zcela automatizovaném systému, bude za každým rozhodnutím stát vždy člověk. A člověk je schopen postihnout jen určitá

data, jen určitý obsah kvantitativní a kvalitativní stránky informací, uskutečnit jen určitý rozbor a dopracovat se jen určitého, omezeného počtu variant, jemu dosažitelného.

Jsou však data, zpracovaná člověkem a přijaté varianty mezní hodnotou všech možných variant? Obvykle nejsou a ve většině případů tzv. složitějších vztahových jevů, nikdy nejsou. Nezbyvá tedy než data co do kvantity i kvality zpracovávat strojově a strojově určovat vzájemné závislosti a získávat možné varianty, různé hodnoty. Od člověka budeme chtít odpovědný výběr jedné ze strojově zpracovaných možných variant. K získání větší objektivnosti je proto nutné vytvořit integrovaný informační systém jako zdroj znalostí. Organizační předpoklady jsou vytvořeny. Nastupuje však těžší práce, tj. práce tvorby celkové obsahové informace a ruku v ruce s tím boj za myšlení lidí, náčelníků i pracovníků, aby pochopili význam informačního systému, aby pochopili, že tohoto systému budou využívat a že jim bude usnadňovat práci — plnit úkoly, a aby proto spolupráci na jeho vytvoření pokládali za svou povinnost. Někteří z nich budou práci podceňovat

vzhledem k zakořeněným názorům na informaci jako na administrativní prvek papírové vojny — v tom špatném slova smyslu. Zde bych uvedl citát z jednoho sovětského materiálu: „Řada lidí po instinktu nemá ráda administrativu a chovají se k ní, jako když jim zubař trhá zub.“ S nesprávným postojem k administrativě a tím i k vlastní informaci můžeme se setkat u lidí, kteří buď neznají nebo nevědí o co jde a nepochopili dosud stupeň vývoje i úlohu a místo administrativy — v tom dobrém slova smyslu — jako jeden z vážných faktorů vědeckého řízení. Na adresu všech těch, kteří jednak podceňují, jednak přehlížejí význam tvorby informačního toku, je nutné říci jednoznačně: Integrovaný informační systém je prvek zákonitě zcela objektivní, poněvadž to vyžaduje vývoj a potřeby změn ve formách i obsahu velení. Dnes již nelze velet a rozhodovat podle okamžitých nápadů, intuitivně, nýbrž opravdu jen na základě faktů a hlubokých rozborů. Je zde otázka, zda tvorbě integrovaného informačního systému pomůžeme a tím zkrátíme na nejmenší míru přechodnou dobu, po kterou bude ještě nutné setrvat při dosavadních formách a obsahu velení, anebo nenajdeme u sebe dosti odvahy a budeme se snažit ve starých metodách a obsahu velení pokračovat a tím brzdit tvorbu něčeho nového. Můžeme se setkat ještě s jedním postojem — a ten by byl nejhorší — tj. že sice budeme navenek hlásat podporu, ale v praxi setrvávat na starém a tvorbu nového podkopávat.

Zdůrazňuji, že integrovaný informační systém je mnohoobsažný, s řadou závislostí a vzájemných vztahů a nemůžeme předpokládat, že jej vytvoří uzavřená skupina lidí. Konečného cíle můžeme dosáhnout jen společným úsilím všech příslušníků a pracovních kolektivů a při tvorbě obsahu pak musí rozhodující podíl mít vedoucí pracovníci všech stupňů.

Hlavním polem působnosti integrovaného informačního systému, jak sám název říká, je „informace“, její sběr, shromažďování, třídění a zejména využívání. Shromažďování informací je složitý myšlenkový proces, závislý na řadě psychologických faktorů jako intuice, asociace, zámysl apod. Máme-li řešit celý proces informace, nemůžeme se vyhnout tomu,

abychom neřešili současně problém „člověk a technika“, protože dobře pracující informační systém může být s to splňovat novou kvalitu obsahu velení jen za masového použití strojů ke zpracování informací. Přiznávám, že ani dnes nebývá nikde informací málo, nýbrž naopak mnoho. Množství informací přesahuje často možnosti, aby člověk tyto informace vůbec zpracoval a mohl jich využít, i když nelze opomenout i některé organizační nedostatky, které často brání, aby daná informace našla vždy všechny nebo správné adresáty. Strojové zpracování informací nám má pomoci zpracovávat potřebné množství informací v kvalitativní stránce a vyloučit dále neznalost, opětovné vyžadování stejných nebo obdobných informací, duplicitu ve své kvalitativní stránce.

Půjde především o určení obsahu toho, co potřebujeme ke svým rozhodnutím, abychom mohli nově velet. Je nutné odmyslet si již starou praxi „raději toho vědět mnoho, však někdy to mohu potřebovat“. Znalost zbytečných detailů často práci více ztěžuje než ji usnadňuje. Navíc takovéto vyřazování informací vede k registraci, ne k jejich využívání k objektivnímu rozhodování. Navíc nebývá nikdy dost přenosových cest a pak množství často nepotřebných informací kapacitu přenosů vyčerpává. Tvůrce informace je tak zbytečně zatěžován a odváděn od tvůrčí, hodnotnější práce. Práce s informací takového obsahu i kvantitativně, jak u zpracovatele tak u adresáta, upadá do formalnosti, stává se nositelem byrokracie a ne nositelem podnětů vědeckého řízení a rozhodování.

Při tvorbě informací je závažným kritériem čas. Každá informace jakkoliv rychlá má vždy svoji relativní i absolutní zastaralost. Při tvorbě informací musíme velmi citlivě odlišovat informace řídicí od informací statistických. Řídící informací můžeme požadovat jen o tom stupni, který řídíme, s doplňující — prověřující — o jeden stupeň níže.

S tvorbou informací je jistě spojena ještě řada dalších problémů. Je jich proto více, že v praktickém uplatňování zákonitostí vědního oboru teorie informací jsme v resortu ministerstva národní obrany na samém počátku. Při realizaci jsme vedeni snahou, aby činnost k vytvoření

integrovaného informačního systému byla co nejkratší. Při tom chceme aby nové náhledy se brzy projevily jak v podmínkách složek a správ ministerstva, tak zejména na podřízených stupních vojenských okruhů a armád.

Na počátku budou řešeny zejména otázky metodické, které ve svém závěru vyústí v organizační i obsahovou strukturu integrovaného informačního systému.

Půjde o pět vzájemně závislých oblastí:

1. Metodická práce na sběru, třídění a využívání informací,

2. metodika tvorby všeobecných číselníků o základních ukazatelích života armády,

3. vytvářet podmínky k formalizaci dokumentů jako základních nositelů informací,

4. metodicky koordinovat výkaznictví a všeobecnou vojenskou statistiku,

5. rozborová činnost v oblasti racionalizace metod práce štábu.

To jsou některé problémy tvorby integrovaného informačního systému.

Zdůrazňuji, že cíle můžeme dosáhnout jen seriózním přístupem k problému a těsnou spoluprací pracovníků všech složek s odbornými orgány, které jsou pověřeny realizací. Úkol také zasloužil, abychom se k němu vraceli i na stránkách vojenského tisku a konkrétně jej řešili.

Podplukovník docent Ján Z v a d a, CSc.

KDO JE GENERÁL A. BEAUFRE?

Odstrašování a strategie

V roce 1964 vydalo nakladatelství A. Colin v Paříži knihu „Odstrašování a strategie“.¹⁾ Jejím autorem je generál André Beaufre, jeden z neplodnějších, nejtalentovanějších a možná také nejautoritativnějších současných francouzských vojenských teoretiků. Kniha je rozdělena do dvou částí

- Zákony odstrašování.
- Důsledky odstrašování.

Redakce našeho časopisu se rozhodla informovat čtenáře o jejím obsahu formou kritickoanalytické recenze, uveřejňované na pokračování v tomto pořadí:

- I. Beaufrova koncepce strategie a koncepce odstrašování.
- II. Analýza bilaterálního a multilaterálního odstrašování.
- III. Vojenské a politické důsledky odstrašování.

I. BEAUFROVA KONCEPCE STRATEGIE A KONCEPCE ODSTRAŠOVÁNÍ

Jméno generála A. Beaufra bylo u nás ještě před několika lety takřka neznámé. Pouze ti pracovníci, kteří systematicky sledovali a pečlivě četli francouzský odborný vojenskoteoretický tisk si mohli všimnout, že se občas objevilo v záhlaví několika kratších článků, které tehdy nevzbudili žádnou mimořádnou pozornost. Generál Beaufre zřejmě neměl čas intenzivněji psát o problémech vojenské strategie. Byl zaměstnán v různých vojenských orgánech francouzské armády, v NATO a jako představitel Francie působil též ve stálém vojenském výboru paktu ve Washingtonu.²⁾ Ale jak sám podotýká, v předmluvě ke své knize „Odstrašování a strategie“, dlouhá léta hodně přemýšlel o smyslu a povaze naší epochy, o Evropě, o osudech a perspektivách „křesťanské civilizace“, o postavení Francie ve světě atd.

Zdá se, že paralelně s tím tvořil svou vlastní koncepci řešení mezinárodních rozporů, usilovně hledal způsob jak zažehnat hlubokou krizi evropského a francouzského kapitalismu, až objevil nové, komplexní, v mnohém směru originální východisko. Jedině tak si lze vysvětlit, proč mohl svou dráhu vojenského teoretika začínat tam, kde mnozí jiní autoři obvykle už končí — vydáním programového díla, z něhož jsou nesporně všechny jeho další práce odvozeny. „Úvod do strategie“³⁾ zaujímá mezi nimi místo onoho pevného bodu, z něhož se jako z vrcholku

¹⁾ Dissuasion et stratégie, Paris 1964

²⁾ Generál A. Beaufre získal značné zkušenosti zejména na úseku štábní služby. V posledním roce války byl náčelníkem operačního oddělení štábu 1. francouzské armády. Po válce byl zástupcem náčelníka štábu Spojeneckých pozemních sil Západoevropské unie. Zúčastnil se bojů v Indochíně. Po návratu do Evropy velel 2. mechanizované divizi, v roce 1955 byl velitelem vojenské oblasti v Alžírě. Za anglo-francouzské agrese proti Egyptu v roce 1956 velel francouzskému expedičnímu sboru. Potom byl zástupcem náčelníka štábu vrchního velitele Spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě.

³⁾ Introduction à la stratégie, Paris 1964.

Poznámka redakce: Překlad knihy vyjde v nakladatelství „Naše vojsko“ v druhé polovině roku 1967.

pyramidy všechny ostatní rozbíhají a zase opět sbíhají, zpodobněné do podivuhodných teoretických schémat, nezřídka vyjádřených v neobvyklých geometrických tvarech a názorných pomůckách. „Úvod do strategie“ lze označit za teoreticko-filosofický základ jeho doktríny, za obecnou teorii strategie. Autor je koncipoval na vysokém stupni zobecnění a prokazuje nespornou schopnost abstraktního a analyticko-syntetického myšlení. Ne náhodou byl zařazen u nás známým Lidell Hartem do kategorie teoretiků, schopných na vědecké úrovni formulovat západní strategii. Tentýž autor hodnotí Beaufreův „Úvod do strategie“ jako vůbec nejuplněnější a nejpreciznější formulovaný traktát o strategii, napsaný za života nynější generace,

Generál Beaufre se opravdu snaží postavit buržoasní vojenskou ideologii na obecnější teoretický základ a pokud možno jí dát exaktní metodu na způsob fyziky, matematiky atd. Na mnoha místech knihy věcně analyzuje současný stav i problémy vojenské strategie vyspělých kapitalistických zemí, formuluje nové úkoly, samozřejmě s přihlédnutím k současným potřebám a zájmům západní Evropy, pozorováním očima gaullistické Francie. Co nás u autora nejvíce zajímá, je metoda, která mu umožňuje konstruovat takové myšlenkové útvary, které — přes nespornou dávku fantastičnosti a schematičnosti — zůstávají vnitřně solidně propojeny v organický skloubený celek, příliš nenarušený různorodou pestrostí použitého materiálu.

Jeho dílo je v nejvyšší možné míře okleštěno od rušivých prvků vulgární apologetiky, tak typické pro četné americké nebo západoněmecké autory. Přesto nelze ani o něm tvrdit, že by bylo společensky neangažované. Naopak. Uchovával si všechny rysy třídní ideologie, jenže ideologie umísťované snad až na samé hranici možnosti poznání, daným objektivními podmínkami a historickým postavením současného kapitalismu. Beaufre vychází z reálné skutečnosti, snaží se poznat a odhalovat její vlastní rozpory tendence, směry budoucího vývoje a navrhuje jí totu cestu, která se vládnoucím kruhům ve Francii zdá být, vzhledem k jejím možnostem, nejvýhodnější a nepřijatelnější.

Marxisté posuzují však ideje vždy z hlediska nejen gnoseologických, ale i historických a především třídních zdrojů a souvislostí.⁴⁾ Aplikujeme-li tuto me-

todu, shledáme, že hlavní v Beaufrově učení je nukleární zastrašování — úsilí uchovat a ještě více rozvinout nukleární zbrojení v pochybné naději, že se dá přetvořit v neúčinnější faktor míru. Kdo však může mít existenční zájem na atomovém zbrojení, kdo v něm hledá záchranu, pomoc, východisko? Které síly je nezbytně nutně potřebují jako trvalý a hlavní nástroj své expanzivní politiky? Na tuto otázku nemusím zde odpovídat.

NOVÉ POJETÍ STRATEGIE

Poněvadž odstrašování vystupuje v Beaufrově pojetí jako klíč k pochopení současné strategie, je třeba výkladu problematiky zákonů a důsledků „dissuasion“ předeslat stručnou rekapitulaci některých důležitých pouček o strategii. „Strategie je umění nechat spolupůsobit sílu za účelem uskutečnění cílů politiky.“⁵⁾

Z této definice vyplývá, že se autor v tomto bodě rozchází jak s tradičním Clausewitzovým, tak i L. Hartovým pozdějším novelizovaným určením obsahu pojmu strategie. Clausewitz jak známo, chápal strategii jako umění používat bitvy jako prostředek k dosažení cílů války; válku považoval za nejkrajnější a nejostřejší formu a vyústění politického boje. Britský vojenský teoretik L. Hart interpretoval termín strategie jako „umění rozdělovat a používat vojenské prostředky ke splnění politických cílů.“⁶⁾ Beaufre odmítá tuto definici jako chybnou, protože počítá jen s vojenskými silami, ačkoli každá strategie, jak říká, musela vždy vycházet nejen z vojenských, ale i psychologických, diplomatických a ekonomických faktorů. Jde-li o válku totální, strategie musí být rovněž totální, tedy ne jen vojenská, ani ekonomická či politická atd.

rou nelze formálně odvodit z lineární korespondence jejích prvků s faktory politické praxe vládnoucích tříd. Beaufre rozvíjí určité, byť převážně dílčí, přesto však dosud nebylé a v širším měřítku nepoužité metodologické přístupy. Nabízí odlišnou definici strategie. Analyzuje dnešní světový strategický systém a rozčleňuje jej do určitých strategických rovin (niveaux), chce odhalit jejich specifické zákony. Bylo by krajním zlehčováním myslet si, že jako představitel buržoazní ideologie musí být nošitelem, věštce jen zpátečnických poznatků. Není tomu tak. Vždyť i ve vývoji buržoazní vědy se prosazuje dynamika vlastního vývoje teorie. I zde je možný relativní postup vpřed, jako to názorně demonstrová francouzský prezident de Gaulle v některých aspektech své zahraniční politiky.

5) A. Beaufre, Introduction à la stratégie, str. 16

6) C. Delmas, La stratégie nucléaire, Paris 1983, str. 17

4) Samotným zjištěním společenské vázanosti a podmíněnosti teorie se ještě neřeší otázka její pravdivosti a použitelnosti. Jakákoliv společenská teorie má svou autonomní vnitřní strukturu, kte-

Totální strategie se vymyká z kompetence vojenských generálních štábů a ministrů, patří plně do resortu vlád, státníků, politiků apod.

Toto pojetí se sblíží se svými některými aspekty s marxistickým, které každou přeměnu vědeckých poznatků v systému strategie, nezbytné pro politickou nebo jakoukoli jinou společenskou činnost, koncipuje ne jako mechanický souhrn výsledků, jednotlivých speciálních vědeckých disciplín, nýbrž jako „specifickou jednotu respektující zvláštnost konkrétně historické situace, objektivní a subjektivní možnosti dané etapy společenského vývoje, zvláštnost spojení cílů a prostředků v jednotlivých oblastech společenského života.“⁷⁾ Autorova myšlenka spolupůsobení celého souhrnu sil, sjednocených ve formě totální strategie, tuto domněnku jen potvrzuje. Totální strategie stojí nad všeobecnou (générale) vojenskou, ekonomickou, politickou a diplomatickou strategií. Z toho lze soudit, že hierarchii hodnot různých forem síly přikládá právem velký význam. Jde o to zjistit, proč a který z faktorů považuje za určující.

Správnou odpověď na tyto otázky lze v tomto článku jen naznačit, a to až už v podobě dílčích pozitivních zjištění, nebo formulací některých dalších konkrétnějších dotazů. Obtíž je v tom, že nemám po ruce Beaufrovo přesnější vymezení kategorií: politika, síla, strategie. Nevím, jak chápe vztahy mezi nimi. Nedostatečně objasňuje i poměr „totální strategie“ k politické strategii. Zdá se, že autor, jenž o politice mluví nejčastěji v souvislosti s jejím úkolem stanovit cíle politického jednání, se v této otázce rozchází i s generálem de Gaullem, který politiku označil za interpretaci a využívání skutečnosti k dosažení určitých cílů. Politika však nejen interpretuje a využívá, ale především přetváří objektivní skutečnost, pomáhá udržovat a měnit dané společensko-ekonomické zřízení, politické systémy, instituce atd. vlastními specifickými instrumenty moci a síly. Politika musí umět s využitím poznatků všech vědních oborů pravdivě vysvětlit skutečnost, integrovat vědecké výpovědi o ní do systémů cílů a prostředků (programu a strategie), přičemž cesta realizace cílů je zároveň cestou přetváření objektivního světa účinnými prostředky. Politický cíl je politickou strategií realizován, ale je-li uskutečněn, stává se sám prostředkem realizace dalšího cíle. Politika tedy představuje dialektickou jednotu momentu prostředku a cíle, koncipovanou na zá-

kladě všestranného poznání společnosti jako celku. Snad právě takový její gnoséologický postup a vztahy mezi fundamentálními složkami poznávacího procesu daly základ vzniku různých koncepcí vědy o politice; podle toho, zda se hlavní důraz klade na potřebu objasnit minulost nebo předpovídat budoucnost, na výklad zákonitosti dějin společnosti nebo na její přetváření apod. Marxismus poznává svět, aby ho změnil. Proto problematika vědeckého formulování cílů a prostředků, tj. strategie, zaujímá v politické vědě prvořadé místo. V tomto smyslu snad žádná činnost není tolik strategií jako politika, zároveň však není tolik politikou jako strategie. Jelikož v historické konkrétně určeném vztahu, na rozdíl od prostředků politiky, není cíl politiky totožný se žádným objektivně existujícím předmětem (poněvadž je ideální) — lépe řečeno je jako možnost obsazen jen ve svém prostředku, jenž podmiňuje i obsah budoucího cíle — zaujímá v této relaci prostředek důležitější místo než cíl, strategie je nejvlastnějším momentem politiky.

Z toho vyplývá, že pojem totální strategie se v příslušné rovině času a prostoru obsahově neliší od pojmu totální politika. Zároveň však totální strategii samotnou nelze považovat za vojenskou, nýbrž za politickou strategii. Autor se sice pokouší v různých později uvedených článcích zaretušovat meze ve svém pojetí srozumitelnějšími příklady a analogiemi. Strategii si představuje jako převodové soukolí, které zprostředkuje spojení mezi politikou a vojenskou taktikou. Odvolává se na odlišnost metod, které u strategie vycházejí z vojenské oblasti, u politiky z politické sféry atd. Nejasnosti se však nezmenšují, ale rostou.

Podstata jeho řešení je shrnuta v tézi, že odstrašení je klíčem současné strategie, tj. všechny faktory síly — ekonomické, morální, politické atd. — působí na výsledek politiky zprostředkovaně přes odstrašení, jako přes hlavní faktor síly. Obdobně tomu bývá v válce, jejíž výsledky jsou nevojenskými faktory ovlivňovány prostřednictvím ozbrojeného zápasu. V důsledku historických změn v sociálně ekonomické struktuře světa a v poměru sil mezi imperialismem a socialismem, v neposlední míře i v důsledku růstu potence ničivosti ozbrojených prostředků, zúžil se prostor použitelnosti ozbrojeného násilí při řešení mezinárodních konfliktů. Nukleární válka, měřeno cíli, přestává být účinným nástrojem a výsledek politiky. Proto ti, kteří se právem obávají, že se u moci neudrží bez ozbroje-

7) J. Obzina, V. Ruml: Společnost — politika — věda, Nová mysl 1966/24

ného násilí, přesunují úlohu (dříve zastávanou válkou) na moderní zbraň, popřípadě jako je tomu u Beaufra, pouze na jejich psychologicky zastrasovací účinek.

Odstrašování tedy přebírá funkci války ve vztahu k politice. Má-li prostřednictvím politiky působit, musí se k ní více přiblížit, popř. se s ní spojit a ztotožnit, aby se hranice možnosti politiky daly určit výlučně nebo převážně účinky odstrašování. V této koncepci se odstrašování přetváří v rozhodujícího činitele historického vývoje. V tom spočívá smysl Beaufroy definice strategie. Odstrašování se má přeměnit v sílu, schopnou zastavit vývoj socialismu, další rozpad a zánik kapitalismu. Má vrátit Evropu zpět do stavu z r. 1914, — ale mírovými prostředky násilí, tj. bez nukleární války.

BEAUFRŮV MODEL ODSTRAŠOVÁNÍ

„Dissuasion“ má „znemožnit soupeřící mocnosti rozhodnutí k použití zbraní“ nebo všeobecně řečeno „zabránit jí rozhodnout se pro akce nebo reakce, založené za dané konkrétní situace na existenci prostředků, vytvářejících ve velkém celku dostatečnou hrozbu“. ⁸⁾ Odstrašování má tedy protivníka odrazovat především od nukleární války, má udržovat a chránit mír, omezit rozsah a intenzitu konfliktů, předejít akcím nepřátelské strany, eventuálně „paralyzovat veškerý její odpor vůči vlastním akcím, popřípadě akcím spojiteléne mocností“. Stručně řečeno, odstrašování má

— převést prakticky všechny dřívější funkce války v jejím poměru k politice, jak nepříteli vplývá z uvedené definice,

— zabezpečit nejen účinnou obranu, ale i vítězství kapitalistického systému, či západní „křesťanské civilizace“ kapitalistické Francie atd.,

— anulovat odstrašující sílu socialistických států a přinutit je k přijetí cílů protivníka.

Jak působí odstrašování v politické sféře, jak ovlivňuje a mění světovou politickou strukturu? Před objevením se atomových zbraní existoval prý ve světě strategický systém, rozčleněný v zásadě do dvou základních, odlišných rovin (niveaux) — do roviny politického a do roviny ozbrojeného zápasu. Politické rovině odpovídal stav míru, rovině ozbrojeného boje stav války. Na bázi této struktury, v souladu s existujícími poměry, daly se koncipovat v zásadě rovněž jenom dvě strategie: strategie války a strategie mí-

ru. Odstrašování, přiléhavě vyjadřované starou formulací „si vis pacem para bellum“ nemohlo tehdy sehrát roli stabilizátora ve vztazích mezi národy. Bránila mu v tom ještě poměrně úzce a nedostatečně rozvinutá technická základna. Proto také v případě, že selhaly prostředky neozbrojeného násilí, použila pravidla silnější strana krajního prostředku síly — války. Nukleární zbraň podle Beaufra podstatně mění charakter míru a války. Místo dvou se vytvářejí v zásadě čtyři strategické roviny, jimž odpovídají čtyři strategie: strategie nukleární války, strategie klasické konvenční války, strategie studené války a strategie kompletního míru. Mimořádně ničivý rozsah moderních zbraní vytváří prý tendence k zániku nukleární a každé velké války, ale za neočekávanou náhradu — tendence k zániku se projevuje nejen u války, ale i u míru. Rovina nukleární války přechází do roviny nukleárního zastrašování a studené války, rovina dřívějšího kompletního míru se ve velké míře přetváří rovněž v rovinu studeného míru (mezi protisobě stojícími stranami). Tak vzniká nová rovina — rovina studené války. Autor se stavuje uvedené roviny do tohoto pořadí:

— Rovina kompletního míru — mezi spřátelenými nebo neutrálními státy,

— Rovina studené války — dříve výjimečná, dnes permanentní. Co do intenzity variabilní s akcemi odstrašování klasickou nebo nukleární válkou, přesvědčování, násilného nebo nenásilného nátlaku atd., zkrátka rovina využívání celého rozsáhlého spektra prostředků síly ve svém prostoru, tj. mimo hranice nukleární a klasické války.

— Rovina použití zbraní:

a) rovina klasické války, kde se jako prostředku boje používají hlavně konvenční zbraně, četné akce studené války, odstrašování a přesvědčování pod zbrojí klasické a nukleární války.

b) rovina nukleární války.

Každá z uvedených rovin — s výjimkou roviny kompletního, dnes už velmi omezené se vyskytujícího míru — realizuje dialektiku akcí a odstrašování podle rovnice: čím je odstrašování účinnější, tím menší je možnost akcí. Každá rovina má své vlastní zákonitosti a specifické formy akcí, mezi nimiž se vytvářejí vzáhy interakce. To vyžaduje přistupovat k problémům odstrašování všestranně — v jeho projevech na každém stupni zvlášť, jakož i v projevech, závislých na jejich vzájemném sepětí a ovlivňování.

Smysl strategie odstrašování je mnohoznačný, ale její hlavní poslání je podle

8) Gen. Beaufre, Dissuasion et stratégie, str. 21

autora především zajišťování bezpečnosti a míru. A právě zde je Achillova pata celé jeho doktríny. Beaufreův mír, stejně jako mír P. Galloisův, stojí na velmi tenkém sloupu — na teorii, podle které nevyhnutelnost válek v předatomovém věku přechází, v závislosti na velikosti destruktivní síly atomu, v možnost nebo později až v nemožnost válek ve věku atomovém. V dřívější epoše nedostatečně rozvinuté ničivosti válečných prostředků převládala tendence k nevyhnutelnosti válek, v epoše existence zbraní hromadného ničení se prý jako rozhodující prosazuje tendence trvalého míru. Atom tedy přináší mír ze strachu, strach z atomu odrazuje od války, je-li udržován a zvětšován.⁹⁾ Ale mír, založený na strachu a ozbrojeném násilí nemůže být nikdy pevný, natož trvalý mír. XX. sjezd KSSS ukázal, že je nutno jít jinou cestou — cestou vyloučení válek ještě za existence kapitalismu a všeobecného a úplného odzbrojení. Trvalý mír ne zásluhou atomu, jak se domnívá generál Beaufre, ale v důsledku společensko-ekonomických, technických a mocenských změn ve světě, zejména v důsledku rostoucí váhy socialismu, demokratických a mírových sil v dějinách, se stává nejen žádoucím, nýbrž i reálně možným cílem každé opravdu pokrokové politiky. Již dnes existující možnost trvalého míru se dá přetvořit ve skutečnost realizací v zásadě tří základních podmínek:

9) Některé výroky autora o mírovém poslání atomových zbraní: na str. 27 píše „V důsledku této skutečnosti je mír mnohem stabilnější dnes, než v době před existencí atomových zbraní“. Na str. 40 — „Avšak likvidace nukleárního odstrašování, přes neuvážené názory některých prostulých vědců, by bylo strašlivou katastrofou, poněvadž bychom ztratili užitek ze stability, vytvářené atomem v našem rychle se vyvíjejícím světě.“

— plánu na všeobecné a úplné odzbrojení,

— politickou izolaci a porážku váleky-
chtivých imperialistických a reakčních
sil v kapitalistických zemích,

— dalším přesunem sil na stranu so-
cialismu, jenž musí získat všestrannou
a rozhodující, či až zdrcující převahu
nad imperialismem.

Podíváme-li se blíže na vymezení úlo-
hy „dissuasion“ shledáme, že absolutiza-
ce faktoru zastrašování, odvozená z ab-
solutizace faktoru síly v dějinách, má
nezávisle na logické síle argumentace a
vnější přitažlivosti Beaufrova myšlení
třídně společenský a historický původ.
Každá buržoasní teorie odstrašování pří-
mo nebo nepřímou rehabilituje válku nebo
válečné prostředky jako nástroj politiky.
Skutečnost, že autor posouvá účinky od-
strašování do psychologické roviny zápa-
su, nic nemění na podstatě věci. Fran-
couzka S. Labinova nejednou varovně u-
pozorňovala, že Západ nemůže přežít bez
zbraní, Východ ano. Generál Beaufre po-
zorně sledoval běh mezinárodního dění
a zjistil, že tam kde působí nukleární
zbraně, revoluční pohyb jakoby ustrnul,
tam kde zbraně nepůsobí se urychlil
(Asie, Afrika). To ho přivedlo na myšlen-
ku, zda by nebylo možné rozšířit vliv
atomových prostředků na všechny konti-
nenty a zabrzdit tak další „nebezpečný
vývoj“, (str. 203—204). Odstrašováním
chce tedy rozptýlit černé mraky, zahalu-
jící budoucnost kapitalismu. Je zajíma-
vé v závěru podtrhnout, že svou knihu
nepíše jako příspěvek k udržení míru,
nýbrž jak sám na mnoha místech otevře-
ně prohlašuje, jako příspěvek k obnovení
„životního instinktu obrany“, jako příspě-
vek, jenž má teoreticky zdůvodnit „rai-
son d'entre“ existence buržoazní armády.

Přemýšlení o reálném i nemyslitelném

„Nejobtížnějším a nejhůře řešitelným problémem konce šedesátých a začátku sedmdesátých let bude rozpad bipolární politické a vojenské struktury, která charakterizovala poválečné období. Už teď se v ní objevují trhliny a místo ní nastupuje nový multipolární systém. I když svět snad zůstane v podstatě bipolární, protože USA a SSSR mají většinu megatonových pum, ostatní státy s relativně malým množstvím jaderné munice budou zřejmě vykonávat neúměrný vliv na rozdělení politické moci.“

Autorovi těchto řádků nelze upřít smysl pro realitu. Je to zřejmě tím více, zvážíme-li současně, že je napsal v roce 1961. Bude tedy správné autora uvést. Je jím americký fyzik a matematik HERMAN KAHN, už po několik let jeden z hlavních strategických poradců ministerstva obrany USA a americké komise pro atomovou energii. Základem jeho prací, které vyšly začátkem šedesátých let¹⁾, byly zprávy výzkumné společnosti „RAND“, v níž řadu let pracoval, dříve než se stal vedoucím nového výzkumného ústavu „HUDSON INSTITUTE“. Společnost „RAND“ je neoficiální, nevládní organizace, jejíž hlavní dotace pocházejí z příspěvků amerického vojenského letectva. To je okolnost, jež je nadmíru důležitá při zkoumání souvislostí. Uvedený Hudsonův institut zkoumá totiž otázky vojenských systémů, zejména otázky spjaté s úlohou vojenské techniky a zvláště vodikových zbraní v zahraniční politice USA.

Druhá z uvedených knih vyšla v minulém roce v „Našem vojsku“²⁾ a pohřbívá je nutné konstatovat, že zatím neměla žádný větší ohlas mezi pracovníky našich vyšších štábů, složek GŠ a ministerstva národní obrany. A to je škoda i chyba. Pokusím se dokázat, proč.

HLAS OD PRAMENE

Jde-li nám při rozvíjení našeho operačního myšlení o to, vycházet z reálného zkoumání možného nepřítele (jakým skutečně je a ne takový, jakého bychom rádi měli) je zřejmé, že běžně usilujeme o to, získat pro toto zkoumání „hlasy od pramene“.

To ovšem platí jak při zkoumání vojenského umění nepřítel, tak při zkoumání jeho vojenské politiky a národní strategie. Kahnovo minulé i nynější postavení opravňuje k tvrzení, že jeho názory mají povahu původního pramenu

1) H. Kahn, On Thermonuclear War, Princeton, USA, 1960
Thinking About the Unthinkable, New York, 1962

2) H. Kahn, Přemýšlení o nemyslitelném, Naše vojsko, Praha 1966

z kruhů vojenských poradců, úzce spjatých s vládní administrativou a s nynější vládnoucí vojenskou elitou USA. Proto také studium a zkoumání jeho názorů je pro nás užitečné a nezbytné.

Kahnovo „přemýšlení o nemyslitelném“ úzce navazuje na jeho předcházející práci o termonukleární válce, jež byla jak kladně přijata, tak i podrobená kritice, že totiž uvažuje o raketové jaderné válce jako o realitě, zatímco podle představ kritiků je vyloučené, či nemožné, aby vypukla.

Kniha se opírá o materiály, které autor uveřejnil v časopisech, o vlastní přednášky, a konečně o dosud nepublikované materiály, čerpané z výzkumného projektu Hudsonova institutu, nazvaného „Národní zájmy a mezinárodní uspořádání“.

Polemice se svými kritiky věnuje Kahn prvou kapitolu „Braňme myšlení“. Tato polemika se západními kritiky jeho názorů přesahuje dané téma a je — ze sociálně psychologického hlediska — zajímavou a podnětnou úvahou, která rozebírá gnoseologické a zejména psychologické motivy odporu k přemýšlení o možné třetí světové válce. A tyto motivy odporu, s nimiž Kahn polemizuje, nejsou zdaleka jen americkou specifikou. V mnohém jde o obraz diskusí, jež se o dané problematice vedou ve světovém hnutí obránců míru jak mezi pacifisty, tak mezi jeho dalšími stoupenci.

Teprve po této polemice rozvíjí autor své úvahy o termonukleární válce. (2. kapitola: „jakých rozměrů a forem by mohla nabýt termonukleární válka“; 3. kapitola: „Přemýšlení o civilní obraně“.) Uvažuje-li o ní jako o mezní možné realitě, je jeho výchozí pozice logicky pochopitelná: má-li mít americká politika zastrašování reálnou váhu, musí domýšlet hrozbu termonukleární války až do konce, tzn. až do jejího možného vypuknutí, resp. až do krajně katastrofální alternativy jejího vedení. Kahnovy úvahy přesvědčují o tom, že tyto krajní alternativy jsou v americkém vojenskopolitickém i strategickém myšlení možné — přes odpor řady amerických vědců či veřejných činitelů. Právě pro blízkost Kahnova myšlení s doktrínalním myšlením vládnoucí mocenské elity USA je nezbytné studovat jak obsah jeho názorů, tak i metodu, s níž přistupuje ke zkoumání termonukleární války.

Úvahy o národní strategii USA

Kahnova kniha je souhrn úvah o národní strategii USA. Rečeno jeho slovy: společné téma všech kapitol knihy je „jak se

potýkat s problémy, před které nás staví moderní technika a mezinárodní vztahy.“³⁾ Vzhledem k jeho postavení ředitele Hudsonova institutu a poradce je zřejmé, že nelze brát na lenkou úvahu jeho rozbor současné americké vojenské politiky, která se podle jeho názoru „v mnoha směrech liší od názorů inteligentních lidí z konce padesátých let“.⁴⁾

Podle něho sleduje současná americká vojenská politika nejméně šest širších strategických cílů:

1. **Zastrašení prvního typu** — odvrátit útok většího rozsahu proti vojenským silám USA, proti obyvatelstvu a majetku, a to hrozbou odvety, která protivníkovi způsobí velké škody.

2. **Zastrašení druhého typu** — odvrátit nejvyšší provokativní akce s výjimkou všeobecného útoku proti USA (např. jaderný nebo všeobecný konvenční úder proti západní Evropě), a to hrozbou „všeobecné“ jaderné odvety proti Sovětskému svazu.

3. **Dosažení příznivějšího výsledku války** — omezit škody, které by trpěl americký (i spojenecký) majetek a obyvatelstvo; v případě války dosáhnout příznivějšího vojenského výsledku pro USA.

4. **Stabilitu** — snížit pravděpodobnost náhodné termonukleární války.

5. **Všeobecnou kontrolu zbrojení** — kontrolu a omezení jak závodů ve zbrojení, tak použití síly při řešení sporů.

6. **Zastrašení třetího typu** — odvrátit provokace, které nejsou zahrnuty v bodě 2, podporovat „mírovou“ politiku a různé druhy taktiky, jako jsou „kontrolovaná odvěta“, jiné druhy omezené války, mobilizace, vyjednávání atd.

Základní rozdíl mezi prvním a druhým typem zastrašení je v tom, že při prvním typu „jsme nuceni provést protiútok poté, když nepřítel už napadl naše síly. Druhý typ předpokládá odvetný útok, který podniknou naše nedotčené a v dané chvíli neohrožované síly“.⁵⁾

Třetí typ zastrašení nazývá autor sám „důvětem pro všechno“⁶⁾ a týká se většiny nejdůležitějších vojenských a zahraničně politických problémů, které se mohou skutečně vyskytnout.

3) Tamtéž, str. 17

4) Tamtéž, str. 105

5) Tamtéž, str. 109

6) Tamtéž, str. 119

Tak se nám tato Kahnova stupnice vlastně dělí na dvě skupiny:

jednak jde o různé odstíny termonukleární války (1., 2., 3., 4.), jednak o v podstatě konvenční systém, zahrnující konvenční omezenou válku, použití všech druhů mobilizací a taktických demonstrací, ukázké síly a konečně některé druhy kontrolované války (zastrašení třetího typu).

Praktická oblast vojenské politiky USA se zřejmě soustřeďuje na tento třetí typ zastrašení, ale tento zjevný tlak praxe nesmí mást: jakkoli Kahn kritizuje, že se intelektuální úsilí v USA a v Evropě většinou soustředilo na tuto oblast třetího typu a na kontrolu zbrojení⁷⁾, je zřejmé, že pod povrchem tohoto denního praktického tlaku jsou neméně reálně vedeny doktrinární úvahy o 1. či 2. typu zastrašení a že varianty těchto typů jsou reálně projektovány a všestranně posuzovány.

Kahn sám odmítá posuzovat relativní důležitost všech typů zastrašení. Odmítá tedy svoje sepětí s doktrinárními úvahami. Vzápětí nicméně upozorňuje, že **všechny typy zastrašení** hrály při utváření vojenské politiky USA v uplynulém desetiletí důležitou úlohu. Současně vysvětluje závažný fakt, hodný naší pozornosti. Ukazuje totiž, že si do určité míry konkurují a jsou „navzájem neslučitelné, ale zároveň se (pokud jde o bezpečnost státu) navzájem doplňují: Naprostý neúspěch při usilování o kterýkoli z těchto cílů nelze vyvážit úspěchem v ostatních pěti bodech.“⁸⁾

Toto zjištění považují za závažné z toho důvodu, že při posuzování vojenské politiky nepřítel se často soustřeďuje na **neslučitelnost** uvedených typů zastrašení a méně už analyzuje, že se skutečně navzájem **doplňují**, a že názor o úspěchu či neúspěchu při posilování kteréhokoli z uvedených cílů, který uvádí Kahn, není jen jeho osobním stanoviskem a jeho osobním varováním před zjednodušením, ale že je zřejmě východiskem rozborů po vítězi oficiálních a doktrinárních. Pod zkrácenou slupkou se tak otevírá složitost a rozporuplnost strategického myšlení a strategického plánování, s níž se ovšem nesetkávají pouze činitelé na Západě.

Žebříček eskalace

Co nazývá autor tímto žebříčkem? Poslyšme jeho vlastní slova: „Každá z obou stran může učinit určité kroky, aby druhou

stranu buď přinutila zasednout k zelenému stolu, nebo aby na ni vykonala nátlak. Nikdy se tento nátlak časem zmenšuje nebo po vyřešení daného problému zmizí. Jindy se projevuje tendence reagovat na nátlak druhé strany svým tlakem o něco silnějším. Toto zvyšování napětí krok za krokem se nazývá „žebříček postupujícího nátlaku“ (žebříček eskalace).⁹⁾

Autor uvažuje o šestnácti příčkách žebříčku. Začíná neshodami, které nedosahují intenzity krize a končí všeobecnou termónukleární válkou a všeobecnou žní smrti. Tím ovšem autor neskončil. V další knize¹⁰⁾ rozvádí Kahn tento žebříček jako „užitečné schéma pro soustavné studium krize“ a má už 44 příček.

Je pochopitelné možné posuzovat toto autorovo „rozpracování“ jako důkaz jeho válekyčtívkých úmyslů. Taková tvrzení jsou však ukončením analýzy nepřítel před jejím samým zahájením a nemají proto pro vědu reálnou poznávací hodnotu. Věc je ve skutečnosti komplikovanější: prudký dynamismus jak vědeckotechnického rozvoje soudobého vojenství, tak složitosti vývoje základního světového antagonismu dvou společenských soustav přivádí do vojenské politiky našich dnů komplikace, jež jsme ještě před nedávnem považovali za vyloučené. Analýza takto zkomplikovaných situací vyžaduje uvažovat o všech možných variantách průběhu všech možných krizových situací, jež se v současnosti ve světě proplétají. Kahnovy úvahy jsou z tohoto hlediska typickým produktem buržoazní větve současného stromu poznání a nic by nám nepomohlo se s nimi „vyrovnat“ tím, že je prostě odřizujeme a tím vyloučíme z nezbytnosti analýzy. Analýza krizových situací na pokraji války v posledních letech vyžaduje ovšem zkoumat jak eskalaci, tak deeskalaci. Její znalost je nezbytná při reálném posuzování postupu nepřítel při konečných fázích vývoje a ukončení likvidace krizových situací.

Přemýšlení o budoucnosti

Prudký dynamismus vědeckotechnické revoluce ve vojenství je, jak známo, sociální proces a povede v brzké budoucnosti k novým situacím. Předvídání budoucnosti a přemýšlení o ní je předmětem posledních kapitol Kahnovy práce.

7) Tamtéž, str. 119

8) Tamtéž, str. 108

9) Tamtéž, str. 177

10) H. Kahn, On escalation. Methaphors and scenarios. New York, 1965.

(7. kapitola: „Nová technika a starý řád“;
8. kapitola: „Přemýšlení o budoucnosti.“)

V těchto kapitolách stojí za pozornost mnohé Kahnovy úvahy, které vyjadřují názor soudobého předního fyzika a matematika na další vývoj vojensství. Už citát, který jsem uvedl v úvodu recenze, svědčí o tom, že ani tyto úvahy, jakkoliv se týkají budoucnosti a jsou z hlediska empirického myšlení „nereálné“, nelze od-
bývat mávnutím ruky a vulgárním úsudkem o planém fantazírování. Činí je totiž vědecký pracovník z oblasti přírodních a nikoliv společenských věd, tedy věd exaktních, které nemají onen známý hanlivý přídomek planých spekulací a sofismat.

Kahn zvláště v poslední osmé kapitole předkládá k úvaze několik výzkumných projektů národní bezpečnosti, jejichž cílem by měl být pokus „vypracovat ucelený nástin vzájemných vztahů mezi různými prvky naší politiky národní bezpečnosti. Tento jediný ucelený rozbor by neměl při-

jímat nebo předpokládat jednu doktrínu nebo jednu politiku.“¹¹⁾

To vyžaduje komplexně zkoumat jak oblast vojenské politiky, tak politiky zahraniční a vnitřní jakož i kontroly zbrojení. Národní strategie by měla podle Kahna vyjadřovat rozumně ucelený názor, komplex vzájemně závislých prvků.

Významné místo, jež v tomto komplexu příkládá autor samotnému vojensství, odráží racionální jádro věci: totiž to, že v současnosti i v budoucnosti bude se-
pětí vojensství s politikou podstatně významnější a bude obsahovat bohatou škálu vzájemně závislých prvků. Tento trend, vyplývající z tendencí vědeckotechnické revoluce v soudobém vojensství, je platný i pro naše vojensství. Zkoumání jeho vlivu v soudobé naší státní politice je významným interdisciplinárním úkolem celé skupiny našich společenských věd, včetně vědy vojenské.

11) H. Kahn, Přemýšlení o nemyslitelném, Naše vojsko, Praha 1966 — str. 222

СОДЕРЖАНИЕ

Беседа с кандидатом военных наук, доцентом генерал-майором Вацлавом Матичка	
Реализация закона о высших учебных заведениях в армии	3
Кандидат военных наук-полковник Йосиф Пруша	
К вопросам чехословацкой военной доктрины	10
Кандидат военных наук – подполковник Ольдриж Малер	
Краткая характеристика военного соотношения сил	15
Полковник Йиржи Кузин, майор Ян Заградничек	
Кибернетика и развитие теории управления	20
Подполковник Аугустин Губка	
Армия и новая система управления	24

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Йиржи Брус, подполковник Владимир Коварж	
Прорыв обороны противника в начальном периоде войны развязанной без применения ядерного оружия	27
Полковник Богуслав Кучера, майор Витезслав Крейчи	
Бой мотострелкового полка в горно-лесистой местности	37
Подполковник Йосиф Талпа	
Разведка в дивизии и уничтожение оружия массового поражения	47
Подполковник Ладислав Ячек	
Дальнейший путь развития командирских занятий	49
Подполковник Ольдриж Смыкал	
К пожитию «тыловое обеспечение войск»	53

ВОЕННЫЕ ИНФОРМАЦИИ

Кандидат военных наук – подполковник Ярослав Ганч	
Европейское экономическое сообщество в подготовке экономического обеспечения войны на среднеевропейском театре военных действий	57
Подполковник Йосиф Кожар	
Информационная деятельность органов разведки	62
Подполковник Мирослав Шкоп	
Техника автоматизации в артиллерии армий США и Франции	68

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Подполковник Отакар Кратохвил	
Инженерное оборудование района боевого размещения армейской ракетной бригады при переходе к обороне	69
Майор Влаимир Брадач	
Тыловые боевые документы в полку	73
Подполковник Кветослав Мандяк	
Направления развития военной авиации	75
Полковник Йосиф Марушак	
Создание потока информации в Чехословацкой Народной Армии	80

ИНФОРМАЦИИ

Кандидат военных наук, доцент – подполковник Ян Звада	
Закупивание и стратегия	83
Инженер-подполковник Милан Ждимал	
Размышление о реальном и немалом	88